

NR. 5-6

PLUTEM

SÖDUR

SISUSTIK:

Kindral J. Laidoner Ülemjuhataja Vabadussõjas. Tema 50.aasta sünnipäeva puhul. — *Général J. Laidoner, Commandant en chef dans la guerre d'Indépendance. A l'occasion de son 50. anniversaire de naissance.*

Ülemjuhataja käskkirju, direktiive, ettekandeid ja tervitusi. — *Des ordres et des décrets données par le Commandant en chef, quelques un de ses rapports et de ses félicitations.*

Ülemjuhataja lapsepõlvest ja tema tegevuse hindest Vabadussõjas. — *De l'enfance du Commandant en chef et des appréciations sur son activité dans la guerre d'Indépendance.*

Ho.: Rahvajuht. — *Conducteur du peuple.*

Kapten A. I.: Vaated õhuohule ja õhukallaletungide teostamise vahendid ja viisid. — *Vues sur le danger aérien, les méthodes et les moyens pour la réalisation des attaques aériennes.*

Kapten V. A.: Militarismist ja rahvustundest. — *De la militarisme et du sentiment de la nationalité.*

Kpt. G. Saar: Lahingudistsipliin. — *Discipline du combat.*

Dir. J. Nyman: Punane Rist, selle tekkimine, ülesanded ja tegevus. — *Croix-Rouge, sa fondation, ses devoirs et son activité.*

Kol.-lt. M. Kattai: Narva kaitsmine 1919. a. alul (lõpp). — *La défense de Narva en 1919.*

Olümpiakomitee esimeheks — kindralleitnant J. Laidoner. — *Général de div. J. Laidoner — élu Président du Comité des jeux olympiques.*

KAITSEVÄE ELU:

— Valga kaitsevääringkonna ülema asutis 15-aastane. — *Bureau de recrutement de Valga a 15 ans.*

— 2. diviisi suurtükiväe üleajateenijatekogu 10-aastane. — *Corps des sous-officiers d'artillerie de la 2. division a 10 ans.*

SÕJAVÄELISI TEATEID VÄLISRIIGEST:

— Uus õppeviis jalaväe taktikalises ettevalmistamises punaväes. — *Nouvelle méthode d'instruction tactique d'infanterie dans l'armée Soviétique.*

— Tagavaraväe ohvitseride koondiste tegevusest Itaalias. — *De l'activité des unions des officiers de réserve en Italie.*

Erukolonel A. Salf: Teadusliku taktika arvustajale. — *Aux critiques de la tactique scientifique.*

Sõjakirjandus, sport, male. — *Bibliographie. Sport etc.*

Vastutav toimetaja kol.-leitn. V. KULAOTS
Kõnetr. Kaitseväge nr. 40

Tegev toimetaja kolonelleitnant A. LAATS
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Kodune kõnetr. Kv. nr. 372

Väljaandja: „SÕDUR” Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetuse ja talituse:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI” TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 4 kr.

Veerandaastas 2 kr. 20 s.

Üksiknumber 20 s.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

Nr. 5/6

XVI aastakäik

10.02.34.

Kindral J. Laidoner Ülemjuhatajana Vabadussõjas.

Sema 50-aasta sünnipäeva puhul.

Vabadussõda ja Ülemjuhataja kindral J. Laidoner — need kaks mõistet on lahutamatud iga Eesti kaitseväelase ettekujutuses. Niivõrd lahutamatud, et eksimatult võime öelda, Vabadussõda kindral J. Laidonerita poleks olnud võimalik. Vähemalt mitte niisuguse suure vaimustava võidusõja näol, nagu teda tunneme praegu.

Vabadussõda on olnud meie rahva paljude sajandite heledaim ja sangarlikum ajajärk. Seda teame ja tunneme. Kuid veel paljudele kaitseväelastelegi pole kaugeltki selge, kuivõrd tihedasti meie vakra kaitseväe kangelaslikud võidukäigud Vabadussõjas on seotud meie Ülemjuhataja, kindral J. Laidoneri, isikuga. Alljärgnevad read on mõeldud selle lühidaks selgitamiseks, kusjuures ajakirja artikli kitsad piirid võimaldavad puudutada vaid mõnda tähtsamat momenti meie Ülemjuhataja tegevusest.

„Sõduri“ veergudel on juba pikemalt valgustatud neid maailmapolitiilisi sündmusi, mis eelnesid Vabadussõjale, põhjustades selle.*) Ei ole põhjust neid korrata. Antud teema kohaselt 1917.—1918. aastate segaseis sündmusis väärib aga eriliselt meie, kaitseväelaste, tähelepanu üks asjaolu. Nimelt, et rööbiti Eesti poliitilise iseseisvuse mõtte realiseerimisega areneb ka meie relvastatud jõudude organiseerimine. Sel teel koondus hulgaliselt kodumaale meie sõjaliselt väljaõpetatud noortsugu. Poliitilisis küsimusiski kaitseväe juhtide pere lõi hoogsalt kaasa, sageli energilisemalt koguni kui politikategelased ise.

Teiste juhtide hulgas, detsembris 1917, saabus Eestisse ka meie tulevane Ülemjuhataja, kol.-leitnant J. Laidoner.

Paar sõna ta elust ja teenistusest enne Eestisse jõudmist.

Sündinud 12. veebr. 1884, põlise Sakalamaa ärksa talumehe pojana. Vaeste vanemate laps. Sunnitud karjas käies juba noorest põlvest ise omale ülespidamist teenima. Kuid noorusest peale ühtlasi hiilgavate vaimuannetega, hoolas ja usin, kes kooliski, kõikjal, jõuab edasi esimesena. Seda vaatamata asjaolule, et sügisel karjasena pahatihti saab minna kooli alles paar kuud pärast koolitöö algust. Lõpetanud Viljandis

*) „Sõdur“ nr. 47 — 1933. a. lk. 1402.

linnakooli, astub vabatahtlikuna sõjaväkke ja sealt Vilno sõjakooli (1902—1905), mis võimaldab edasiõppimist riigi kulul. Sõjakoolile, pärast mõneaastast teenistust ohvitserina Kaukasuse Grenaderi rügemendis, järgneb leitnant J. Laidonerile pinev õppetöö sõjaakadeemias, mille lõpetab 1912. a. I järgus. Järgnevas töös ilmnevad järjest kujukamalt noore al.-kapten J. Laidoneri suured looduslikud vaimuanded, ta läbitungiv terav loogika, ühenduses kõiki elunähteid sügavasti haarava iseseisva mõtlemisviisiga. 30-aastasena al.-kapten J. Laidoner satub Maailmasõtta, kus töötab alul diviisi ja korpuse, hiljem aga ka armee staabis. Seal on võimalus praktiliselt põhjalikult õppida tundma kõiki vägede juhtimise küsimusi nii taktika kui strateegia aladel. 62. diviisi staabi ülema kohal saabub kol.-leitnant J. Laidonerile Eesti Sõjaväe Ülemkomiteelt kutse tulla kodumaale 1. Eesti diviisi ülema kohale. Väärrib eriti allakriipsutamist, et ülemkomitee, kelle esimeheks oli tol ajal meie praegune luugupeetud Riigivanem, hra K. Päts, luges 1917. a. vajalikuks diviisiülema kohale kutsuda tingimata kõrgema sõjaväelise haridusega ohvitseri. Kol.-leitnant J. Laidoneri oli eriliselt soovitanud Ülemkomiteele endine vene peastaap, kui kõige kohasemat vanemohvitseri-estlast sellele kohale. Ajalugu on näidanud, et see hinnang osutus absoluutselt õigeks.

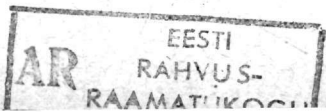
Kodumaale, detsembris 1917, 1. Eesti diviisiülem satub väga segastes sisepoliitilistes oludes. Enamlus on levimas kulutulena ja haarab järjest rohkem ka meie rahvusväeosi. Kuid mida laiemale ta tungib, seda tugevamaks on kasvamas Eestis üks päästev mõte: lüüa end lahkulagunevast vene kolossist. Iseseisvuse mõtet kogu oma autoriteediga toetab 2. sõjaväelaste kongressil, jaanuaris 1918, ka diviisiülem kol.-leitnant J. Laidoner.

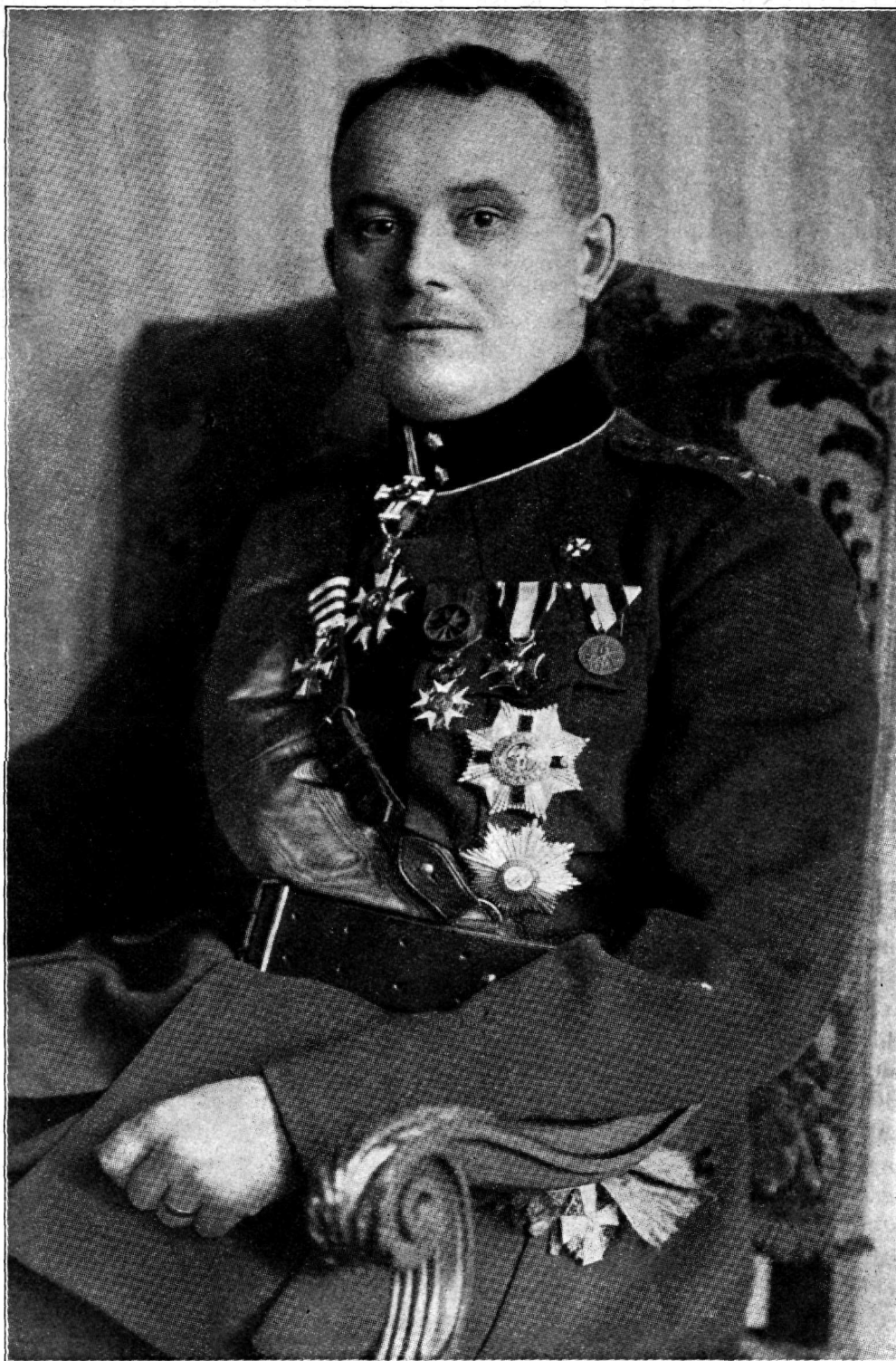
Saksa okupatsioonivägede ilmudes J. Laidoner, endise vene luureohvitserina, on sunnitud lahkuma Eestist. Meie praeguse välisministri, J. Seljamaa, huvitavast mälestusist teame nüüd, et kol.-leitnant J. Laidoneri viibimine Venemaal 1918. a. oli seotud ühtlasi tähtsate poliitiliste ülesannetega, kus väga riskantseis oludes Petrogradiski töötati Eesti asja kasuks. Sidet Eestiga peeti salakulleri kaudu, kusjuures lp. juubilar isiklikultki käis kord üle piiri kodumaal. Kindral J. Laidoner on isiklikult mitmel korral tähendanud, et viibimine Petrogradis 1918. a. oli temale ühtlasi parimaks võimaluseks õppida kohapeal tundma N.-Venes valitsevaid olusid. Ainult selle riigi sõjaliste ja poliitiliste nõrkuste põhjalik tundmine võimaldas Eesti tulevasele Ülemjuhatajale teha neid julgeid ja suurejoonelisi otsuseid, mis said edaspidi aluseks Eesti vabastamisele.

„Sõduris“ nr. 50—52, 1933. a. on lähemalt selgitatud neid olusid, mis valitsesid Eestis kolonel J. Laidoneri saabudes siia detsembris 1918. Teame, et esimeseks ja suurimaks ülesandeks, mis tol ajal meie rahvajuhtide ees seisis, oli saavutada pööre rahva meeleoludes, sugereerida kodanikule, et veel pole kadunud kõik. Juba nädalaid väerinnet ja rahvast oli toidetud kuuldustega, meile tuleb appi inglise laevastik. Telegrammid kompanidesse sellekohta olid nii sagedased, et neisse, lõpuks, enam keegi ei uskunudki.

Sootu teisiti välisabi küsimuses talitab kolonel J. Laidoner. Teo nimesena, ta, vaevalt Tallinnasse jõudnud, istub tormisel merel laevale ja läheb ja toob inglise eskaadri Tallinnasse.

Lp. juubilar ise on korduvalt kriipsutanud alla inglise laevastiku ilmumise otsustavat tähtsust Vabadussõja algpäevil. Keegi meist ei kahtle, et see on nii: admiral Sinclairi viibimine lühemaks ajaks oleks lõppenud Tallinnale paratamatu katastroofiga. Sõjaliselt inglise laevastik Tallinnas tähendas esimest tu-

Kindral J. Laidoner.

gevat toetuspunkti Soomelahe lõuna kaldal, millele tuginedes meie Ülemjuhataja asus organiseerima oma suurt vastupealetungi kodumaa vabastamiseks.

Kindral J. Laidoner Ülemjuhatajana Vabadussõjas esinebki kõigepealt suurejoonelise, geniaalse organisaatorina. Kiiresti nagu nõiaväl tõusevad tema juhatusel väeosad ja väeliigid — suurtükivägi, ratsavägi, merevägi ja soomusrongid, polgud ja üksikud pataljonid. Kõigil aladel temalt algatatud organisatsioonilised mõtted osutuvad elujõulisteks ja õigeiks. Näitena võiks tuua kas või meie vabadussõjaaegse suurima löögikoondise — soomusrongide divisjoni, hiljem diviisi, — väljaarendamist. Nii, nagu see väekoondis järk-järgult arenes, vastavalt Ülemjuhatajalt antud põhimõttele, kandis seda tööd üks suur eluline idee operatiivse juhtimise alal. Nimelt tahe luua Ülemjuhataja käsutuses küllalt tugev, kiiresti liikuv, iseseisev ja alaliselt löögivalmis, strateegiline varu. Selle koondise moodustamisel ja tööle rakendamisel ühel või teisel väerindel, tuli ette nii mõnigi kord hõõrumisi ja takistusi. See olenes kohapealseist juhtidest, kes igakord ei arvestanud Ülemjuhataja korraldusi. Üldiselt aga just selle suure strateegilise varukoondise olemasolus tuleb otsida paljudegi meie Vabadussõja otsustavate võitude saladust. Kuid selle küsimuse kõigekülgne valgustamine vajab eriuurimust.

Lp. juubilari erakordseid saavutisi meie rahva elavate jõudude organiseerimisel endakaitseks illustreerivad vast kõige paremini järgmised arvud: 14. detsembril, mil kolonel J. Laidoner, Operatiivstaabi ülemana, asus meie kaitsejõudude juhtimisele, tema kasutuses olevaid kaitseväge ja kaitseliidu üldjõude võib hinnata kokku 15000 mehele. Maikuu keskpaigas aga meie kaitsejõudude koguarv oli juba tõusnud 200000 mehele, kellest 75000 meest rahvaväes. Sealjuures organisatsioon nii rahvaväes kui kaitseliidus oli juba täiesti sirgjooneliselt välja kujunenud. Olles täiesti teadlikud asjaolus, et selle kolossaalse töö teostamisel olid tegevad paljud andekad ja energilised juhid, igauks oma ülesannetele vastavalt, peame siiski ajaloolise tõsiasi jana kriipsutama alla, et kogu seda tööd algatas, kandis ja kehas, tiivustas ja tõukas edasi eeskätt meie Ülemjuhataja isiklikud korraldused, tema mõtted ja tõekspidamised. Et selles veenduda, pruugib vaid vaadata läbi Ülemjuhataja käskkirjad sellest ajast. Ei ole ala meie kaitseväge ja kaitseliidu elus, mida veel käskkirjad ei puuduta, andes põhjapanevad otsuseid kõigis küsimusis. Peale organisatsiooniliste vormide tuli õieti algusest peale luua ja üles ehitada ka meie kaitseväge sisemine kord, alluvuse vahekorrad, lahendada distsipliini, vormi kandmise ja muud küsimused, korraldada kaitseväge kaadri — ohvitserkonna ja allohvitserkonna sisemisse ellu puutuvad probleemid. Kõigil neil aladel Ülemjuhataja käskkirjad ja muud korraldused Vabadussõjas on teinud põhjapaneva töö. Töö, kus suurel määral on öeldud lahti paljudest endistest veneaegseist tõekspidamistest, et uues revolutsioonilises õhkkonnas, eesti rahvuslikus vaimus luua Eesti rahvavägi. Meie rahvaväge vaimset palet Vabadussõjas pole veel ajalooliselt keegi iseloomustanud küllaldase põhjalikkusega. Sünnib see ükskord, siis alles selgub meile täiel määral, kui võrd tihedasti ja lahutamamatult meie vabadussõjaaegne rahvavägi ka sõjalis-moraalselt kajastas oma Ülemjuhataja, kindral J. Laidoneri, veeneid ja tõekspidamisi. Oma töös ja tegevuses nii rindel kui seljataga rahvavägi ja kaitseliit sõjaajal oli seotud oma Ülemjuhatajaga tuhandete salapärase moraalse niidikestega. Ülemjuhataja tundis oma lahinguaparaati ja viimane andus tema suurte plaanide ja ajalooliste ülesannete teostamisele kogu oma noorusliku vaimustusega ja endahoverdamisega. Täieline vastastikune usaldus ja arusaamine, mis

Kindral J. Laidoner
Tänapäeval.

ülevalt alla sidus meie rahvaväe juhtkonna ja sõdurkonna, moodustas kogu Vabadussõja kestel selle kõikumatu moraalse aluse, millele olid rajatud meie sõjalised võidud kõigil väerindeil. Et sellegi moraalse aluse kandjaks ja kehastajaks oli eeskätt meie Ülemjuhataja, kindral J. Laidoner, see selgus igakord, kui lugupeetud juht ise ilmus väerindele, et külastada väeosi, pidada nõu alluvate juhtidega ja kõneleda sõduritega. Kindral J. Laidoner viibis väga sagedasti väerindeil. Ta ilmus kas sinna, kus olukord oli kujunenud kriitiliseks, et kohapeal oma autoriteediga seda lahendada, või et lihtsalt vahetada mõtteid alljuhtidega. Kõikjal, kuhu ilmus Ülemjuhataja, tekkinud murepilved ja raskused lahenesid nagu iseenesest. Ja kõneledes sõduritega ta oma sünnipärase eesti lihtsusega, südamlikkusega ja otsekohesusega esimesel hetkel vallutas niivõrd täielikult nende südamed, et neid silmapilke hiljem ei unustatud kunagi. Sõjaväe meeolu meie Ülemjuhataja ise hindas üle kõige. Jälgides kindral J. Laidoneri tegevust juhina sõjaajal algusest lõpuni, näeme, et ta suure edu saladuse üheks peamiseks põhjuseks on ületamatu oskus ja and ühelt poolt järjekindlalt kasvatada ja arendada oma vägede moraali, teisalt aga hoiduda kõigest sellest, mis seda moraali oleks võinud ohtlikult kõigutada ja nõrgendada. Sõda iseendast oma ohvritega ja erakordsete kannatustega kisub alla ja laostab vägede moraali. Seda nägime Maailmasõjaski. Vabadussõjas sündis aga hoopis midagi vastu pidist: meie väeosade ja väeliikide sisemine moraalne kokkuliituvus ja siduvus kasvas ja kõvenes kogu sõja kestel. Selle tulemusena endiseist üksikuist salkadest ja suurel määral väejooksikuist kasvasid kindlad ja tugevad väeosad ja väekoondised. Et sedagi protsessi täiesti teadlikult ja kavakindlalt juhtis ja suunas meie Ülemjuhataja, see selgub eriti ilmekalt neil kriisihetkeil, kus rindel kujunenud olukord on nagu sattunud vastollu eesti sõduri lihtsate sõjaliste tõekspidamistega ja meeoludega. See oli nimelt augustis 1919 Pihkva all, sügavais Porhovi ja Ostrovi rabades-metsades. Meie sõdurite arvukaist päevikuist selgub, et neile oli täiesti arusaamata, mispärast pidime tungima nii sügavale Venemaa sisse. Alalised lahingud võõral pinnal ja võõra rahva hulgas tüütasid sõduri seepärast ära, tekitades, esmakordselt Vabadussõjas, vägedes tusase ja sünge meeolu. Teisalt teame, et Ülemjuhatuski sidusid Pihkvaga peamiselt küll poliitilised kaalutlused, mis meie väejuhatuse parimate arusaamiste vastaselt kujunesid, kahjuks, niiviisi, et oli me sunnitud jääma sinna kauemaks kui esialgu arvati. Lõpuks oli olukord kujunenud niisuguseks, et pidi viimaks ometi langetama lõpuotsuse, kas jääda veel Pihkvasse või sealt lahkuda. Tutvunud küsimusega põhjalikult nii 2. diviisi ülema ettekandeist kui isiklikult kohapeal viibides, kindral J. Laidoner teebki selle, märkides sealjuures mõtteid, mis antud küsimuse seisukohalt on väärt, et neid tsiteerida täielikult: „Pihkva linna kaitsmisel on suur rahvusvaheline tähtsus. Aga sellele vaatamata loen meie sõjavägede meeolu palju tähtsamaks, kui Pihkva kaitsmise. Ja kui on tarvis valida, kas Pihkvat kaitsta või sõjavägede meeolu ohverdada, siis meil valikut ei ole.“

Sõja kunsti ajaloos ainult suured väejuhid, on suutnud neile alluvate vägede moraali ja vaimseid omadusi kasvatada ja arendada niisuguse vääramatu tundelikkusega, nagu seda tegi meie Ülemjuhataja, kindral J. Laidoner, Vabadussõjas.

Strateegina kindral J. Laidoneri loomingut Vabadussõjas iseloomustavad julged, kaugeleulatavad otsused ühenduses äärmise aktiivsusega ja püsivusega, millega need otsused viiakse ellu kõigile raskusile vaatamata. Tõelise suure väejuhina meie Ülemjuhataja üheski olukorras ei alistu vaenlase tahtmisele, vaid viimase kavatsusile ja plaanidele paneb järjekindlalt vastu oma aktsiooni, mis osutub alati tugevamaks vastase omast. Need suured juhi omadused ilmnesid eriti kujukalt kahel kriisihetkel: meie esimesel taandumisel 1918. ja 1919. aastate vahetusel ja raskeis kaitselahinguis

Laidu talu, kust on võrsunud Laidonerid ning kindral J. Laidoner.

1919. a. kevadel. Taandumise manöövri varjul Ülemjuhataja palavikulise kiirusega organiseerib vastasele esimest surmahoopi. Mitte mõnd kohalise tähtsusega lööki, et teda vaid osaliselt tagasi tõrjuda — see ülesanne on jäetud diviisiülemaile, vaid, et teda purustada ja hävitada kui mitte lõplikult, siis vähemalt pikemaks ajaks. Selleks organiseeritakse eeskätt Viru väerindel maa- ja merejõudude kokkukõlastatud manööver, mis kõigi eelduste kohaselt toleaja tingimusi pidi

Raba talu varemed, kus sündis J. Laidoner.

(Suur tamm varemete juures tahetakse võtta muinsuskaitse alla.)

vastase lööma surmakindlalt. Kuivõrd otsustava tähtsuse selle manöövri organiseerimisel ja teostamisel omasid ülemjuhataja korraldused, näitab kas või asjaolu, et al.-kapten Pauluse dessantpataljon relvastati kindral J. Laidoneri isiklikul käsul 24 tunni jooksul. Tarvilik varustus selleks pidi leitama, siin ülemjuhataja ei tundnud mingeid kompromisse.

Väga raskeks oli kujunenud meie väerinde seisukord ka Lõuna-Eestis 1919. a. talvel ja kevadel. Mitme kuu jooksul oli vaenlane vihaselt rünnanud meie seisukohti Võru, Valga ja Petseri all. Kuivõrd raske oli seisukord, näitab see, et 2. diviisi ülem, kolonel V. Puskar veel maikuu alul oli sunnitud kutsuma sõjaväkke 16- ja 17-aastased kooliõpilased — korraldus, mille Ülemjuhataja pani maksma koguni kogu riigis. Tõsise murega vaadati Lõuna-Eestis tulevikku veel 1919. a. kevadel. Raskeile kaitse-

lahinguile vaatamata, mis neelas endasse lõviosa meie väheseist kaitsejõududest, meie Ülemjuhataja aga juba märtsis 1919 asub valmistama ette uut rasket hoo-
pi vaenlasele. See ettevalmistus teostatakse vaikselt, kuid püsivalt ja kavakind-
lalt. Ning parajal hetkel, kui kõik on valmis ja üldine olukord küps, puhkeb mai
keskpaigas meie vägede ja Põhjakorpuse ühine kevadine pealetung, mis Põhja-Läti
vabastamisega likvideerib täielikult suure osa meie pikast Lõuna väerindest, paisates
vaenlase ühtlasi tükiks ajaks segi ka ida suunas. Niisuguse suurejoonelise strateegi-
lise manöövri ettevalmistamine ja teostamine võis õnnestuda ainult Ülemjuhatajal, kes
kunagi ei alistunud antud momendi raskusile ja vajadusile, vaid kaugelenägeliku stra-
teegina organiseeris ja kasutas tema käsutusse antud jõude vastavalt oma tulevi-
kuplaanidele ja kavatsusile.

Peale puhtsõjaväeliste ülesannete Ülemjuhatajal Vabadussõjas tuli rohkesti teha
tegemist ka poliitiliste küsimustega, nii sise- kui välispoliitika alal. Vabadussõda
eriti välispoliitiliselt arenes väga keerukas olukorras. Praegusel Eesti-Läti pinnal olid
võitlemas neli, poliitiliselt üksteist eitavat jõudude gruppi: kohalikud pärisrahvad,
vene valgete koondis, mitmesugused saksa sõjaväelised formatsioonid ja lõpuks N.
Vene punavägi. Selles võitluses igakord kaugeltki polnud selge, vähemalt poliitiliselt
mitte, kes on kelle vaenlane ja sõber. Olukorra tegi veelgi keerukamaks asjaolu, et
seda võitlust toetasid liitriigid vahelduva ja kõikuva sümpaatiaga kord vene valge-
tele, kord kohalikele rahvustele. Päris vaenulikud polnud nad ka mitte sakslastele,
kuna needki ju näisid võitlevat enamluse vastu, kes oli tol ajal liitriikidegi peamiseks
vaenlaseks Baltikumis. Selles äärmiselt segases ja kõikusvas olukorras oli tarvis tõesti
suure andega ja kaugelenägijat riigimeest, sirgjoonelist ja kindlat politikajuhti, kes
kõik esile kerkivad küsimused suutis lahendada, väljudes ühest suurest põhieesmär-
gist — talitada alati Eesti riigi ja rahva huvide kohaselt. Sel-
leks meheks meile Vabadussõjas oli meie Ülemjuhataja, kindral J. Laidoner. Valitsused tulid ja läksid, välisministrid vahetusid. Sõja kestel
elasime üle koguni parlamendi vahetuse. Maapäevalt ülemineku Asutavale Kogule.
Kuid, kes jäi ja püsis, see oli Ülemjuhataja, algusest lõpuni. Tema seisukohavõtt ja
vaated olid seepärast kaaluva tähtsusega kõigis tähtsamais välispoliitiliskis küsimu-
sis. Sageli ta otsustas nad täitsa iseseisvalt, informeerides hiljem vaid valit-
sust ja parlamenti tagant järele. Oma suured ülesanded selgi alal kindral J. Laidoner
täitis niivõrd osavasti, et Eesti relvastatud jõud tema juhtimisel 1919. a. keskpaigas
olid tõusnud kõige kaaluvamaks poliitiliseks teguriks Baltikumis. Lõunas ulatasime käe tõusva Poola leegionidele, millega oli tegelikult loodud pidev
enamlusvastane väerind Soome lahe ja Karpaatide vahel.

Üks meie teovõimsamaid politikategelasi Vabadussõjas, A. Hellat, tähendab oma
mälestusis kindral J. Laidoneri kohta: „Meie võime lihtsalt õnnest kõnelda, et meil lei-
dus raskel silmapilgul Ülemjuhataja selle sõna tõsisel mõttes. Tänu kindral
Laidoneri isiklikele omadusile muutus tema varsti keskkohaks, mille ümber keerles
tol ajal kogu riiklik elu.“ Ei või olla tabavamat iseloomustust lugupeetud juubilarile
ta isiku ja tegevuse suhtes Ülemjuhatajana Vabadussõjas. Suures usalduses oma aus-
tatud ja armastatud juhi vastu on meie kaitsevägi ja kogu rahvas rahuajalgi kindral
Laidonerile alati vaadanud kui oma Ülemjuhatajale. Kantud sellest usaldustundest
on lugupeetud juubilar ka pärast Vabadussõda väga palju aidanud kaasa just meie
riigikaitse arendamisele ja korraldamisele. Ja otsustaval hetkel, kus jällegi oli kaalul
Eesti saatus ja tulevik — pärast 1924. a. 1. detsembri sündmusi — kutsus rahvas
oma Ülemjuhataja uuesti ametisse.

Tihedad vaimsed sidemed on alati ühendanud ka meie kaitseväge juhtkonda oma

Johan Laidoner kooliõpilasena.

Johan Laidoner sõdurina.

Ülemjuhatajaga. Sellele eriti viimaseil aastail on rohkesti kaasa aidanud lugupeetud juubilari isiklikud esinemised Kõrgemas Sõjakoolis ja ohvitseride kogus, viibimised manöövritel, õppustel jne.

Kuid tänasel suurel juubelpäeval, millele kaitsevägi eriti elab kaasa kogu südamega, meie juhtkonda tiivustab ühtlasi üks suur mõte: võimalikult põhjalikult õppida tundma oma Ülemjuhataja tööd ja tegevust Vabadussõjas. Mida täielikumalt seda suudame teha, mida üksikasjalikumalt kerkib meie silme ette kindral J. Laidoneri sõjaline looming Vabadussõjas, seda suurema vaimustuse- ja poolehoiuga oma Ülemjuhataja vastu täituvad meie kõikide südamed. Elagu ja töötagu ta veel kaua meie keskel üldiseks kasuks meie kaitsevæele ja kogu Eestile!

Ülemjuhataja käskkirju, direktiive, ettekandeid ja tervitusi.

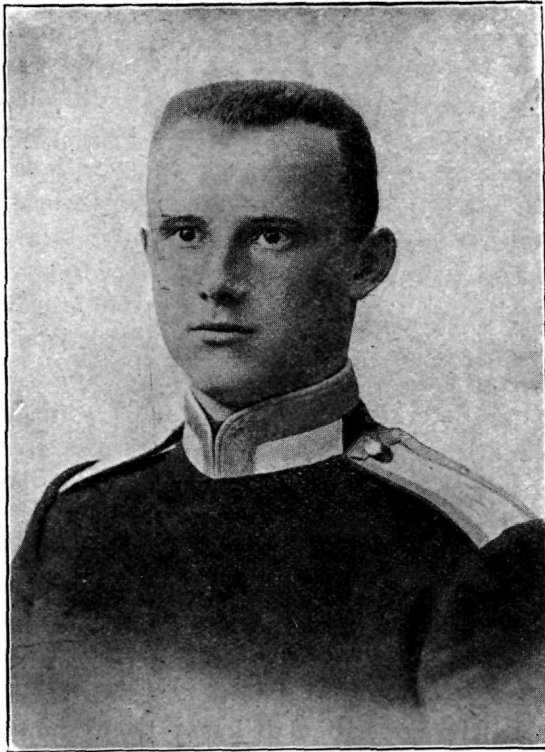
Käskkirjaga nr. 1, dateeritud 26. dets. 1918. a. teatab Ülemjuhataja ametikohustele asumisest ja teeb korraldusi vägede reorganiseerimiseks, kui kõige hädavajalisema küsimuse lahendamiseks rinde huvides, sest noort riiki ähvardab suurim hädaoht.

Käskkirjaga nr. 2 — 29. dets. 1918. a. — kindral J. Laidoner pöördudes rahva poole, tähistab sõja eesmärgi järgmiselt:

„Eesti maa ja rahvas on hädaohus... Eesti Vabariigi kodanikud! Teie poole pöörab vägede Ülemjuhataja riigi saatuslikul tunnil. Iga mees, kellel kallis on vabadus ja demokraatlik riigikord, rahva heaekäik ning maa parem tulevik, peab sõjariistad kätte võtma, et võimaldada vaenlase väljatõrjumist Eestimaa piiridest.”

Ülemjuhataja seisukoha Läti suhtes selgitab tema direktiiv 8. aprillist 1919. a., s. o. varsti pärast seda, kui 1. Läti Volmari rügement, mis vormeeriti nagu Põhja-Läti brigaadki kindral Laidoneri korraldusel, oli asunud rindele. Direktiiv oli adresseeritud meie Lõunarinde vanemate väejuhtidele, Läti brigaadi ülemale, Kaitse- ja Siseministritele ja Valga linnapeale. Direktiivi lõpposas öeldakse:

„...Eesti rahvas tahab oma naabri, Läti rahvaga, rahus elada ja sõdib ainult Läti enamlaste vastu, kes Eestimaale sisse tungisid. Sellepärast nõuan mina, et Eesti ja Läti piirimaades saaks niisugune kord maksma pandud, kus mõlemate naaberriikide sõja- ja kodanikkude võimude

Johan Laidoner kadetina 1904. a.

esindajad käsikäes töötaksid, aga mitte üksteise vastu. Kohalikkude Eesti võimude käest nõuan, et mingisugust Läti rahvuse haavamist ette tulla ei tohi. Keele tagakiusamine on lubamata, niisama ei tohi ette tulla asutustes teenijate lahtilaskmist ainult sellepärast, et endised teenijad eesti keelt ei mõista. Teisest küljest tuletan kohalikkudele Läti elanikkudele meelde, et meil on läti enamlastega sõda ja erakorraline sõjaseisukord on raske mitte üksnes kohalikkudele Läti elanikkudele, vaid kogu Eesti rahvale, sellepärast peavad ka kohalikud Läti elanikud ennast tingimata raskete sõjanõudmistele alla painutama. Tallinn, 8. IV kell 1840. Nr. 1564.

K.-M. Laidoner."

Kui Jüripäeval 1919. a. Tallinnas, „Estonia“ kontsertsaalis astus kokku Asutava Kogu, siis selle tähtsa sündmuse puhul 64 tervitaja ja õnnesoovija hulgas ei puudunud ka Ülemjuhataja tervitus, mis kõlab järgmiselt:

„Tänasel Eesti ajaloolisel tähtsal päeval on minul au Vabariigi sõjavägede ja laevastiku nimel tervitada Eesti Asutavat Kogu. Vabariigi sõjaväed ja laevastik on kõik teinud, et suure välise hädaohu peale vaatamata terve Eesti rahvas võis rahulikult Asutava Kogu valimistest osa võtta. Nüüd, kus meie kauaigatsetud soov täide on läinud ja rahvaesindajad juba kokku on tulnud, soovib sõjavägi Eesti Asutavale Kogule kõige paremat edu tema suurele ajaloolisele tööle — Eesti demokraatliku Vabariigi tulevase seadusliku korra loomiseks ja kindlustamiseks.

Rahva paremate poegade veri olgu pandiks, et sõjavägi kõik oma jõu saab kokku võtma, et ka edaspidi noort riiki välise hädaohu eest kaitsta ja Asutavale Kogule võimalust anda oma tööd rahulikult lõpetada kindla demokraatliku riikliku ja majandusliku korra loomiseks Eesti rahva parema tuleviku heaks.

Laidoner, kindralmajor,
Eesti Vabariigi Sõjavägede
Ülemjuhataja.

Staabi ülem
kindralstaabi polkovnik Soots."

Maikuu järgnes ettekanne Asutava Kogu esimehele, Pea- ja Sõjaministrile:

Vabariigi sõjavägede ja laevastiku nimel on minul au teatada Asutavale Kogule ja Ajutisele Valitsusele, et Marienburgi võtmisega on vaenlane täielikult Eesti piiridest välja aetud ja meie maa lõpulikult vaenlasest puhastatud. Lõuna väerinnal oleme ühendusesse astunud Läti Ajutise Valitsusele truude Läti sõjavägedega.

Tallinn, 29. V 19. Kell 2335. Nr. 2362.

Kindralmajor Laidoner.

Kindral J. Laidoneri lahkumiskäskkiri:
Tallinnas, palmipuude pühal 28. märtsil 1920. a.
Nr. 1308.

Lahkudes Vabariigi Sõjavägede Ülemjuhataja kohuste täitmisest, saadan südamliku tervituse kogu Vabariigi sõjaväele, kõigile kaasvõitlejatele Eesti iseseisvuse eest.

Vaba Eesti rahvas, iseseisev demokraatlik Eesti riik — see oli see suur paleus, mille eest meie võitlesime, mis meile julgust ja jõudu andis sõda hiilgavalt läbi viia. Kolmeteistkümme kuud võitles Eesti rahvavägi kõige raskemates tingimustes määratu suure ja tugeva vaenlase vastu, tõrjus tagasi kõik tema pealetungimised ja vabastas Eesti maa ja rahva. Vaenlane oli sunnitud meid iseseisva riigina tunnustama ja meiega rahu tegema. Sellega pani Eesti sõjavägi kõige tugevama nurgakivi Eesti riigile ja Eesti iseseisvusele. Oma sõjaväele võlgneb Eesti riik ja rahvas kõige suuremat tänu selle eest, mis on kätte saadud. Lootusrikkalt võime vaadata oma tulevikule vastu. Aga ärge unustage mitte, et meie rahva suurem ideaal — tema iseseisvus — ei ole veel käes. Meie teame väga hästi, et ükski rahvas ei ole üle öö iseseisvaks riigiks saanud ja meid võib hädaoht uuesti ähvardada; sellepärast peame ka meie iga silmapilk valmis olema tarvilikul korral võitlust jätkama. Kui meie rahva ja sõjaväe keskel jääb püsima see üksmeel, mis meid Vabadussõjas on ühendanud, kui meie jääme truuks oma demokraatlikule põhimõttele, kui jääb püsima vastastikune usaldus Valitsuse, rahva ja sõjaväe vahel, siis võime rahulikult pilgul igale välisele hädaohule vastu vaadata.

Suuri ohvreid maksab meie väikesele rahvale sõjaline välise julgeoleku kaitse, aga ilma nende ohvriteta ei ole ükski rahvas endale iseseisvust kätte saanud ja ei saa ka tulevikus. Aga kõik ohvrid on asjatud, kui meie sõjaväe sisemine kord peaks raugema. Tugeva, sõjahädaohus väljaarenenud ja karastatud organisatsioonina ja üksusena lõpetas meie sõjavägi sõja. Rahuajal saab sõjavägi mitu ja mitu korda vähendatud, aga jäägu kindlaks meie sõjaväe organisatsioon ja iseäranis meie sõjaväe üksmeel, tema vaim. Ise-

ennast ärasalgavalt töötasid Vabadussõjas kõik, kindralist kuni reameheni, admiralist madruseni; kõiki ühendas see paleus, mille eest meie võitlesime. Jäägu ka tulevikus see üksmeel ja iseenast ärasalgav töö rahva paleuse eest kindlasti püsima meie sõjaväe keskel.

Tuhanded ja kümned tuhanded kodanikud lahkuvad nüüd sõjaväest. Kõigile neile ütlen mina — jääme ka rahuelus Eesti Vabariigi sõduriteks, jääme truuks nendele põhimõtetele, nendele lipukirjadele, mille all meie oleme võidelnud. Ja kui peaks Eestit ähvardama uus hädaoht ja meie riigi kõrgem võim — Rahvaesindus ja Vabariigi Valitsus — meid tarvilikuks leiab uuesti kokku kutsuda, olgem silmapilk valmis niisama vapralt võitlema, nagu meie seda tegime möödäinud Vabadussõjas.

Vabadussõja lõpul loen oma kohuseks Eesti Vabariigi sõjavägede nimel avaldada kõige sügavamalt tänu Soome rahvale ja kõikidele vapratele soome vendadele, kes meid kõige raskemal ajal meie võitluses aitasid. Kõige suuremat tänu ütleme Briti riigi maa- ja mereväe esindajatele, kes meid kogu raske sõja ajal alaliselt igapidi on toetanud ja aidanud. Täname Ameerika Ühisriikide ja Prantsuse esindajaid selle ainlise ja moraalse abi eest, mis need riigid meie vastu on üles näidanud. Suur tänu Taani ja Rootsi vabatahtlikkudele-kaasvõitlejatele. Eesti Vabariigi sõjavägi mäletab alaliselt kõige suurema tänutundmusega kõiki neid, kes meid meie raskes vabadusvõitluses on toetanud ja aidanud.

Veel kord tervitan kogu Vabariigi sõjaväge; minu südamele tänu kõikidele vapratele sõduritele, tublidele ohvitseridele; iseäralikku tänu minu ligematele abilistele ja kaastööliste staapides ja sõjaväe valitsustes — minu staabi ja sõjaväe varustuse ülemast kuni kirjutajani.

Teile aga, vanemad Eesti ohvitserid, kes teie kõige raskematel ja vastutusrikkamatel kohtadel sõjaväe tegevust juhtisite ja kelle kõige suurem teene on see, et meil ülepea korda läks meie sõjaväe organiseerida, ütlen mina: kasvatage, õpetage ja juhtige Vabariigi sõjalist jõudu rahuajal niisama kindlal käel nagu teie seda sõjaajal tegite.

Kindralleitnant Laidoner."

Kindral Soots, tolaeagne Ülemjuhataja staabiülem, tuues Kindral Laidoneri lahkumisest artikli juubilarile pühendatud raamatus, lisab juurde lahkumiskäskkirjale:

Pärast ametist vabastamist arvati kindral Laidoner „staat'ist väljajäänuks". Ja kuna sel ajal meie rahakurss langes ja koosseisulistel kohtadel teenivatele palka kõrgendati, siis osutus kindral Laidoner endisele palgale jäänuks.

Kuna vägede juhtimise seaduse järgi Ülemjuhataja pärast sõja lõppu peab oma tegevusest aru andma, siis kindral Laidoner palus luba esineda aruandega Asutavas Kogus, mis temale ka lubati. Kinnisel koosolekul 28. aprillil 1920. a. kestis kindral Laidoneri aruanne 4 tundi, väikese vaheajaga kahe tunni järele. Aruandes kindral Laidoner käsitles mitte üksi möödunud tegevust, vaid ka riigikaitse küsimusi tuleviku kohta.

Ei saa jätta märkimata, et Asutav Kogu

Nooremleitnant J. Laidoner 1905. a.

Ülemjuhataja aruande puhul ei lugenud tarvilikuks pidada läbirääkimisi ega ka avaldada kindral Laidonerile tänu, mis Asutav Kogu, kui maa peremees, vististi küll oleks võinud teha.

Hilissuvel 1920. aastal korraldasid endised kaasvõitlejad temale lahkumiskoosviibimise Ohvitseride Keskkogu kasiinos. Sellele koosviibimisele kogunes väejuhte ja seltskonnategelasi nõnda palju, et kasiino neid vaevalt ära mahutas, kuid nende hulgas polnud ühtegi Valitsuse esindajat. Võib-olla osalt viimatinimetatud põhjusel, peamiselt aga sellepärast, et tolaeagne Vabariigi Valitsus ei olnud seltskonnas, eriti kaitsevälaliste hulgas populaarne, arvas kindral Laidoner tarvilikuks tõsta oma klaasi Vabariigi Valitsuse terviseks. Sellejuures tähendas ta, et kui meil seesugused valitsused võivad olla, kellega rahvas rahul ei ole, kuid demokraatliku põhimõtte enese pärast peame meie iga seaduslikku Valitsust kaitsma. Selle peale tegi ta ettepaneku Valitsusele hüüda „elagu", mis leidis aga siiski väga nõrga vastukaja.

Leitnant J. Laidoner
pärast sõjaakadeemia lõpetamist 1912. a.

Kolonelleitnant Laidoner
62. diviisis novembris 1917. a.

Ülemjuhataja lapsepõlvest ja temale antud hindeist Vabadussõjas.

Eesti ajaloo lehti keerates tänapäev, peatume praegu ikka veel viimase Eesti rahva suurima väejuhi juures, kes pärast pikemat vaheaega järgnes Lembitule, viies lõpule sangarlikus Vabadussõjas viimase võitlused, mis jäid pooleli Paala lahinguga. Praegusel momendil on nagu raske uskuda, et see isik, kes saanud oma tegudega juba peaaegu viieteistkümne aasta eest ajalooliseks isiks, astub alles nüüd, sel kaheteistkümnendal küünlakuu päeval kell 0400, küpsesse meheikka. Tõuseb tõesti küsimus, kas Eestis ainult nooruses tehakse vägitegusid? Kui meie pealiskaudseltki heidame pilgu tagasi, siis näeme, et nooruslikkus tõesti ilmetus eriti Vabadussõjas meie kaitseväge juhtivas koosseisus. Seal, nagu üks vanemaid kaitsevälasi hiljuti tähendas, oli noor Ülemjuhataja ning tema staap, noored olid rinnete ja üksuste juhid ja nende staapide koosseis, noored olid juhid lahinguväljadel...

Meie eestlased oleme õnnelikud ja uhked, et meie võidurikaste lahingute peajuht Vabadussõjas, Eesti populaarsemaid mehi, kindralleitnant Johan Laidoner — prantslaste

Foch, poolakate Pilsudski, sakslaste Hindenburg, soomlaste Mannerheim jne. jne. — on veel nii noorena meie elavate nimekirjas. See on meile suureks kindluseks, toeks ja julguseks tuleviku suhtes.

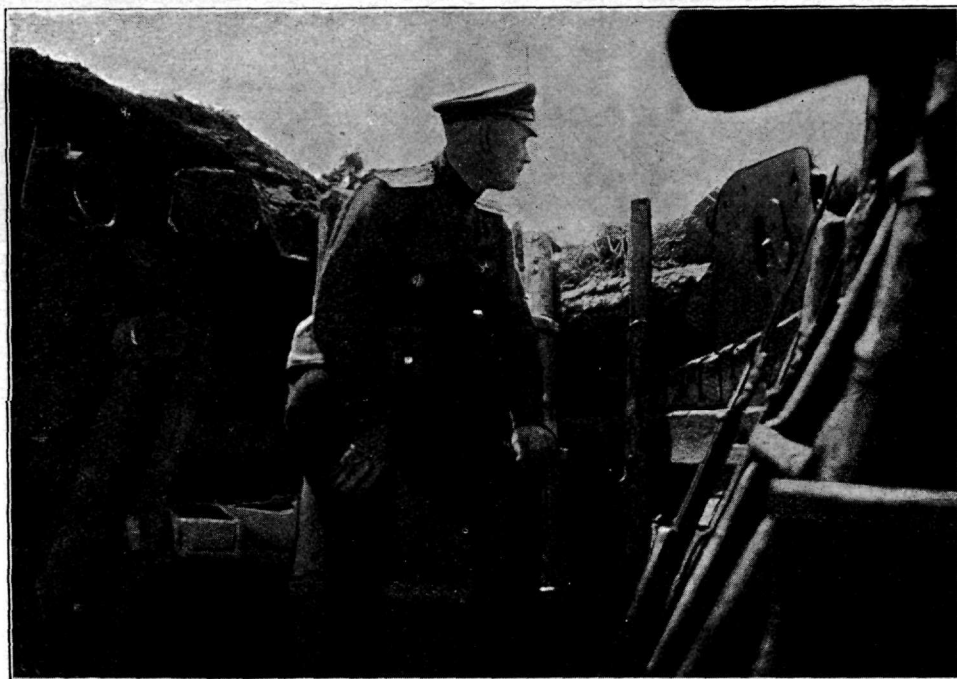
Kogu Eestimaa rahvas ja eriti tema kaitsejõud austab oma Ülemjuhatajat tema ning kogu rahva suurpäeval. Esimese austusavaldusena juubilarile Vabariigi kaitsejõududelt tuleb võtta Ohvitseride Keskkogu korraldusel neil päevil ilmunud kaasaeglaste mälestuste kogu „Johan Laidoner“. Selles huvitavas, sisukas teoses esineb meile kindrali elu ja tegevus mitmekülselt, millest mõni iseloomulik moment alljärgnevas:

Lapsepõlv ja kooliaeg. See moment on huvitav just selle poolest, et kindrali lapsepõlv ja kooliaeg sarnleb peaaegu täiel määral meie praeguse 40—50-aastaste haritlaste enamusele, kes kasvas üles — nagu talulapsed ikka — õige kasinalt hoolitsetud ja hellitatud. Raskemaks ajajärguks oli noorele edasipüüdlikule isikule kahtlemata koolipõlv, kus tuli ületada raskemaid tõkkeid ja kus paljud varisesid kokku oma sihtide taot-

lemisel. Teisest küljest see raske olustik lapse ja noormehepõlves oli omakorda heaks karastuskooliks ja seda oli ta ka meie tublile sõjamehele, Vabadussõja Ülemjuhatajale. Nii loeme tema lapsepõlvest ja kooliajast, et meie Johan on sündinud 12. veebruaril 1884. aastal Viljandimaal Viiratsi vallas Raba talus põlul tööliste pojana. Esimesed seitse aastat elas tulevane kindral Raba talus, siis asusid vanemad Asumaale koolitalu pidama. Selle ajajärgu kohta jutustab kindrali ema huvitavaid üksikasju: „Kui tuli sügis, mõtlesin panna ka Juku kooli. Küsisin onu (Asu-

rahu). Nüüd aga pidi minema nagu täismees enda eest välja ja palka teenima. Esimene palk oli kaubeldud rahas — 8 rubla suve pealt. Sügisel, kui kari jäi lauta, tuli koju ja siis võttis onu ta esimest talvet kooli. Järgmisel kevadel läks jälle karja Karula (Uue-Võidu) valda Halliku tallu ja sügisel teist talvet kooli...“

Kui Laidoneri vanemad kolisid Viljandisse — linna karjamehe kohale, siis tulevane kindral pidas koolivaheaegadel hobusekarjase ametit (umbes 60 hobust). Sellest ame-

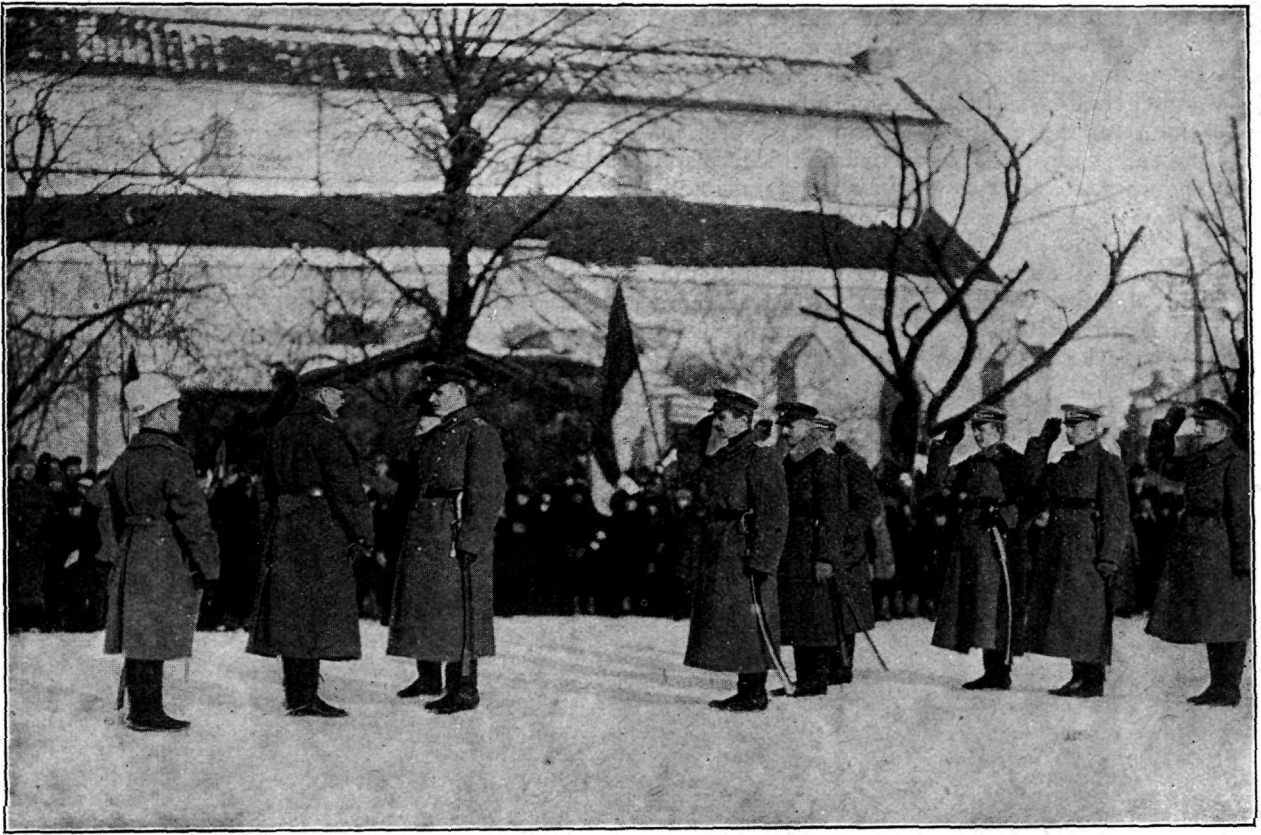
Kaevikus.

maa koolmeistri Hans Saarseni) käest, kas raamatukoolis lapsi on ja kas võtab Juku kooli vastu. Onu küsis omalt poolt: „Kas sa ise ei oska õpetada?“ Ja seega oli jutul lõpp. Otsin siis kodulaste raamatu. Juku võttis selle talve jooksul läbi ja kevadel viisin ta õpetaja ette katsela. Vana Vestren-Doll oli kuri ja tõsine mees. Küsis Juku käest: „Noh, kust sa oskad!“ Juku vastas ka julgelt, et ükstapuha. Tuli lahti parajasti Moosesi sündimise lugu. Juku luges selle ette raamatust ja kordas peast samuti kui raamatustki. Siis sai kiita. Õpetaja oli isegi uhke, et tal koguduses on nii häid kodulapsi. Sel kevadel oli Juku juba 8-aastane ja läks esimest suvet Närskale karja. Karjas oli ta ennegi käinud: vana-isa viis ta kaasa seakarja juba ½-aastaselt. Istus vankris ja oli väga

tist vabanes ta siis, kui ta 16-aastasena lõpetas Viljandi linnakooli (1900. a.). Enne linnakooli astumist õppis Johan Laidoner tuntud luuletaja Fr. Kuhlbarši (Villi Andi) elementaarkoolis, mille lõpetas auhinnaga. Ka linnakooli lõpetas ta väga hästi. Kindral ise on öelnud oma lapsepõlve kohta: „Ei saa öelda, et oleksin elanud läbi väga rõõmsa lapsepõlve. Samuti ei või öelda, et minul oleks jäänud lapsepõlvest mingisugused kurvad või rusuvad mälestused...“

Hindeid Vabadussõja Ülemjuhatajale. Et vaid kindral Johan Laidoner oli loodud meie Vabadussõja Ülemjuhatajaks, näitab juba ainult see fakt, et meie vanim rahva juht K. Päts teda selleks valis ja kutsus, ja peab imestama tagantjärele seda

Paraadi vastu võtmas Eesti Vabariigi I aastapäeval 24. veebruaril 1919. a. Tallinnas. Raporteerib kindral E. Pödder. Ülemjuhataja seljataga seisab kindral A. Larka.

nägematut juhiisiku mõju, mida elas läbi iga sõjamees, vaid kuuldes nime „Laidoner“. Nagu üleöö tõusis täiesti teine olukord, kindlustunne, julgusetunne, ühesõnaga — täieline usaldus kõige vastu, nii juhtide kui juhivate vastu, kogu seisukorra suhtes, vaatamata, et olukord oli lootusetu raskemaid. Ja kas ei näe meie suurt juhti, täit peremeest majas J. Laidoneris juba sellest esimesest momendist, kui ta vaevalt saabunud Tallinnasse Venemaalt ja tutvunud olukorraga, küsib kohe: „Kas inglastele on vastu saadetud lootsid?“ Tallinnas oodati tol momendil piki silmi Inglise laevastikku ja abivägesid, sest kõik lootused pandi vaid välisabile. Kuid seda, et saata vastu lootsid, polnud tulnud kellelgi ettegi. 10 tundi pärast Tallinna jõudmist sõitis ta lootsidega väikesel vedurlaeval merele inglastele perra ja tõi nad Tallinna. Avaldatud dokumentidest teame, et inglased, püüdes tulla Tallinna, olid kaotanud paar oma uut sõjalaeva Läänemere miiniväljadel ja vaevalt oleksid nad ette võtnud veel teist katset, kui J. Laidoner poleks läinud neid tooma. „Oleks kordunud maltsvetlaste

„Valge laeva“ ootamise kurbmäng, kuid katastroofiliste tagajärgedega eesti rahvale,“ ütleb G. Utuste.

Edasi loeme tema kohta hindeid kindral N. Reegilt — langesvääri operatsiooni sündmustele väga lähedal seisnud juhilt:

„Kindral Laidoner, aegsasti ära tundnud saksuse püüete läbi tekkida võivat olukorda, arendas selgete direktiividega sündmuste käiku, tuues õigel ajal kohale oma strateegilise varu otsustava võidu saavutamiseks Võnnu all... Selle Vabadussõja raske hetke sõjategevuse sündmuste arengulisub Ülemjuhataja raudse mitte sündmuste mängukann; aegsasti ära tundes arenevaid sündmusi, kindral Laidoner õigel ajal reageerib osava strateegina, sügavalt arvestades olukorda ja selle võimalikke muudatusi, nii et tema direktiiv oli tabav, suunates sündmuste käiku operatsioonide edukaks arenemiseks...“

„Chicago Tribune“ kirjasaatja Tallinnas mr. Little ütleb:

„... Niisugune peab olema õige Ülemjuhataja — noor, energiline, geniaalne...“

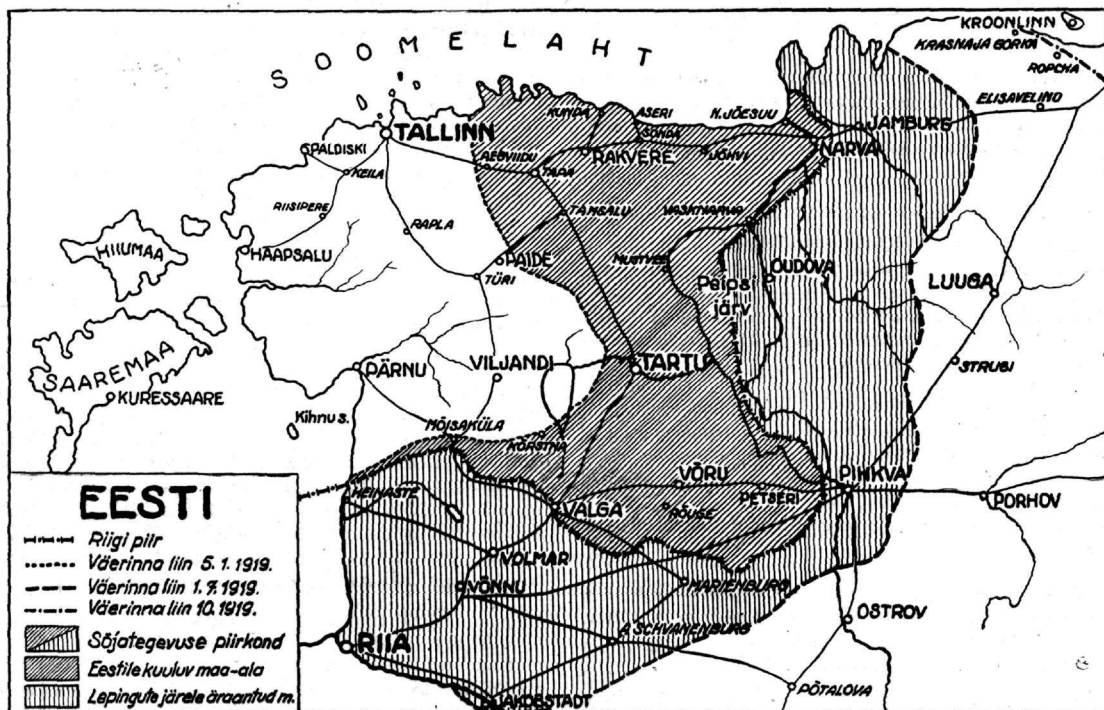
Soome professor dr. phil. L. Kettunen ise loomustab:

Kindral Laidoner vestleb Bulak-Balakhovitsiga pärast Pihkva vallutamist.

„Ma ei tea praegugi öelda, mis jõud temast välja hoovas ja enda külge köitis, aga esimesest silmapilgust võitis ta usalduse täiesti... Seda kinnitasid ühel häälel ka teised soomlased, kes temaga kokku puutusid. Ma omalt poolt katsu-

sin mõjuvõimsaid soomlasi, kes Tallinna sattusid, mõneks minutiks Laidoneri juurde viia ainult selleks, et kuulda saada korduvat tunnustust: „On ometi õnn, et Eesti kaitsevälk on niisugune Ülemjuhataja...”

Selle töö tegid eesti vahvad sõdurid, olles juhitud neid väärivaist jao-, rühma-, kompani-, pataljoni-, rügemendi-, diviisi- ja väerindeülemaist, keda omakorda ja kogu armeed juhtis neid kõiki vääriv Ülemjuhataja kindral Johan Laidoner.

Soome vägede Ülemjuhataja marssal Man-
nerheim on omal ajal tähendanud:

„Eestlaste seisukord on praegu raske, kuid nad pääsevad sellest. Nendel on suur õnn omada väga andekat Ülemjuhatajat kindral Laidoneri isikus...”

Liitlaste saatkonna esimees Baltimail Vabadussõja ajal kindral Hubert Gough:

„Eestile oli õnneks, et tol ajal seisis tema teenistuses selline mees kui kindral Laidoner. Ta oli noor, tugev kehalt kui ka tahtejõult, tark, rahulik ja arukas mõttekäigus ning otsustes. Kõige selle rahulikkuse ja arukuse taga tuksus tugev ja julge süda.”

H. Gough peab J. Laidoneri ja Eesti rahvast liitlaste prestiiži päästjaks Baltimail.

Läti armee suurtükiväe inspektor kindral Kalniņš lausub:

„... Kindral Laidoneri silmapaistvalt suur osa mõlemate vabariikide (Eesti ja Läti) kujunemisloos on kõigile teada. Kindral Laidoneri tunneb iga lätlane. Teda austatakse ja armastatakse minu kodumaal kui väejuhti ja kui veendunud Läti-Eesti tiheda koostöö pooldajat ja lätlaste sõpra...”

Briti merejõudude juhataja Balti merel 1919. a. admiral Valter Cowan kirjutab:

„Mäletan kindral J. Laidoneri 1919. a. — Eestis ajaloo kriitilisemast aastast — kui väsimata võitlejat, kes armastas ja usaldas raske surve all tegutsevat, ent julget kaitseväge ja kogu rahvast, kes oli valmis võitlema ka siis, kui asjad olid kõige tumedamad ja lootusetud.”

Poola armee inspektor diviisi-kindral Rudz-Smigly ütleb:

„Kindral Laidoner on rahva sõjalise kangelaslikkuse sümboolseks esindajaks, kellel on rohkesti sümpaatiat ja sõpru meie, poolakate, hulgas. Eesti rahvas oli oma juhi valikus õnnelik ja tark...”

Prantsuse missiooni juht Eestis Vabadussõja ajal kolonel Hurstel kirjutab:

„See, kellega mul olid kõige pidevamad suhted, oli kindral Laidoner. Südamlikud keskustelud kindraliga näitasid teda mulle täiesti tasakaalustatuna, väga arusaajana, kokkuvõttes — tugeva rassi tubli esindaja...”

Soome erukolonel dr. H. Göös mainib:

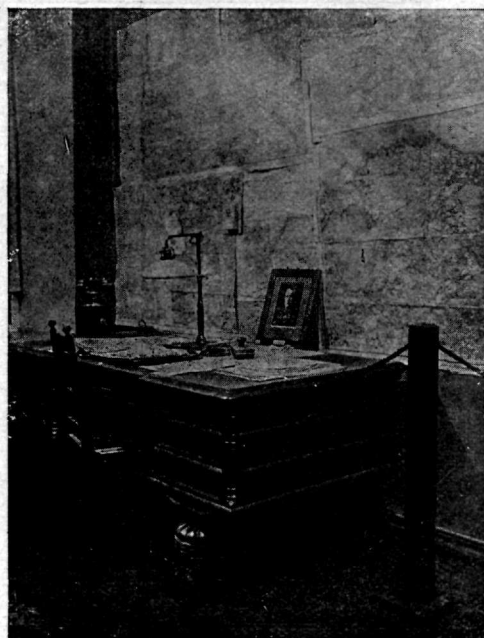
„Kindral Laidoneri seletust kuulates tulin kindlale veendumusele, et seisan inimese ees, kes vastutusrikka, suure isamaalise ülesande täitmisel on just see mees, keda sellel kohal vajatakse ja kes suudab viia oma ülesande õnnelikule lõpule...”

Inglise brigaadi-kindral Burt kinnitab:

„Sellise juhiga kui kindral Laidoner läheb praegu ja tulevikus iga Eesti mees, naine ja laps oma isamaad kaitstes surma...”

Samuti kinnitab inglise kolonel Tallents:

„Mina olen alati tundnud erilist lugupidamist kindral Laidoneri vastu selle kindluse ja põhjalikkuse pärast, millega tema andis mulle nõu. Ma ei mäleta kedagi, kelle nõuanded kunagi olek-

„Laidoneri kabinett” Vabadussõja muuseumis.

sid olnud nii täielikult õiged kui tema omad. Kõige raskemates olukordades hoidis tema alal külma vere ja julguse...”

Poola esimene sõjaväeline esindaja Eestis kol. A. Myszkovski:

„Eesti vägede ülemjuhataja kindral J. Laidoneri isikus ei olnud raske tähele panna neid kõrgeid iseloomuomadusi, millised tõstsid selle juhi ideede-tormis armee etteotsa. Eriti köitis mind tema kiire, erakordselt kaine ning reaalne otsustamisvõime, milline ilmes keerukate sõjaliste ja poliitiliste olukordade lahendamisel, ja tema õige arusaamine Balti riikide olemasolu eeltingimustest.”

Poola dipl. kolonel Pozerski ennustab:

„Ma ei imesta sugugi, et võrdlemisi lühikese aja möödudes kindral Laidonerile tema rahva poolt püstitatakse mälestussammas. Ta on suur juht ja suur inimene...”

Riigikohtunik A. Hellat kriipsutab alla:

„Meie võime lihtsalt õnnest kõnelda, et meil leidis raskel silmapilgul Ülemjuhataja selle sõna tõsisem mõttes... Tänu kindral Laidoneri isiklikele omadustele, muutus tema kesk-kohaks, mille ümber keerles kogu riiklik elu tol ajal... Kindral Laidoneri kõva külg seisab just selles, et ta pole mitte ainult sõjamees, vaid on samal ajal ka poliitik. Mõlemate võimete ühine- mist ühes isikus peetakse haruldaseks...”

A. Anderkopp väljendab:

„Mida Laidoneri juures ka vastasedki eitada ei saa, on tema lai, loomulik suur mõistus, arusaamine, taip... Otse imestada tuleb, kuidas see mees taipab, taipab asju, kus ta alles võhik oli... Hea psühholoogina, kes oskab esineda siis, kui massi meeleolu millekski küps, ei kohku ta tagasi ütlemast asju, mis hulkade mõistetetele, arusaamistele risti vastu...”

Endine Vabariigi Kaitseliidu ülem E. Alver kahjatakse:

„Kindral Laidoner on esijoones suur organisator ja analüsaator, võimega leida ka oma tööväljale vastavaid isikuid. Tuleb ainult kahjatseda, et Vabadussõja lõppedes Ülemjuhataja instituuat meil nii kiirelt likvideeriti ning selle tagajärjel kindral Laidoner oma tegevust ei saanud jätkata...”

Kindral Laidoneri hinde resümeeks on kui loodud kindral Sootsi sõnad: Johan Laidoner oli see mees, kes viis meie Maleva Vabadussõjas võidule, tema oli ja on meie rahvuskangelane, kelle eeskujul ning vaimus tuleb noorpõlve, eriti kaitsevaelasi kasvataada ja õpetada. Tema kuju jäägu paistma heleda tähena ka tulevastele põlvedele.

RAHVAJUHT.

Rahvail on kõikjal ja alati olnud juhid. On olnud häid ja halbu juhte ja on nüüdki häid ja halbu juhte. Juhid on vajalised iga riigikorra juures, olgu see ainuvalitsuslik, diktaatorlik või demokraatlik.

Demokraatlik rahvas vajab veel suuremal määral kui teised, häid juhte, sest siin on „mehel tänavalt“ riigielu küsimuste otsustamisel suur mõju. Nii asjatundlik ning osav kui see „mees tänavalt“ võib ollagi oma kutsealal, ei saa siit ometi järeldada, et ta oleks samuti asjatundlik ja osav riigielu küsimuste käsitlemisel. Ainult tugevad, mõjurikkad juhid suudavad panna tööle üldhuvi suunas neid väga mitmekesiseid jõude, mis tulevad ilmsiks oma kaasakõneleva ja kaasaotsustava mõjuga demokraatlikus riigis. Demokraatlik kord võimaldab enam kui ükski teine demagoogiat, viimane aga võib väga kergesti muutuda rahvale kahjulikuks, isegi hädaohtlikuks, kui rahvast juhivad isiklikest, ainelisist või muist huvidest kantud mehed.

Kui nüüdisajal on demokraatlikes ringkonnas saanud juhi mõiste teatud määral hüljatavaks, isegi naeruväärseks, siis mitte seepärast, et juhi mõiste oleks iseendast midagi demokraatiavaenulist ja kultuurivastast, vaid ainult seepärast, et mõnel pool on hakatud juhi mõistet üldistama, pidades mõnede juhtide endaavaldust ja teoviisi kohaseks kõigile olukorrale ja rahvaile. Sarnane vaade on aga sootu ekslik, sest mis ühele terviseks, on teisele surmaks. Küll on olemas kõigi rahvaste elus teatud ajajärgule vastavaid ühiseid jooni, kuid ometi elab iga rahvas oma elu, mis sageli erineb teiste omast tunduvalt ja oleneb peamiselt geopolitisest asendist, ajaloolisest

saatusest ja mitte vähesel määral ka rassist. Mida ühtlasemad või lähedamad üksteisele need kolm tegurit üksikute rahvaste juures on, seda ühesarnasem on ka nende poliitiline ja vaimline elu kõigis oma väljendusis.

Vaevalt jääb kahtlust, et rahva laialdane hulk elab Itaalias kaunis kehvalt, igatahes palju kehvemalt kui vahest demokraatlikus ja poliitiliselt väga vabas Rootsis. Ometi näib Itaalia rahvas olevat täis optimismi ja lootust paremale tulevikule, sest juht lubab viia itaallasi endise Rooma suurusele.

Võõral, itaallase hingeelust kaugel eemalseisjal, ei saa vahest üldse olla sellist tunnet, nagu itaallasel on oma juhi vastu. Aga ta võib seda siiski mõista.

Üks põhjamaa ajakirjanik külastas hiljuti noort Itaalia teadlast Francesco Pironit, kes lahendas etruski keele saladuse, mille kallal maailma suurimadki teadusmehed kaua asjata vaeva näinud. „Oli midagi erilist — kirjutab tähendatud ajakirjanik — selle uue kuulsuse olekus ja viisis, mis äratas tähelepanu. Temast säras nagu poisikese rõõmu selle üle, et ta korda saanud vägiteo ja täitnud oma juhi ning aitaja lootused. Sama väljenduse leidsin marssal Balbo juures pärast Atlandi lendu. See on omaviisiline iseseisvusetus. Kuid ta sisaldab ühtlasi kahtlemata enam või vähem teadlikult rõhutatud ühtekuuluvust ideega, mille teenistuses üldse töötatakse ja tegeletakse. Kinnitan seda otsekoheste tähelepanekute alusel. Ja nagu Atlandi marssalli juureski, kes seletas, et parimaks tasuks oli talle vägiteo heakskiitmine juhi poolt, tuli see alluvuse ja solitariteedi tunne ilmsiks ka järgmistes sõnades, kui ma lahku-

Vabadusristi üleandmine 1. detsembri kangelasele veltveebel Kaptein'ile.

misel avaldasin oma õnnesoovi. Professor Pironti peatas mind ja lausus teatud paatosega:

„Ma tegin seda Il Duce juhatusel.“

Ei saa jätta tähelepanemata seda piiratud poolehoidu juhile, mis tuleb ilmsiks uue Itaalia elus, olgugi isiklik panus siin kui suur tahes. See piiritu poolehoid ja usaldus juhi vastu annab rahvale palju jõudu loovaks tööks ja raskuste võitmiseks ning ei lase saada teravaks kahtlust, kas on nüüdne Itaalia riigikord küllalt otstarbekohane ja kas ei muutu tema järsult ühes isikuga. Ja kui kord tulekski isiku muutusega riigikorra muutus, on Itaalia rahvas vahepeal ometi läbi elanud suure tõusuaja, mis teinud ta vähemalt mõneks ajaks tugevamaks ja elujõulisemaks. Itaallasi on juhi mõjul haaranud tugev rahvuslik ühtekuuluvuse tunne, mis kihutab inimesi väsimatule tööle kõigil aladel, taotledes mitte ainult isiklikke huvisid, vaid sageli veel enam kogu rahva hüvet — Itaalia suurust ja võimu. Midagi head jääb sellest püüdest kahtlemata järgi, kuigi vahest hiljem osutub mõnigi asi ekslikuks, möödaminevaks või koguni kahjulikuks.

Mitte tugevate, isegi diktaatorlike kalduvustega, juhtide olemasolu ei ole rahvale hädaohtlik, vaid juhtide puudumine, eriti raskeil ja kindluseta ajajärkudel. Diktatuur pääseb harilikult, vähemalt kestvalt, võimule ikkagi vaid seal, kus on selleks

olemas eeltingimused rahva iseloomus. Raske on kujutleda, et diktaator võiks pääseda valitsema näiteks Rootsimaal, kus alati vaba olnud talupoeg ei kannata enda üle piiramatu võimu.

Ka eesti rahva iseloom ei saa leppida diktaatorliku võimuga ega taha piiramatult ning arvustamatult alluda võimukandja tahtele. Ühtlasi aga on eestlane poliitiliselt juba küllalt küps, et mõista, milline suur tähendus on tugevaid, tasakaalukail ja arukail juhtidel rahva elus.

Maailmasõjale järgnenud rahutegemise päevist saadik on juba mõnigi siis tunnustatud

tõde muutunud. Peale muu ei eita rahvaste endamääramise õigust enam mitte ainult vene emigrantide juhid, kes peaaegu üldiselt ühinevad suurvürst Aleksander Mihailovitshi vaatega, et tuleb teha lõpp Balti riikide „olemasolu mõttetusele“, vaid ka mujal hakkab järjest sagedamini tulema kuuldavale hääli, mis nõuavad suurrahvaste piiride „parandamist“ väikerahvaste vabaduse kulul. Sarnasel tõsisel ajal on tähtsam kui kunagi muidu, et rahval ei puuduks võimsad juhid, kes üheltpoolt oskaksid küllaldaselt hinnata seisukorda ja teiselt poolt suudaksid istutada rahvasse vankumata taht ning kindlat meelt oma iseseisvust ja rahvuslikku vabadust kuni kõige viimase võimaluseni kaitsta. Ei ole vähe näiteid rahvaste elus, kus tugev juht on viinud ka väikese ja aineliselt nõrga rahva võidukale endakaitsele hästi tugevama vaenlase ründamisel.

Igatahes ei saa ka väikerahvas kunagi leppida sellega, et teda peetaks suurte poolt ainult objektiks, mille varal suured omavahelisi arveid õiendavad. Kuna aga nüüdisajal hakkavad ikka enam tulema ilmsiks sellised kalduvused, siis vajavad just väikerahvad jõulisi ja arukaid juhte, kellel on küllalt energiat ja julgust rahvast igahädaohu tõrjumiseks täiel hool liikuma panna.

On suur eksitus, mis võib kujuneda rah-

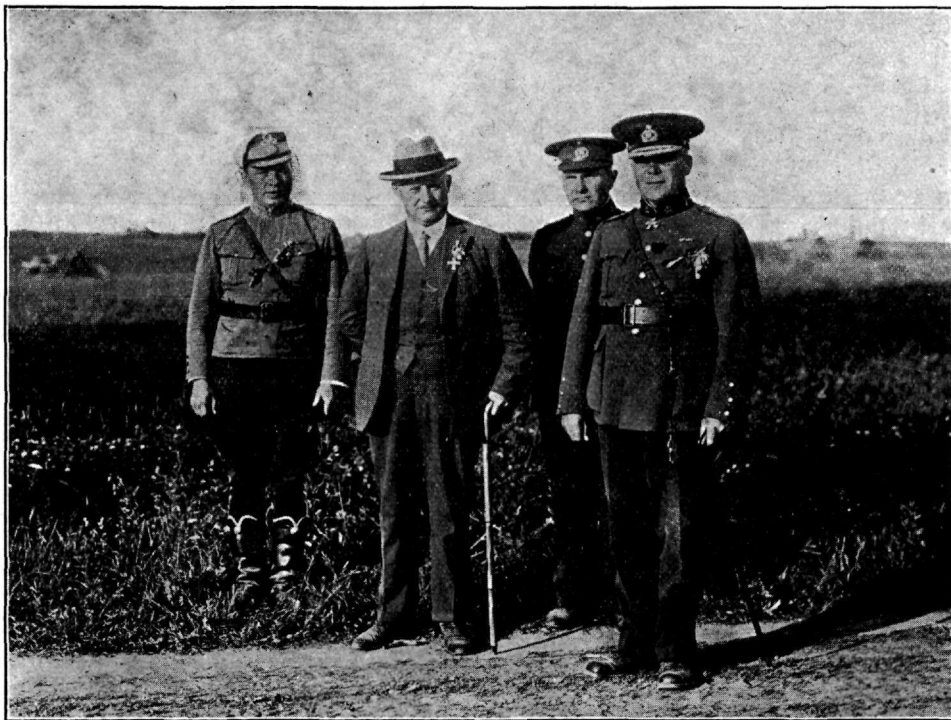

vale saatuslikuks, kui juhi väärtust hinnatakse tema inimlike vigade ja nõrkuste puudumise põhjal. Inimene võib olla kehastunud voores, kuid ometi mitte sobida juhiks. Täiesti aus, korralik ja äärmiselt õiglane ning tark inimene ei ole veel ammugi alati ühtlasi energiline, otsustusvõimne ja iseseisev, milleste omadusteta ei saa head juhti. Mõnigi suur juht on inimesena olnud õige ebasümpaatne ja seisnud kaunis madalal. Nõnda võib vaevalt leida tooremat, ropemat ja metsikumat inimest kui oli Peeter I. Ja ometi, kes saab keelduda talle „Suure“ nimetust!

Kuidas ka hinnataks Napoleoni tegevuse tulemusi, kuid keegi ei saa salata, et ta oli prantsuse rahva suurim juht ja üks suurimaid juhte kogu maailmas. Kuid mitte väiksed ei olnud tema inimlikud nõrkused.

Conal O'Riordan, üks Napoleoni eluloo parimaid tundjaid leiab, et suure keisri isiklike puuduste nimekiri on lõpmatu. Ta oli kohmakas ja hapu seltskondlikus elus, jõhker naiste vastu, kes teda põrmugi ei sallinud, harimatu, kuna ta ei oskanud õieti ühtki keelt, nii et ta isegi 19 aasta vanaduses kirjutas „Prantsusmaa“

prantsuskeeles väikese algtähega. Sõjakoolis oli Napoleon nõrk õpilane, samuti nagu ta oli nõrk leitnant oma kahurirügemendis, tuntud kunstnikuna hoiduma kõrvale teenitusest ilma põhjusega. Ta oli koomiliselt vilets ratsanik kogu oma eluaeg — tõsteti meeskonna poolt nagu jahukott sadulasse, mis pealegi tema jaoks eriliselt valmistatud ja millest ta hoidis kramplikult kinni, kuna ihukaitsevaelased juhtisid hobust. Ei saa aga salata tema suurepärase näitleja andi. Nõnda kandis ta alati vana halli kübarat — kuigi tal rippus kuus tosinat uusi häid kübaraid garderoobis, — et vaid mõjuda sõdureile ja rahvale oma lihtsusega. Ta las kis end maalida heroilises poosis tulise lahingutäku seljas Alpi harjadel, kuna ta tõepoolest transporteeriti üle Sankt Bernhardi, kõvasti kasukaisse ja villasallidesse pakitult, hobueesli seljas, keda sõdurid juhtisid. Napoleon valetas nagu parun Münchhausen, niipea kui selleks leidis kohane juhus, ja palju vähemal põhjusil kui Münchhausen. Ta ei rahuldunud sellega, mis ta oli, vaid tahtis paista teisena ja enamana. Oma suurusest hoolimata vaevatas teda alati rahutuks tegev väiksuse tunne. Niipea kui ta kõneles ametlikult, bulletäänides või teistes teadaandis, valetas ta

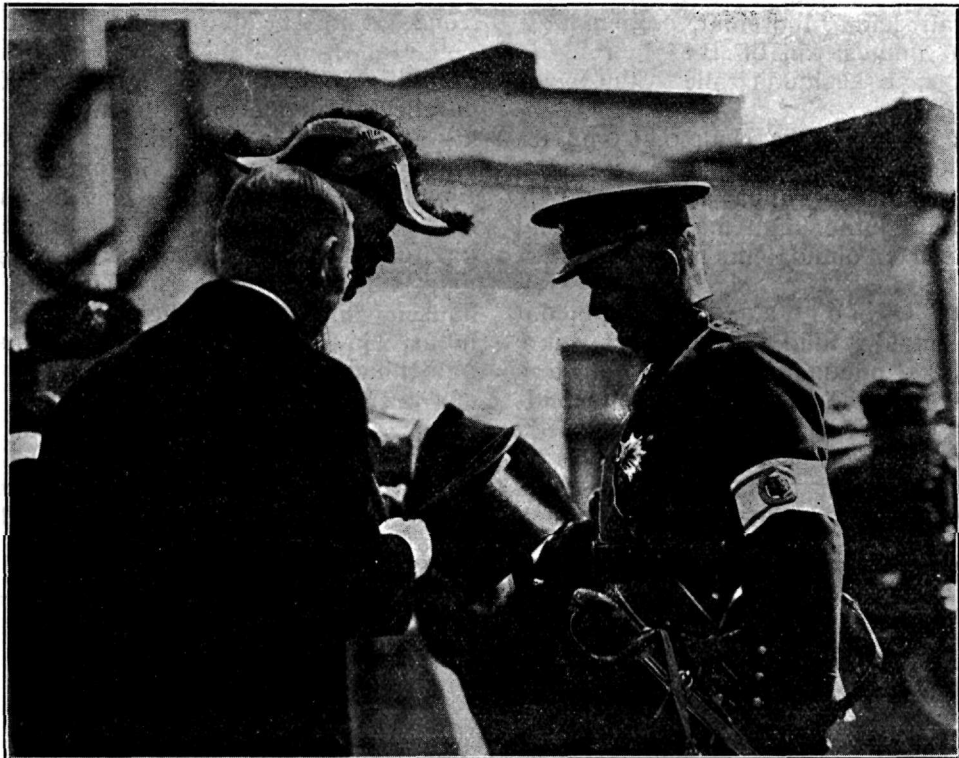
Vabadusristi Vendade Ühenduse Keskjuhatus Laagnas 1931. a.

Vasakult paremale: kindral G. Jonson, kindral J. Laidoner, kolonelleitnant M. Tuisk ja kindral A. Tõnisson. Pildilt puudub kindral E. Põdder.

mingi elementaarse, koomilise küllusega, mis ei lõppenud kunagi ja mis pimestas teda ennast koomiku suhtes: ta pidi jämedalt ilustama oma võite, sumbutama oma kaotusi, salgama ja ilustama oma vigu, moonutama, suurendama ja fantaseerima, et vaid paista inimeste silmis hiilgavamas valguses. Seda tegi ta isegi oma võimu tipul olles, kus sarnase käitumise tegelik tähendus oli üsna väike. Kuid ta ei saa-

Mitte ainult tema kuulus kangekaelsus, mis tõi mõnigi kord suurt kahju rootsi asjale, vaid oli ka hetki, kus see julge mees kaotas kodanliku julguse ja kõneles ebatõtt. Nõnda kui ta Poltaava lahingus andis — võib olla haiglases olekus — eksliku käsu ja kui ta vaeülem suures ägeduses küsis, kas kuningas ise sellise rumala käsu annud, vastas Karl punastades eitavalt.

Mitte juhtide iseloomude negatiivsed

Rootsi Kuningaga vestlemas.

nud teisiti, nagu ta ei saanud ka jätta tegemast endale hiigelviisil reklaami.

Kui ka oletada, et iiri kirjanik näeb Napoleoni iseloomu puudusi liiga tumedais värves, ei saa siiski jätta tähelepanemata, et ka teised korsiklase eluloo uurijad toonitavad tema umbes samalaadilisi nõrkusi. Kõigest hoolimata jääb Napoleon ajaloos püsima üldnimliku rahvuskangelasena ja haruldaselt suure juhina — hiigelkujuna, mis ei olnud küll vormitud õilsamast metallist, kuid ka mitte savist.

Kindlasti oli „Rootsi raudpää“, Karl XII suurte juhtide hulgas mees, kel oli kõige vähem isiklikke nõrkusi ja puudusi. Kuid ometi ei olnud isegi see otse vanasõnaliselt vahva ja julge spartaanlane ja puritaanlane kaugeltki täiesti vaba õrnadest külgedest.

omadused ei ole nii tähtsad — muidugi, kui need omadused ei ole sellised, et nad võivad tuua rahvale tõsist kahju — kui positiivsed omadused. Kahjuks näib ka inimeste suhtes olevat õige, et suur valgus tekitab suure varju. Sellega tuleb leppida. Rahvale ei aita, eriti tõsistel aegadel, kui tema juhtideks on „kenad, ausad ja armsad mehed“, ja muud mitte midagi. Tarvis on suurt vaimlist jõudu, mis suudab leida rahvale õige tee ja suudab kogu rahva juhtida sellele teele.

Kuid oma vaimliste omaduste poolest võimsaimgi juht ei suuda midagi saata korra, kui puudub vastav keskus, puudub rahvas, kellega võidakse teha suuri tegusid.

Vestlemas Rumeenia välisministri Titulescu'ga Genfis.

Huvitavamaid kujusid ja suurimaid juhte ajaloos on kahtlemata Tšingis-khaan. Ta pani oma kaunis väikesearvulise, Mongoolia rohulagendikes asuva rahva nii võimsalt liikuma, et tema ees värisid peaaegu kogu Aasia ja Euroopa. Tahtmatult tekib küsimus, milles seisib selline haruldane jõud?

Kõigepealt küll Tšingis-khaani hiilgavais juhiomadusis, millele raske leida võrdseid. Kuid ühtlasi ka tema rahva iseloomu omadusis.

Daani leitnant Hennig Haslund, kes aastaid Mongoolia steppides viibinud ja rahvast ning ta elu hästi tunneb, tõendab, et isegi Mongoolia hundid oskavad eraldada mongoollasi hiinlasist: viimaseid ründavad nad meeleldi, kuna nad mongoollasi aga kardavad, sest et need on kartmatud mehed, kes hakkavad igale hädaohule kõhklematult vastu.

Sama leitnant Haslund jutustas võitlusest „hullu paruni“ Ungern-Sternbergi päevil Mongoolias. Kloostrilinna Turini juurde oli ilmunud mitmetuhanda-meheline hiina väesalk. Neid ruttas ründama kolmesajameheline mongoolia ratsasalk ning jõudis Turini öösel. Ilma, et anda meestele ja hobustele puhkust ja hoolimata hiinlaste suurest arvulisest ülekaalust, tormas mongoolia kindral vastasele kohe kallale. Kõik, mis ette juhtus, raiuti maha. Hiinlased põ-

genesid ülepeakaela minema, kaotades sadasid mehi surnutena.

Sarnane on mongoollaste sõdimisviis: nad ratsutavad päevad ja ööd läbi, mõtlemata söögile ja magamisele, ja siis ründavad nad vastast, hirmsa kisa ja käraga, raiudes halastamatult kõik maha, mis ette satub. Ja sarnane võim ongi, mis tegi suurte juhtide päevil mongoollased kardehtuks Pekingist Poolani.

Ei tule arvata, et kohased juhid on rahvale tarvilised ainult sõja ajal. Rahvaste elus on normaalselt palju enam rahu kui sõja päevi. Kuid ka rahu ajal oleneb rahva hea käekäik mitte vähesel määral sellest, kuidas teda juhitakse. Juht ei ole ju muud midagi kui teatud mõttes valitseja, olgu ametlik või mitteametlik. Ehk küll ükski, ka kõige võimsam valitseja, ei suuda teha kõik, võib nõrk ja saamatu valitseja ometi tuua rahvale palju kahju, vahel isegi parandamatut. Kuid ühtlasi peaks olema selge, et kindel käsi rahva juhtimises peab seisma seoses avarapilguga ja suure mõistusega, mis suudab seisukorda alati võimalikult õieti hinnata ja raskeimaski olukorras õigeid väljapääsu vahendeid leida. Mitte kanged seaduse paragrahvid ei loo tugeva, selgejoonelise ja ülesehitava valitsusvõimu, vaid tugev — inimene.

Ho.

Vaateid õhuohule

ja õhukallaletungide teostamise vahendid ning viisid.

Sissejuhatus.

Õhuohu selgitamisele ja selle vastu võitlemisele pühendatakse tänapäeval kõikjal suurt tähelepanu. Selleks rakendatakse sõna, kiri ja film. Üksikuis riikides on kutsutud ellu suured organisatsioonid, kelle peamine ülesanne on selgitustöö õhuohust tuleviku sõjas ja näidata viise ning vahendeid selle vastu võitlemiseks. Nii on, näiteks, Prantsusmaal Õhukaitse Peainspektor, N. Venes Osoaviachim, Poolas LOPP, Tšehhoslovakkias Mazaryk Liga. Samuti tõestab selgitus-

töö ulatust arvurikas kirjandus õhukaitse alal, milles püütakse valgustada õhukaitsega seotud küsimusi ning selle teostamiseks ligi tõmmata laiemaid rahvakihte. Meie lugejaskonna enamikule jääb selline kirjandus tundmatuks; samuti ei ole meil ilmunud seni trükis ühtegi laiaulatuslikumat tööd nii originaalse kui ka tõlke tootena. Seepärast oleme sunnitud noppima vaid tähtsamaid ning meile akuutsemaid põhimõtteid ja neid väljendama üksikute artiklite näol peamiselt selle ajakirja veergudel.

Käesolev kirjutis seab endale eesmärgiks tuua esile mõningaid tänapäeva vaateid õhuohule ja õhukallaletungi vahendeile. Edaspidi on püüdeks käsitleda õhukaitse teostamise probleeme nii rahvusvaheliste kokkulepete kui ka aktiivsete ja passiivsete vahendite abil.

I. Vaateid õhuohule.

Lennuasjanduse tehniline areng ja selle igakülgne kasutamise püüe sõjapidamiseks on põhjustanud vaate lennuväele mitte enam kui relvale, millisenä ta esines veel Maailmasõjas, vaid kui õhujõule, mis on võimeline kujutama riigi poliitilist julgeolekut ning tarbekorral teostama repressaaliumi teise riigi vastu. Väidetakse, et lennukelt allavisatud süüte, keemilised ja lõhkepommid on küllaldaselt mõjuvad vahendid selle eesmärgi saavutamiseks.

Õhuohust tingituna järgneb otseselt küsimus, kuid võivad õhujõud on võimelised otsustavalt mõjutama sõda ning saavutama võitu vastasest. Selle kohta on kerkinud üles mitmeid vaateid. Kui ühed sõjateoreetikud, nagu itaallane Douhet ja inglase Fuller näevad lennuväes iseseisvat sõjalist jõudu, milline suudab tulevikusõdades teotseda omaette ning teist riiki vallutada, siis teiselt poolt aga väidetakse, et ükski riik ei saa veel praegu usaldada oma julgeolekut ainult lennuväele, vaid maa-, mere- ja õhu-

Kõnelus Itaalia välisministri Dino Grandi'ga.

jõudude kokkukõlastatud tegevus moodustab riigi tervikulise kaitse. Seejuures peetakse aga tõenäoliseks, et tulevikusõjas võidakse kasutada õhujõude mitte ainult sõjaoperatsioonide teostamiseks, vaid ka sõjaks poliitilistel eesmärkidel, surveabinõuna. Seda peaksid arvestama eriti väikeriigid.

Õhukallaletungi mõju oleneb palju rahva moraali tugevusest ja kodanike ettevalmistusest õhukaitseks. Sellest sõltuvalt on õhukallaletungide tulemused ka mitmesugused, mida tõendavad näited Maailmasõjast, eriti esimeste kallaletungide puhul. Näiteks, ühel sakslaste õhukallaletungil Londonile registreeriti ligikaudu 30.000 närvi vapustuse juhtu, millest tervenemine kestis kuni kümneid nädalaid. Kallaletungid Pariisile ei avaldanud aga kaugeltki sellist mõju elanikkonnale.

Kuivõrra tööstus kannatab õhukallaletungide läbi, näitab Inglismaal Cleveland'i tööstuserajooni pommitamine, kus pärast

13. õhurünnakut sakslaste poolt langes teerased toodang 300.000 tonni võrra, mis võrdub ühele kuuendikule kogu aastasest toodangust.

Õhukaitse teostamise seisukohast on väga tähtis hoida ära rahva moraali langust. Väidetakse, et õhust kallaletungid kutsuvad esile riigi kodanikes üldjoontes kolm moraalset seisukorra astet: esimene on hirm, mis võib kujuneda paanikaks, sellele järgneb ükskõiksus, kui nähakse, et tagajärjed ei ole nii kohutavad ja lõpuks saabub kodanikes moraalilangus, kui veendutakse normaalse elu alatise häirimises.

Õhuohu tõelikkuse kohta võime teha vaid teoreetilisi arvestusi, väljudes eeskätt tänapäeva lennuasjanduse ja sõjakeemia seisukorrast ja arvestades nii Maailmasõja kogemusi kui ka suurte õhumanöövrite tulemusi. Maailmasõjas teostatud õhust kallaletungide tagajärjedest saame ettekujutuse alltoodud tabeleist.

Õhukallaletungid Inglismaale Maailmasõja kestel.¹⁾

Aasta	Kallaletungide arv	Kallaletungide teostamine		Kaotused	
		Lennukite ja õhulaevade arv	Päevade arv	Surnutena	Haavatutena
1915	28	37 õhulaeva 4 lennukit	29	209	530
1916	39	119 õhulaeva 32 lennukit	22 18	293 18	668 59
1917	34	30 õhulaeva 342 lennukit	7 29	40 690	75 1681
1918	11	10 õhulaeva 63 lennukit	4 7	16 196	59 492
Kokku	112	196 õhulaeva 441 lennukit	53 63	1462	3564

Õhukallaletungid Saksamaale Maailmasõja kestel.²⁾

Aasta	Kallaletungide arv	Kallaletungide teostamine			Kaotused õhukallaletungidest		
		Lennukite ja õhulaevade arv	Pommide arv	Päevade arv	Surnutena	Haavatutena	Materjalsed kahjud
1914	8	12 lennukit . .	29	6	9	25	7.548
1915	37	102 „ . .	879	30	111	329	719.368
1916	76	Üle 250 lennuki ja 2 õhulaeva .	915	31	151	179	888.227
1917	376	Üle 1050 lennuki ja 5 õhulaeva .	4903	90	77	417	6.476.809
1918	657	Üle 2778 lennuki	7335	164	381	804	15.380.160
Kokku	1154	Üle 4192 lennuki ja 7 õhulaeva	14.061	321	729 ³⁾	1754	23.474.052

¹⁾ Kokkuvõtte on tehtud kindralmajor Ashmore andmeil, mis avaldatud „Air Defence“. ²⁾ Kokkuvõtte on tehtud saksa siseriigi õhukaitse ülema andmeil, mis avaldatud Hunke'lt raamatus „Luftgefahr und Luftschutz“. ³⁾ Mõnedeil andmeil (H. Bayer) on kaotusi surnutena 2500.

Türgi-Iraki piiri märkimine kaardile.

Siin peab tähelepanu juhtima toleaegele varustusele ja pommide väiksele kaalule. Tabeleis on näidatud vaid pommide hulk, kuid kaalult olid tarvitatavad pommid üldiselt väiksed. Sellest tingitult ei olnud ka kaotused ja tekitatud materjalsed kahjud võrdlemisi kuigi suured. Neid pomme kasutati peamiselt moraalse efekti saavutamiseks, mis sageli ületas ka mitmekordselt materjalsed kahjud.

Üksikuis suurriikides korraldatud õhUMANÖÖVrite tulemustest ei saa ka kaugeltki veel tõtruud pilti lennuväe tegevuse võimest õhust kallaletungide teostamisel. Need manöövrid on taotlenud enam-vähem piiratud eesmärgi, nagu organisatsiooniliste küsimuste uurimine, materjalosa katsetamine ja poliitiliste sihtidega efekti saavutamine. Suureulatuslik materjalosa tegevusse rakendamise korraldatud manöövritel tõestab õhujõu võimeid siiski reaalsemalt kui teoreetilised arvestused. Manöövrite tulemustena järeldatakse kõikjal, et õhust kallaletungide ei suudeta vältida, ning seega tänapäeva vahendite juures ei eksisteeri ka täielikku õhukaitseset. Itaalias järeldatakse veel, et mitte õhukaitserehvi ei pea suurendama, vaid pommituslennuväge kui kaugemale ulatuvat ning mõjuvat vahendit õhuvalitsemise tagamiseks.

II. Õhukallaletungi vahendid ja nende tegevuse mõju.

Õhukallaletungide teostamiseks kasutatakse tänapäeval peamiselt lennukeid. Õhu-

laevade kohta võime märkida, et nende laiaulatuslikku kasutamist ei ole ette näha. Siinkohal võiksime meelde tuletada ka aset leidnud õnnetusi Ameerika, Inglise ja Prantsuse õhulaevadega.

Maksvate põhimõtete kohaselt teostatakse õhukallaletungid päeval reeglina koondeis. Selleks on kaks motiivi: esiteks, koondeis saavutatakse vastastikune kaitse vaenlase hävituslennukite tegevuse vastu ja teisiks, kallaletung koondatud jõududega annab suuremaid tagajärgi. Taktikaliselt sünnivad kallaletungid kaugemale märkidele lainte taoliselt üksteisele järgnevate teatud aja vahemikkudega. Prantsuse õhUMANÖÖVreil kasutati 1931. a. Touloni pommitamisel astmelist paigutust, s. t. lennukite koonded olid järgustatud kõrguses järgmiselt: 5000—6000 m kõrgusel asetsesid hävitajad, 4000—5000 m kõrgusel — kerged ehk päevased pommitajad ja 2000—3000 m kõrgusel rasked pommitajad. Öösi teostatakse õhukallaletungid üksiklennukitega, kasutades sageli n. n. rullivat kallaletungi, s. o. üksikud lennukid ründavad märke üksteise järele väikseil aja vahemikkudel. Peab aga tähendama, et erilise automaatse juhtimise seadise kasutamisele võtmisel on võimalik teostada öiseid kallaletunge ka koondeis, vähemalt märgile pealelennul.

Lennukeilt kasutatavaist vahendeist omavad tänapäeval suurima tähtsuse lennupommid, millised oma tegevuse iseloomult jagunevad fuggass-, süüte- ja sõjakeemilisteks ehk gaas-

sipommideks. Teatud olukordis ja tingimustel võidakse kasutada ka tulirelvi ja nakkushaiguste pisilasi. Kallaletungil kasutatavate vahendite tegevusemõju kohta on õige palju erinevaid vaateid. Pommituste tagajärgede hindamisel tuleb alati arvestada mitmesuguseid tegureid, mis mõjutavad tulemusi. Tuginedes eriteadlaste arvamusele ja katsete tulemusile, võib tuua nimetatud vahendite tegevuse kohta alljärgnevat.

Fugasspommid. Lennupommi tegevuse omaduseks on suur purustusvõime, mille tekitab peamiselt õhusurve pommi lõhkemisel. Arvestused ja katsed näitavad, et 1000 kg lennupomm purustab telliskivi müüri 50 m kauguselt, kuna 500 m kaugusel lõhkedes purunevad aknaklaasid. 0,5 m betoon seinaga peetakse küllalt kindlaks lennupommi tegevuse vastu. 100—250 kg pomm lahingkõrguselt kukkudes läbib 2—3 majakorda ja lõhkedes keldrikorral võib tekitada maja kokkulangemist.

Pommide suurus kohandatakse vastavalt märkidele. Üldiselt tuntakse fugasspomme 12 kg kuni 1800 kg, kusjuures enamikus leiavad kasutamist 50—300 kg lennupommid, kuna 1000 kg-lisi ja üle selle kasutatakse vaid erilistel juhtudel.

Lennupommi kildude tegevus loetakse teisejärgu tähtsusega. Nende surmav mõju ulatub vaevalt 300 m, kusjuures suurem osa kilde langeb lõhkemise punkti lähedusse.

Fugasslennupommi tegevuse mõjust

järgneb ka pommide hulk, mis vajalik andud keskuse või märgi purustamiseks. Näiteks, Grosskreutz'i arvestusel läheb vaja ehitustega kaetud ühe ruutkilomeetrilise rajooni (linna) purustamiseks ümmarguselt 1000 tonni fugasspomme, võttes aluseks, et 1 tonn lõhkeainet, mis sisaldub 2 tonnis pommides, purustab täielikult ehitused 50 m maaalal. Üldiselt on aga arvamised lennupommi tegevusest lahkuminevad. Nii loevad mõned autorid küllaldaseks linna ehituste purustamiseks vaid $\frac{1}{3}$ ülaltoodud lõhkeainete kaalust, arvestades sealjuures ka ehituste iseloomu.

Pommide hulk, mis vajalik purustusteks, näitab, et suurlinna täielik hävitamine lennupommi tegevusega on tänapäeval veel raskesti teostatav ülesanne. Näiteks, Tallinna suurusel linna, mille ehitustega kaetud maaala võrdub umbkaudu 10 km², pommitamiseks läheks vaja eelnimetatud normi kohaselt 10.000 tonni lõhkeainet ehk 20.000 tonni lennupommi, mille kohaletoomiseks on tarvis umbes 20.000 lennuki üksiklendu, arvestades lennuki kandevõime keskmiselt 1000 kg. See näib olevat küllalt raske ülesanne. Peab veel arvestama ka seda, et kõik lennukid ei saabu märgini õhukaitse vastutegevuse või mõnel teisel põhjusel. Näiteks, sakslaste õhukallaletungidel Pariisile jõudsid mõnedel andmeil ainult paremal juhul 50% startinud lennukeist märgini, kuna aga hästi korraldatud õhukaitse juures 1918. a. saabus Pariisi

Mossouli silla kõrval koos kohaliku elanikuga.

kohale ainult 8% väljunud lennukeist, kusjuures viimasel rünnakul hävitati kohale saabunud lennukeist 35% õhukaitse poolt. Kuigi arvestame, et tänapäeva lennuki omadused on paremad, siis ei saa jätta märkimata ka seda, et õhukaitse on teinud suuri edusamme.

S ü ü t e p o m m i d. Süütepommide kasutamine lennukilt on tõmmanud endale erilise tähelepanu. Nende tegevust on kalduvus sageli alahinnata, mis tingitud osalt sellest, et möödunud sõjas ei kasutatud neid küllalt mõjuvalt. Uut tüüpi süütepommide kasutamine oli küll valmistatud ette sakslaselt 1918. a. augustikuul Pariisi ja Londoni pommitamiseks, kuid ebasoodsa olukorra tõttu lääneriindel jäeti see kavatsus ära.

Tänapäeval tähtsamateks süütepommideks on fosfor- ja n. n. elektronpommid. Paljudes riikides eelistatakse fosforpomme, näiteks inglaste „baby-pommid“. Põlevaks aineks fosforpommides on metalltermiline segu. Elektronpommid olid tuntud juba sõjaajal, kuid neid kuigi palju ei kasutatud. Pommi kest koosneb metallist „elektron“, mille koosis: Mg 92,5%, Al 4%, Zn 3%, Mn 0,5%, s. t. peaaegu puhtast magneesiumist. Nende pommide põlemise temperatuur on märksa kõrgem fosforpommide omast, kõikides 2000—3000° vahel.

Oma kaalult on püüie valmistada süütepomme võrdlemisi väikseid, umbes 1 kg — 5 kg. Väike kaal võimaldab neid pomme arvuliselt rohkemal määral lennukilt alla heita ning seega suuremat efekti saavutada. Kaalu suhtes on aga tingimuseks, et pomm kukkudes läbib katuse ning süttiks põõningul, kus tavaliselt leidub rohkesti materjali põlemiseks.

Arvestades seda, et purustuste teostamiseks vajaneb suurel hulgal fugasspomme, antakse süütepommide kasutamisele keskuste vastu suur tähtsus, peamiselt vastase maa raali mõjutamiseks. Peab küll tähendama, et süütepommide mõjuvuse ülistajate kõrval leidub ka neid autoreid, kes suhtuvad sellesse skeptiliselt, pidades siiski mõjuvaks fugasspommide tegevust. Ka nähakse võimalust võrdlemisi kergesti kaitsta süütepommide eest, näiteks, teha majade katused nii võrd tugevad, et kerge süütepomm neid ei läbista või katta ainega, mis ei süti. Seesugune vastuabinõu nõuab aga kulusid ning on seotud raskustega realiseerimisel.

G a a s i p o m m i d. Gaasi- ehk õigemiini sõjakeemiliste vahendite kasutamine lennukeilt on ühenduses vaadetega ning tõekspidamistega gaasisõjale üldse. Arvatakse, et tulevikus gaasi- ja õhusõja kombinatsioon

näib olevat tõenäoline, kusjuures õhust sõjakeemiliste ainete kasutamise kohta on mitmesuguseid vaateid. Suurem osa sõjaasjanduse eriteadlasi näevad sõjagaaside kasutamises lennukeilt suurt ohtu. Prantsuse kindral Niessel väljendab aga arvamist selle kohta järgmiselt: „Gaasisõja kogemused Maa-ilmatsõjas andsid õpiseid, et edukate tagajärgede saavutamiseks on vajalik tihe gaasitamine. Kui seda ei ole suudetud saavutada lahinguväljal laialdaselt gaasiballoonide ja gaasigranaatide tarvitamisega, kuidas siis võime loota seda ainult lennukilt pommitamisega. Ei saa loota, et pommid küllaldaselt tihedusega ja ühtlaselt kogu pommitatava linna maaala kataksid selle mõjuvaks gaasitamiseks. Gaasipommid lennukeilt kutsuvad küll esile tõiseid kaotusi, kuid elu and keskuses veel võimatuse ei tee.“ Samuti on arvamisi, et sõjagaaside eest on siiski kergem kaitset leida kui fugasspommide purustava tegevuse eest. Üldiselt aga väljendatakse arvamist, et sõjakeemilise relva kasutamise tähtsuse kohta lennukeilt ei ole veel kuski selget ettekujutust.

Sõjagaasi võidakse lennukeilt kasutada kolmel viisil: pommitamise, pulveriseerimise ehk pritsimise ja udustamise teel. Nende viiside lähem kirjeldus jääks siinkohal ära. Võrdfuseks võiks aga märkida vaid seda, et gaasilennupommid sisaldavad kuni 60% ja suurtükigranaat ainult 12% sõjakeemilist mürikainet pommi või granaadi üldkaalust.

Teatud maaala gaasitamiseks tarvismineva keemilise aine hulga kohta on üksikute autorite arvestused lahkuminevad. Keskmiselt arvestused näitavad, et 1 km² gaasitamiseks sinepigaasiga ehk yperiidiga vajaneb 12 tonni gaasiainet. Võttes Tallinna pindalaks minimaalselt 10 km², läheks seega vaja 120 tonni gaasiainet või 200 tonni gaasilennupomme eeldusega, et kõik pommid langevad täiesti ühtlaselt kogu maaalale. See on aga praktiliselt peaaegu võimatu teostada. Ka peab arvestama, et linnades läheb palju gaasiainet kaduma, mis pommide lõhkemisel pritsitakse ehituste peale.

Gaasi tegevusemõjust annab ettekujutuse Hamburgis 1929. a. asetleidnud gaasiõnnetuse juhtum. Nimelt plahvatas 8 m³ fosgeeni. Tuule tugevus oli 2—3 m/sek., kusjuures tuule suuna tõttu kandus gaasilaine linnast väljapoole, mis hoidis ära suurema õnnetuse. Engelhardi kokkuvõtteleil on gaasi mõjutusel olnud kaotusi järgmiselt: 150 m kaugusel plahvatuse kohast leiti 2 surnut ja 300 m kaugusel — 3 surnut. Selles piirkonnas olid ühtlasi surma saanud kõik loomad ja taimestik muutunud kollaseks. 2000 m kau-

gusel oli 6 surnut, 30 raskelt ja 50 kergelt gaasitatud. 2000—7000 m kaugusel leiti ainult kergelt gaasitatud 131 isikut. Gaasilaine mõju viimane piir ulatus 14 km kaugusele plahvatuskohast. Ühtlasi selgus siin, et haigemajja paigutatud 300 gaasitatust surid 10, mis protsentides võrdub 3,3%, kuna 96,7% said terveks.

Sõjagaaside tegevusemõjust, kasutamisest ja võimalikest vastuabinõudest tingitult, loetakse sõjagaas tänapäeval vaid üheks vahendiks ning kaugeltki veel mitte sõjavahendiks, milleks teda sageli on kalduvus pidada. Peab ka meeletama, et sõjagaas kuulub rahvusvaheliste konventsioonidega keelatud vahendite hulka ning sellepärast selle kasutamist võtavad riigid teatud ettevaatusega. See aga ei põhjusta veel gaasiohtu lennukelt täiesti kõrvale jätta, sest kogemused ning teatud eeldused rahvusvaheliste kokkulepete murdmiseks on olemas.

Bakterioloogilised vahendid. Infektsiooni pisilaste levitamise kohta lennukelt ei ole mingisuguseid praktilisi kogemusi. Ainuke kirjalik jälg selle vahendi kasutamise üle on prantsuse kindral Niesseli andmeil kaebekiri Maailmasõja vahe- rahu konverentsile, milles tuuakse ette, et saksa lendurid on pil- dunud Rumeenia linnade kohal infitseeritud puuvilja ja šokolaadi.

Nakkushaiguste pisilaste levitamise võimalusi lennukelt käsitletakse üldiselt kirjanduses vähe. Rohkem leidub materjali prantsuse kirjanduses, milles tuuakse esile muu seas ka seda, et N. Vene tehastes on tehtud ettevalmistusi ning olemas vastavad sisseaaded infektsioonpisilaste kasvatamiseks. Kuigi loetakse võimalikuks pisilaste levitamist lennukelt, arvatakse siiski, et see küsimus on tihtipeale üle soolatud ja et tulevikusõjas suurt tähtsust sel vahendil ei näi olevat. Põhjusi on selleks palju; siinkohal näitena võiks nimetada epideemia levimise probleemi. Kuigi oletada, et lennukilt klaaspurgi- keste või langevarjudega allalastud rottide kaudu on võimalik teostada pisilaste levitamist, siis tuleb arvestada veel seda, et epideemia tekkimiseks on vaja soodus ümbrus. Teiseks epideemia võib levineda väga laial-

Lembitu: „Südamlik õnne- soov Sinu 50-aasta hällipäeva puhul! — Viisid lõpule, ja hästi, selle, mis jäi mul pooleli.”

Kahe kange käepigistus.

daselt ning seega kanduda üle ka oma sõja- väkke. Lõppeks, on tänapäeva arstiteadus ka niivõrd arenenud, et suudab takistada epideemia laialdast levinemist.

Kokkuvõtte. Tähtsaimaks õhukalla- letungi teostamise viisiks loetakse tänapäe- val pommitamist, kusjuures kasutamist või- vad leida mitmesugust liiki pommid ning kallaletungid ise teostuda nii päeval kui öösi. Kuigi ülalpool vaatlesime, et lennu- pommidega ühe suurlinna hävitamine on vä- ga küsitav, ei saa siiski kõrvale jätta pom- mituste moraalsel mõju, milline kahtlemata saab olema väga suur. Siinkohal võiks mee- lestada pisikest mõistatus-ülesannet, mis ta- valiselt antakse lastele ja nimelt: puuksil (pro telefoni traadil) istus 100 varblast, neist lasti 1 maha — mitu jäi järele? Kuigi kodanikke ei saa võrrelda varblastega, on siiski väga tõenäoline, et juba esimestele pom- mitustele järgneb suur väljajooks linnadest.

Seega ei olegi vast niivõrd tähtis lõhkeainete hulga arvestus linna täielikuks purustamiseks, vaid just see hulk, mis halvab kodanike moraali, sundides neid linna maha jätma või alistuma vastase tahtele. Kui palju vajatakse selleks lennupomme — seda võib kindlaks teha vaid tegelik kogemus. Siin aga tuleb arvestada, et mida paremini kodanikud on ette valmistatud õhuohu vastu, seda tugevam on nende moraalne vastupanu, mille murdmiseks tuleb kulutada vastasel ka rohkem lõhkeainet.

Sõjaliselt tähtsamate punktide ning esemetete pommitamise oht lennukelt on veelgi suurem kui kallaletungid elukeskustele. Üksikute punktide pommitamise mõju hindamisel tuleb peale pommide purustusevõimete arvestada ka tabamise täpsust. Viimane oleneb paljudest tegureist, nagu lennukõrgusest, lennukiirusest, ettevalmistustest jne. Tabamise täpsuse katsete tulemustena võib märkida näitena, et Ameerikas saavutati 500—1000 m kõrguselt ja soodsa ilma juures tabamusi allveelaevade pommitamisel 8%, destroyerite pihta 11%, ristlejatele 15% ja lahingulaevadele 30%. Sealjuures ei ole arves-

tatud võimalikku vastutegevust. Üldiselt hinnatakse kõrvalekallete suurust märgist 2% lennukõrgusest väiksematel kõrgustel (2 km) ja 4% suuritel kõrgustel (4 km). Viimasel ajal käsitletakse õige elavalt pommitamist „pikereimiselt“. See viis seisab selles, et lennukiga sihitakse pomm märgile, pikereimedes võimalikult lähedaselt vertikaalile teatud kõrguseni, mil vabastatakse pommid ning lennuk ise läheb üle horisontaallennule. See viis eeldab tugeva konstruktsiooniga lennukkeid, mida tänapäeva tehnika ka tegelikult suudab anda.

Rahva olemasolu tahtest ning riigikaitse muredest tingitult, püütakse kõikjal vähendada võimaliku vastase pommituslennuväe tegevust. Riikide jõupingutused julgeoleku tagamiseks õhuohu vastu lähevad üldiselt kahes suunas: üheltpoolt tahetakse rahvusvaheliste kokkulepete alusel vältida õhuohu ja teiselt poolt, arvestades paberlikkudest lepingutest üleastumise võimalusi, püütakse juba rahuajal organiseerida õhukaitset, mis tugineks kogu riigi organismile, s. o. nii kaitsevæele kui ka tsiviil kodanikele.

A. J.

Militarismist ja rahvustundest.

Kapten V. A.

On märgata, et viimasel ajal hakatakse ka meil uuesti saama aru rahvustunde arendamise vajadusest. See nähe on kõigiti tervitatud. Nii kirjutab meie tuntumaid luuletajaid ja heliloojaid Miina Hermann ühes ERK numbris: „On tarvis rahvusliku mõtte elustamist.“ Sama teemat on käsitletud õige sageli ka teisilt nimekamailt kui ka vähemtuntuilt kirjanikelt ja seltskonnategelasilt. See ei ole juhus ega moenõue, vaid see on loomulik reaktsioon ülidemokratismi ning internatsionalismi vastu, mis kerkisid esile Maailmasõjale järgnenud majanduslike ja peamiselt moraalseste vapustuste tagajärjel.

Rahvustunde arendamise ja süvendamise probleem on muutmas akuutseks ning arvan, et kaitsevæe juhtidel, kelle õlgadel lasub teataval määral suur vastutus riigi kaitsevæe ning rahva kasvatamise eest, on õigus rääkida kaasa neile küsimusile.

Rahvustunne on see suur seesmine jõud, minu arvates ka ainus moment, mis hoiab rahvaid koos ning viib neid paremale järjele. Seda võib kinnitada väga piltlikult vaid paar näidet lähemast minevikust ning

selle tulemused praegu. Olime ju ise Suure Vene koosseisus, kus veendusime, et vene rahvas ei olnud kunagi tervik, — seal valitsesid igasugused kuristikud küll rahvaste, küll rahvakihtide ja eriti intelligentsi ja „narrowi“ vahel. Loomulik, et niisuguses olukorras vaevalt võis leida soodsat pinda rahvustunne. Selle asemel oli vaid ülespuhutud, kroonulik isamaalsus ja seegi puudus massidel. Kõige selle tulemused on meile teada. Huvitavamaid ja ühtlasi positiivsemaid näiteid on Itaalia. Itaaliale suhtuti enne Maailmasõda isegi irooniliselt — temale vaadati kui mälestusesemele, mis asetatud vana Rooma varemetele ning määratud turistidele. See klassikaline rahvas oli väärtiline vaid välismaalaste ümmardamiseks ning Garibaldi vägiteod olid unustatud niivõrd, et mitte Maailmasõjast tulnud ei olnud kangelased, vaid kangelased olid need, kes propageerisid marxismi põhimõtteid.

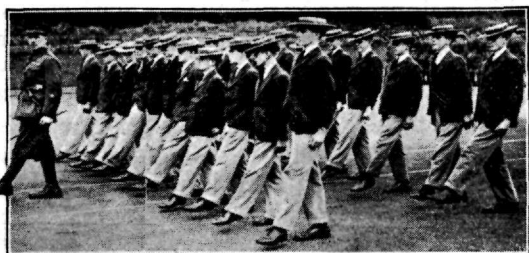
1922. aastal Itaaliat tegelikult enam ei olnud. Ta figureeris vaid kaardil. Tal oli küll oma kuningas, valitsus, rahvas, kuid tegelikult oli Itaalia surnud. Ta sündis uuesti, tänu

paremale oma pojale Mussolinile, kes oskas kütta üles Itaalia rahvustunde, ning tagajärjed on meile juba näha.

Rahvustunde elemendi esiletõstmist on näha viimasel ajal isegi vanus ja tugevais riikides, kus kultuur seisab kõrgel astmel ja kus on rahva iseteadvus ja traditsioonid tugevalt välja arenenud.

Kõikjal on võetud rahvustunde ergutamise meetodiks, nii imelik kui see ka ei ole, militarism. Militarism, mida tihti kardetakse — olevat ebakultuurne jne. — on ja jääb selleks tõsiasjaks, mis kõige tõhusamalt säilitab rahvaste elumasolu.

Tihti naeratakse puht harjumuse tõttu preisi sõduri ja kasarmu kultuuri üle. Kuid ometigi peame tunnustama, et see distsipliinile rajatud traditsiooniline kord oli suuri tegureid, mis tegi Saksamaast suurriigi. Kuidgi vaid sakslastele enestele uhkusena näiva lauluga „Deutschland, Deutschland über alles“ suudeti nii kaua panna vastu Maailmasõjas. Ka Briti suurriigi tekkimine oli võimalik vaid seetõttu, et „Rule Britannia“, ingllastelt armastatud mitte ametlikus hümnis väljendus rahvuslik uhkus. Räägitakse, et inglane on uhke, kõrk — ei, ta on vaid teadlik, et ta on tugeva rahva liige, kes suudab ennast kaitsta ka kõige kardetavama vaenlase vastu.

Inglismaa. — Harrow College'i õpilased sõjalistel õppustel.

Üheks rahvustunde kadumise tundemärgiks ning rahva ja riigi hävinemise alguseks on militarismi kadumine ning võõriti suhtumine kaitseväge ja kaitseväelaste vastu. Nii oli see lagunevas Venes ja Itaalias, kus vormikandjaid pekseti tänavail, rebiti maha sõjasaadud aumärgid, teotati kaitseväge juhte jne. Kaitseväge oli kõigi radikaalsete ilmarokkraldajate pilke ja isegi viha objektiks.

Koguni teist pilti näeme neis riikides, kus tehakse ülesehitamise tööd. Neis on esimeseks mureks just kaitseväelaste autoriteedi jalule seadmine. Austatakse kangelasi ning hoolitsetakse nende eest. Vähe sellest. Kogu rahvast kasvatatakse militaristlikus vaimus. Luuakse puht sõjaväelisi organisatsioone,

kus kõik on rajatud distsipliinile, kohuse tundele ja traditsioonile. Erilist rõhku pannakse noorsoo militaristlikule kasvatusel. Koolinoorsugu kasvatatakse sõjalises vaimus. Noored, alles lapsed, koondatakse laagrisse, teevad alati sõjalist drilli ning loevad end teadlikult uhkusega oma isamaa poegadeks ja tütardeks.

Inglismaa. — Eaton College'i õpilased sõjalistel õppustel.

Läinud aastal pidas Mussolini suure kõne Itaalia üliõpilastele. Ta ilmus nende ette ühes käes raamat ja teises vintpüss ja ütles: „Libro e moschetto, fascista perfetto“, sellega sümbolsest tähendades, et teadlik militarismist arusaamine on jõud, mis liidab ühte rahvaid.

Ka Saksamaal arendatakse vana preisi vaimu ning esimeses järjekorras püütakse mõjutada noorsugu. Tuletatakse meelde saksa vägede võitused Friedrichuse Rexi ajal, vana Bismarcki ja tema kaasaegsete tegusid ja lõpuks domineerivalt kõneldakse „meie armsast sõjaväest“. Võtame, näiteks, Saksamaal väga populaarse nädala pildilehe „Die Woche“. Nüüd juba aasta kestel leidub igas numbris pilte, jutukesi, luuletusi, sõduri laule, mis tuletavad meelde „die schönsten alten Zeiten“, kui berlinlased tõttasid vahiparaadile lossi ette, kus tänavatel kõlasid rõõmsad ilmakuulsad sõjaväe marsid ja laulud. Sõjaväe paraadid olid armsam nauding igale sakslasele ning sõdureid orkestri saatel marssimas nähes täitus uhkusega vana ja noore süda. Nii vähemalt ütlevad need, kes „Die Woche's“ kirjutavad. Usun, et see on õige, sest sõjaväeline kasvatus oli saksa rahva kasvatamise peatumaks.

Praegused Saksamaa ülesehitajad kasutavad neid samu põhimõtteid. Distsipliin, sõjaväeline kord, paraaditamine ja vanade traditsioonide elustamine on mõjuvamaid abinõusid rahvustunde arendamisel ning üht-

lasi riigi ülesehitamisel. Igal pool, kus rahvastunne tugev, kus rahvas tunneb ennast rahvana, peetakse lugu oma sõjaväest.

Meil on ka kõneldud riiklikust rahvuslikust kasvatuses. Ühed kui teised suuremad ajalehed on kriipsutanud alla riikliku propaganda tähtsust, kuid läbiviimise meetodeist ei ole veel keegi sõna võtnud.

Tänuväärne töö on ära teinud sellel alal üksikud rahvuslikud organisatsioonid, eesotsas kaitseleiiduga; viimane on koondanud oma ümber distsiplineeritud organisatsiooni noori ja vanu; palju tööd on tehtud skautide ja teistes noorsoo organisatsioonides.

Itaalia. — Mussolini üliõpilastega kõnelemas.

Täiesti saades aru, et kopeerimine on mõtetus ja olles uhke meie tõsisele demokraatlikule vaimule, arvan siiski, et ei oleks otsustarbetu vahetada mõtteid militaristlike meetodite kasutamises rahvastunde kasvatamiseks. Ka meie ülidemokraatlik kodanik käib hea meelega paraadidel, kuulab mõnuga kaitseväge orkestrit, kuid kas meie paraadi pealtvaataja elab läbi uhkuse tunnet oma paraaderiva kaitseväge möödumisel, nähes temas rahva jõu väljendust, ning paraadilt lahkudes viies kaasa täielikult rahuldatus tunde. Kui see tõesti ei peaks olema nii, siis on sellest väga kahju.

Arvan, et selles asjas oleme liiga tagasihoidlikud. Kaitseväge näidatakse rahvale väga harva; meil puuduvad praegu igasugused tseremooniad, mis elustavad kaitseväge elu; kardetakse „kassikulda“ ja muid väliseid tunnuseid; kaitseväge juhtkond igal heal võimalusel püüab sulada ühte massiga, ohtvalt kasutades erariideid. Miks see nii on, selleks on palju põhjusi, kuid kordan — kahju et nad on olemas.

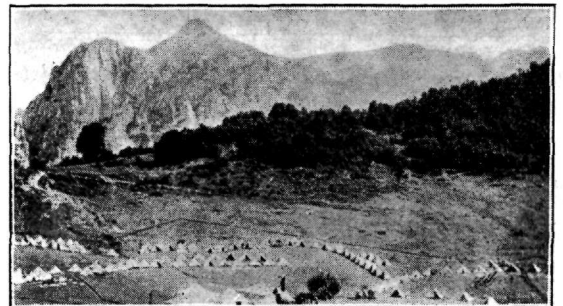
Iseäranis tuleb meil hoolitseda noorsoo eest, kes ei ole kaasa elanud Vabadussõda. Vabadussõda annab rikkamat materjali rah-

„Isade teedel sammumas.“ Itaalia mere-poiste osad Roomas. Poistel on õlal neile eraldi valmistatud püssid.

vastavustunde tõstmiseks ning rahvastunde kasvatamiseks. Mõne aja eest koolides loenguid pidades kuulsin nii mõndagi, mis tõendab, et ses suhtes ei ole kõik paremas korras. Sõjalisest õppusest võtavad poisid osa heameelega, kuid tihti puudub tõsine suhtumine asjasse. Puudub nagu teadlik arusaamine sellest, et need õppused on üks riigi julgeoleku kindlustamise vahendeid. Nii näiteks märkasin ühes keskkoolis, kui viimase klassi õpilane vahiteenistuse õpetamise tunnil, olles tunnimeheks raamatukapi juures, sõitis ratsa vintpüssil. Teigi päris korralikku galoppi teiste rõõmuks. Olen neid õppusi näinud ka Inglismaal ja Saksamaal. Ma ei ole kunagi tähele pannud, et poisid oleks õppusel teinud nalja, vaid näis, et nad olid väga tõsiselt asja juures.

Kuid kuidas võib see ollagi teisiti, kui need samad noored tihti kuulevad vaid ar-

Itaalia. — Ballilade laager mägedes.

vustavaid, pilkavaid ja põlgavaid arvamusi militarismi ning kaudselt ka kaitseväge kohta. Kõneldakse ühest provintsi keskkooli õpetajast, kes õpilase kirjatöö kohta, mis käsitles heledamais värves isamaalsust, rahvastunnet ja riigikaitset, tegi õige pilkavaid ja mõnitavaid märkusi. Samuti kõneldakse ühest

pealinna tütarlaste koolist, kus kooli juhatus ei nägevat meeleldi Sõjakooli kasvandikke kooli piduõhtutel.

See nähe on võimalik vaid seetõttu, et koolitöö juhtivail kohtadel on isikuid, kes ise ei ole elanud läbi Eesti raskemaid heitlusi Vabadussõjas ja kelledele seepärast tükib jääma tumedaks riigikaitse vajaduse tähtsus. Mis eeskuju võibki anda, näiteks, sääraseid hariduseala juhte rahvustunde kasvatamises, kes ise hoidub eemale Eesti teatrist vaid lihtsalt sel põhjusel, et mitte rikkuda võõrsilt kaasa toodud muljeid.

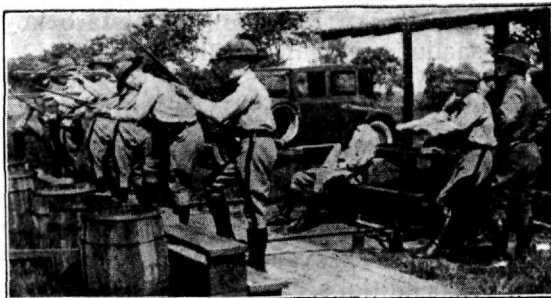
Nagu välismaailgi, on ka meil noorte organisatsioonid, mis on rajatud sõjaväelisele korrale. Neist suuremad on Eesti Noored Kotkad ja Skautide Maleva. Kuid neis organisatsioonides, eriti Skautide Malevas, on vähesel määral esindatud ohvitserkond. Viimase rohkemaarvuline osavõtt aitaks kahtlemata kaasa selleks, et meie noortest kasvaksid energilised, tugeva iseloomuga, suure tahtejõuga ja hästi distsiplineeritud kodanikud.

Nagu eelpool mainisin, kopeerida meie ei tohi, kuid õppida võime teistelt palju. Üks tähtsamaid samme rahvustunde arendamisel on riiklik propaganda, nagu ta on näiteks organiseeritud Poolas. Viibides Varssavi lennumiitingul nägin, kui osavalt korraldatakse Poolas oma saavutuste propageerimist. Poola autod, lennukid, tekstiilsaadused, rahva rõivad, kombid jne. jne., eesotsas oma kaitsejõududega on suurimaks demonstreerimise esemeks niihästi oma kui ka välismaa kodanikele igal heal võimalusel. Kõigile osavõtjaile välismaalastele jagati välja mitu raamatut Poola tööstuse saavutuste ning välis- ja sisepoliitilise olukorra üle, peeti loenguid ja korraldati ekskursionid jne. Samuti ilmusid järjest raamatud Poola vabadusheitluse ja rahvakangelaste üle.

Sarnaste teoste järele on ka meil suur vajadus. Siin loodame lähemas tulevikus paranemist.

Juhan Viigant ütleb oma kirjutuses meie kirjanduse üle (vaata ERK nr. 7 — 1933. a.): „Ja selle asemel, et jäädvustada vaid agulid joodikute ja degenerantide prototüüpe —

osutuks kindlasti palju tänuväärsemaks ülesandeks, tähistada nende ülalmärgitud hallide töömeeste olemasolu võitlust ja ühiskonda edasiviivat tööd. Ka meie Vabadussõda, see viimaste sajandite heroilisem heitlus eesti rahvuse olemasolu ja saatuse eest pakuks tänuväärne materjali ilukirjanduslikuks tootanguks.“

Põhja-Ameerika Ühendriigid. — Keskkooli õpilased laskeharjutustel.

Siin seisab tõesti ees suur töö. Realismi ajades taga on meie kirjandus hoopis unustanud need õilsad ja tähtsad ülesanded, mis lasuvad temal rahva kasvatamise alal. Sellest on osalt tingitud need ebameeldivad nähted, mis tulevad veel esile rahva suhtumises kaitseväele. Nii kirjutab A. Kivikas ühes oma teoses vabadussõjaaegseid sündmusi kirjeldades „räuskavaist“ sõdurilauldest ja „ohvitserinolgist“. Alles hiljuti ilmus L. Kibuvitsa romaan „Soomustüdruk“, kus ka mitte väga kiitvalt ei räägita kaitseväest, eriti aga kaitseväe vaimust. Sarnased nähted on tundemärgiks, et rahvas ei saa oma kaitseväest aru, nähes selles vaid varjukülgi ning unustades need head omadused, mis tal kahtlemata on olemas.

Rahvustunde süvendamiseks on meil veel palju tööd. Seda tuleb rõhutada kõikjal ja igal ajal, kõrvaldades need nähted, mis takistavad selle teostamist. Suuremat rõhku panna rahva militaristliku vaimu kasvatamisele, seda tööd alates erilise tähelepanuga juba noorsoo juures. Oleme teadlikud, et militaristlik vaim, eriti väikeste rahvaste juures, ei ole kellelegi hädaohtlik.

Lahingudistsipliin.

Kapten G. Saar.

Meie teame, et distsipliini moodustavad mitmed tegurid. Üldiselt, distsipliin avaldub selles, et isik või ühiskond, kinni pidades antud määrustest või heakskiidetud põhimõtetest, täidab teadlikult ja otstarbekohaselt saadud või valitud ülesanded.

Distsipliini loomiseks on tarvis kõigepealt õpetust, et saavutada distsipliini pidamiseks vajalik teadmine reglementeeritud põhimõtetest ja oskus nende täitmiseks. Teiseks on tarvis kasvatust laiemas mõttes, et asjaomane aru saaks määruste sundivast mõistest ja ise kasvaks nende põhimõtete veenduvaks täitjaks. Neile, kes määrustele ei allu, on sundabinõuna distsipliini pidamiseks karistus, mille tugevusaste oleneb määruste rikkumise ja üleastuja iseloomust. Sõjaväeline distsipliin sisaldas samad nõuded tuletaktika algaegadel ja käsitleb neid nüüdki. Olutingimused on siiski muutunud niipalju, et distsipliini seesmine struktuur ei ole võinud jääda puutumatuks.

Joontaktika ajajärgul vormilised harjutused andsid lahingus nõutava oskuse, Harjutuste valjus sundis sõnakuulmisele ja harjutas kõhklemata täitma juhi käsklusi. Sama masinlik harjumus kordus lahinguski, kus ülemad komandasid ja valvasid, et alluvad liiguksid harjutustel kätteõpitud reeglite kohaselt. Kõiknägev ülem asendas suurelt osalt kasvatuse tarviduse laiemas mõttes, kuigi ei või eitada, et revolutsiooniline joovastus Prantsusmaal või mujalgi valitsenud rahvuslikud ja usundlikud mõjutused moodustasid distsipliini kõvendava moraalse teguri. Käsitsivõitluses mõjus — nagu nüüdki veel — loomalik enesealahoüinstinkt: kui mina ei tapa vaenlase, siis ta tapab minu! Siin valitses mõrtsukaline viha. Alles käsitsivõitluses võitleja pääsis lahti ülema reguleerivast käsklusest — pääsis iseseisvaks võitlejaks.

Pilt meieaegsest lahingust ja üksikvõitleja osavõtust selles on teine. Juba suhteliselt kaugel vaenlasest koondriviis liiguvad üksused hargnevad ikka väiksemateks ja väiksemateks osadeks. Üsik mees eemaldub oma juhtidest kuni viimaks leiab end mõne harva sõjaseltsiliselega lahinguväljal — katkestamata ja närvesööva mürina keskel. Ta on nagu kiikuvast paadis keset tormist merd, kus välgud säravad taeva ja maa vahel. Üksildus kutsub esile õudse hirmu

ja abituse tunde; lahingu müra, sõprade langemine, haavatute kaebed nõuavad närve. Näiline varjupaik kisub meelitades oma poole. Antud ülesandest loobumise või selle täitmise viivituse kiusatus on väga lähedal: võib olla, et juht ei näe! Tänuja auhinna lootus või karistuse kartus ei ole kuigi suur.

Ometi lahingu edu nõuab, et võitleja julgeks õigel silmapilgul panna oma rinna ohvriks vaenlase kuulile, et tükikegi maad temale lähemale jõuda, või ta jälle külma-vereliselt ja täis eneseusaldust ootab silmapilku, millal vaenlane algab otsustavat rünnakut. Ehk jälle ta peab kohale viima käsu või teadaande, millest oleneb edu ja paljude saatus. Siis ta peab sagedasti liikuma surma ohus. Selleks on tarvis julgust ja ohvrimeelsust, et võita enesealahoüinstinkt. Kas siin ei nõuta distsipliini, mis on määrustest ja heakskiidetud põhimõtetest kinnipidamine, teadlik ja otstarbekohane, saadud või valitud ülesannete täitmine?

Veel näide: kk sihtur on just haavatud, jaoülem on ära; ees asub laskurijagu raskest olukorras, ta vajab tingimata kk kiiret ja tõhusat abi. Laadija peab kinni haarama kk-st ja andma kaaslastele loodetud tuletoetuse. Kas ta julgeb seda teha vaenlase tuleohu kartusel? Võibolla, ta peab enne kiiresti vahetama tulepositsiooni. Siis tuleb leida kõige kardetavam vaenlane. Tuleb avada mõjuv tuli õigel silmapilgul, kardetavamale märgile. Niisuguse ülesande laadija peab valima iseseisvalt olukorra kohaselt. Lahingu otsustav silmapilk nõuab seda. Ülesande täitmine näitab õiget lahingudistsipliini. Iseseisvalt avatud tuli parajal ja vaenlasele kõige kardetavamal silmapilgul väljendab lahingudistsipliinist õiget arusaamist tuletegevuse mõttes.

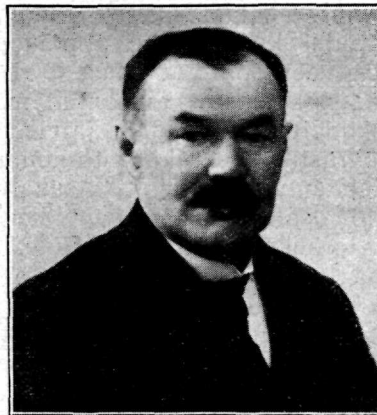
Kaasaja lahingudistsipliini üheks — ja eriti tähelepanuväärseks — osateguriks osutub õpetusega saavutatud oskus. Kuid seda ei saada enam palja vormilise harjutusega, vaid lahingu olukordi kujutatavate põhjalikkude harjutuste abil, millesse vahetult liitub teoreetiline õpetus lahingutegevuse nõuetest ja põhimõtetest. Niiviisi omandatud teadmised ja harjutustega saavutatud oskused peavad olema sedavõrd põhjalikud, et õige tegevus sünniks pool-

Kv. ametniku aset. Johann Saar 60-aastane.

7. jaanuaril s. a. sai 60 a. vanaks kaitsevägede staabi topo-hüdrograafia osakonnas vanema hüdrograafina teeniv kv. ametniku asetäitja Johann Saar.

Juubilar sündis 7. jaanuaril 1874. a. laevakapteni pojana laeval Pas-de-Calais' väinas. Üldhariduse omandas Narva linnakoolis. Teenis aastatel 1892.—1896. mitme riigi laevadel madrusena ja pärast seda kuni 1903. a. — tüürimehena ja kaptenina. Omandas kaugesõidu-tüürimehe, kaugesõidu-kapteni ja merekooli õpetaja kutsed. 1903.—1907. a. oli õpetajaks Narva merekoolis. Pärast seda kuni 1918. a. teenis laevadel vanema tüürimehena ja Soome skäärides lootsina. Eesti riigiteenistusse astus 27. veebruaril 1919. a., nimelt end. veeteede, sadamate süvendamise ja parandamise ametisse, kus teenis meresügavuse mõõtjana kuni 21. septembrini 1919. a. Tähtsatud kuupäeval astus juubilar teenistusse mereväkke, kus ta määrati merejõudude staabi hüdrograafia osakonda hüdrograafiks. 1920. a. kv. organisatsiooni ümbermuudustamisel viidi juubilar üle praegusele ametikohale ja samal aastal ülendati ta kv. ametniku asetäitjaks vanusega kaitseväge astumise päevast.

Johann Saar.

Juubilari kogu pikk ja vaheldusrikas elu ja tegevus on olnud väga lähedalt seotud merega, millest vist on ka tingitud tema tugev karastatud tervis ja elurõõmus hing.

Soovime juubilarile veel külluses eluenergiat ja pikka iga!

instinktiivselt, ilma pikkade kaalutlusteta ja ebaõnnestanud katseteta.

Oskus tagab abinõud kuidas ülesandeid täita, samuti ta kasvatab eneseusaldust. Ühtlasi ta annab paremuse tunde vastase suhtes pärast esimest edukat lahingut, kui see oskus on välja kannatanud tuleproovi.

Distsipliini osateguritest on intellektuaalsel ja moraalsel väärtusel praegusaja lahingus otsustavalt teine iseloom ja tähtsus kui endisel ajal. Nad asendavad kaasaja lahingus suurel määral selle sunduse, mis kutsuti esile juhtide valve ja vahetu juhtimisega varem. Välise sunduse asemele on astunud isikus enese seesmine sundus, au- ja kohusetunne. See kannustab üldse teadlikult, rasketes olukordades sagedasti ka instinktiivselt, täitma kohuseid ja ülesandeid. Seesmise sundusega saavutatud tulemused olenevad inimese iseloomust ja vilumusest. Nad eeldavad kindlat tahtet võita takistusi rasketes tingimustes. Tahe tugevneb kui see ehitatakse teadlikule paratamatusele ja kui inimene teab, mispärast ta võitleb, mispärast rasked rännakud on paratamatud või millest see oleneb, et ebamugavad, ennastsalgavad olud on sõjas igapäevased nähted. Teadlikku paratama-

tust lepib isamaa armastus. Nii-sugune iseloomu-omadus, kui eestlase sitkus, representeerib instinktiivset tahtet. See omadus on väga tähtis tegur teadlikult arendatud võidutahte olemuses.

Selleks, et võitleja „seesmine sundus“ väljenduks tegudes, nõutakse temalt julgust, mis on omakorda kasvatus ja harjumuse teel saavutatud ohu põlgamine. Temalt nõutakse kangelaslikkust, s. o. enesealalhoiduinstinkti mahasurumist ohtlikkudes olukordades, truudust, mis eeldab tegevust isamaa eduks, autunnet, et võiks parema enesetundega vastutada oma tegude eest. Edasi — lahing ohtudega nõuab seltsimehelikkust ja omavahelist abistustunnet. Kaaslast ei pea jätma hädasse kui teda veel kuidagi on võimalik aidata.

Veel tuleks mainida mõnest võitleja omadusest sõnakuulmist, mis näeb ette oma tahte alistamise juhi tahtele. Sõnakuulmine võib olla kas täiesti instinktiivne või teadlik. Viimasele on tähtsaks eelduseks usk oma juhisse ja teadmised selles, et juht ei nõua midagi üleaurust ja võimatut. Juhtide individuaalsed omadused ja võimed distsipliini loomises ja alalhoidmises on seepärast väga tähtsad.

Kasvatus, mis algab kodus ja jätkub koolis ja mida teenistuse ajal kaitseväes ja kaitseleiidus tuleb viimistleda, on õige lahingudistsipliini õilistaja ja süvendaja.

Distsipliini kasvatamise abinõudena on kaitseväes veel spordivõistlused, rivi- ja harjutused jne., mis teostatakse antud määruste ja heakskiidetud põhimõtete järele. Hoolimatel, määrustikkudest kõvasti kinnipeetud, harjutustel on veelgi oma tähtsus lahingudistsipliini osategurina. Need harjutavad üksustes tarbekorral kiiresti jalule seadma ja hoidma korda, mis eriti üllatavates olukordades võib lõtvuda. Need harjutused moodustavad instinktiivse sõnakuulmise kooli. Kui lahingu mõllus võitleja mõistuse tegevus ütleb üles ja tahtevõim lõtvub, siis elustab lihase tungiv käsklus. Kuid peab meeles pidama, et vormilise harjutuse all ei

mõelda ainult „kasarmu õue rivi“. See on laiem mõiste, mis haarab enesesse sügavamad nõuded, missuguseid leiame väljaõpet juhtivates eeskirjades ja määrustes.

Alles viimase ja hädaabinõuna lahingudistsipliini hoidmises tuleb kõne alla juhile antud karistuseõigus. See on juhitud nende vastu, kellel puuduvad suuremal või vähemal määral rahvuslikud ja sõjamehelikud voorused.

Kaasaja lahingus nõutav enesedistsipliin on võimalik ainult seal, kus kodukaitsjate suur enamus juba kodanikkudena omab distsipliini eeldavad omadused. Kui need eeldused puuduvad, siis peab kinni haarama massidistsipliinist ja sundusest. Niisugusel korral on väljaõpe rajatud nõrgemale alusele. Tagajärjeks on väeosa lahinguväärtuse langemine.

Punane Rist, selle tekkimine, ülesanded ja tegevus.

J. Nyman, E. P. R. direktor.

I.

Praegusaja tsiviliseeritud rahvaste suurimaks ja mõjurikkamaks heategevaks organisatsiooniks on sõjakoledustest võrsunud, lahinguväljal sündinud — Punane Rist.

Genfi kodanik Henry Dunant, kes 1862. a. kõigi maade filantroope kutsus suurele ligimisearmastuse tööle — asutama sõjas haavatute eest hoolitsemise seltse — sai selleks tõuke Solferino lahinguväljal nähtud, saatuse hooleks jäetud haavatute ja surijate kirjeldamatust viletsusest. Dunanti tuline üleskutse leidis haruldase vastukõla ja suure poolehoidu kogu maailmas. Aasta hiljem peetakse 14 riigi silmapaistvate sõjaväelaste, arstide ja seltskonnategelaste konverents Genfis, kus tunnustatakse vajalikuks säärase seltsi asutamise, määratakse kindlaks nende õiguslikud alused ja võetakse nende tunnusmärgiks punane rist valgel põhjal (Šveitsi vapi elemendid ümberpööratud värvides).

Järgmisel 1864. aastal töötab riikidevaheline diplomaatiline konverents välja Punase Risti tegevuse aluseks kujunenud kuulsa „Genfi konventsiooni“, mis tagab lahinguväljal haavatuile ja haigeile abi ning hoolitsemise ja kindlustab sanitaarpersonalile ja sanitaarasutustele sõjas täielise neutraliteedi.

Ajanõuetele vastavaid muudatusi ja täien-

dusi „Genfi konventsioonis“ on tehtud kaks korda — 1906. ja 1929. a. diplomaatilistel konverentsidel. Viimastest võttis Eesti Vabariigi Valitsuse esindajana osa meie Punase Risti president sanitar-kindralmajor Dr. H. Leesment.

Kuuekümmend aastaga on Punase Risti idee täielikult läbilõõnud ja levinenud kogu maailmas. Tänapäev tegutsevad Punase Risti organisatsioonid 60 riigis. Eestis kutsuti Punane Rist ellu Vabadussõja ajal 24. veebruaril 1919. a. ja tegutseb praegu Riigikogu poolt 1925. a. antud Punase Risti korraldusseaduse ja selle põhjal Vabariigi Valitsuse poolt 22. mail 1931. a. kinnitatud põhikirja alusel.

Puht sõjaaegsete ülesannete kõrval on tegelik elu kõikjal Punaste Ristide peale pannud ka rahuajal laiaulatuslikud ülesanded rahva tervishoie, hoolekande, gaasikaitse ja teistel aladel.

Eriti suureks on kasvanud Punase Risti töö Maailmasõjale järgnevatel aastail. See on ka täiesti arusaadav, kui pilgu heidame sellele viletsusele, mida pärandas Maailmasõda sõjast osavõtnud riikidele.

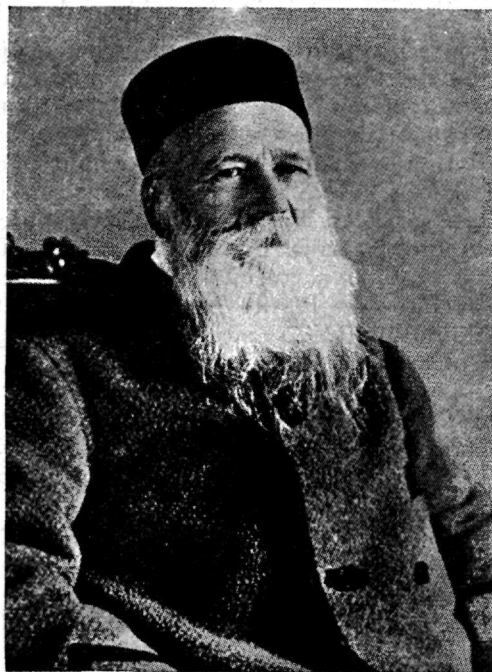
Miljonid haavatud, suur hulk üle maailma laialipaisatud sõjapõgenejaid, isadeta vaesed lapsed ja tuge deta jäänud lesed ning vana-

kesed vajasid abi; viletsad tervishoidlikud olud nõudsid kiiret parandamist ja levinevad haigused, nagu tiisikus, suguhaigused jne. energilist nende vastu võitlemist. Siin vajati ka Punaste Ristide abi. Punased Ristid ei keelanud seda, vaid asusid tööle uuele, rahuaegsele tööpõllule mitmekordselt suurendatud jõududega. Töö ühtlustamiseks ja üksteise vastastikuseks toetamiseks ühineti 1919. a. Punase Risti Seltside Liigaks.

Nii tekkis Genfis asetseva ja Punase Ristide sõjajaegset tööd juhtiva „Rahvusvahelise komitee“ kõrvale Pariisis asetsev ja Punaste Ristide rahuaegset tegevust juhtiv „Punase Risti Seltside Liiga“, mille ümber ühinesid peale Vene Punase Risti kõik maailma Punased Ristid. Nende mõlema iseseisvalt tegutseva keskorgani vahekorrad on täiesti kokkukõlastatud 1928. a. XIII-l rahvusvahelisel Punase Risti konverentsil vastuvõetud „Rahvusvahelise Punase Risti“ (Croix-Rouge International) põhikirjaga. Punaste Ristide rahuaegne töö on leidnud tunnustamist ka Rahvaste Liidu poolt, kes oma põhikirja art. 24-ga on teinud kohuseks kõigile Rahvaste Liidu liikmeile toetada ning soodustada Punase Risti organisatsioonide töötamist tervishoiu olude parandamiseks, haiguste ärahoidmise ja kannatuste pehmendamise alal kogu maailmas.

Punased Ristid erinevad kõigist teistest heategevatest organisatsioonidest sellega,

Henry Dunant.

et nende tegevuses ilmneb kaks paralleelset joont — rahvuslik ja rahvusvaheline.

Iga Punane Rist omab kindla rahvusliku ilme ja ta tegevus on juhitud oma riigi ja

Vabatahtlikud abiandjad Solferino lahinguväljal.
Henry Dunanti raamatust „Un souvenir de Solferino“.

rahva huvides. Samal ajal valitseb aga ka kõigi maailma Punaste Ristide vahel alaline ja kindel rahvusvaheline side, mis omab suure tähtsuse. Näiteks olgu vastastikune üksteise abistamine. Meie vabadusvõitluse ajal, kui üle elasime kõige raskemaid päevi meie ajaloos, ja kui meil kõigest suur puudus valitses, sai Eesti Punane Rist välisriikidest, peamiselt Ameerika Punaselt Ristilt toetust 500.000 krooni väärtuses. Või võtame Eesti Noorte Punasele Ristile Ameerikast saadetavad jõululingitused meie vaestele lastele. Neid oleme saanud seni järjekindlalt 1924. a. alates ja igal saadetsel on olnud vähemalt 1½ miljonisendiline väärtus.

Peale Maailmasõja on Punase Risti liikumisele kaasatõmmatud ka noored, Noorte

Punase Risti näol. Tahetakse ka noori õpetada maast-madalast tervishoidlikult elama, äratades nendes ligimisearmastust ja käsikäes vanematega ja kooliga kasvatada neist erksaid ja tublisid riigikodanikke, kes kord oma isamaale ja rahvale auks oleksid.

Nagu sellest lühikesest Punase Risti tekimise ja tema ajaloolise arenemiskäigu ülevaatest näha, on Punase Risti tööpõlluks inimsoo kannatused ja viletsused, mida ta jõudumööda aitab pehmedada ja vähendada. Sellejuures ei aja Punane Rist mingisugust politikat, vaid seisab kogu maailmas kõrval igasugusest parteilikkusest ja kõrgemal vaenust ja kirest. Eesti Punase Risti tegevuse võtame vaatluse alla edaspidi.

(Järgneb.)

Narva kaitsmine 1919. aasta alul.*)

5. Punaste pealetung 18.—25. veebr.

Ülemjuhatajalt 8. 2. antud direktiivi täitmiseks Lõunarinde väeosad 14. 2. asusid pealetungile kogu lõuna rindel. Samal ajal kommunistliku partei Eesti keskkomitee püüdis takistada mobilisatsiooni ja luua sisemist riigivastast rinnet Läänemere saartel. *Kommunistliku kiltustöö mõjul tõstsid mässu Muhumaale Kuivas-tesse kokku kutsutud rahvaväkke vastu võetud nooremehed.*

1. diviisi rindel vaenlane algas osalist pealetungi 18. veebruaril. See pealetung oli suunatud ainult 1. jal. polgu asetuse vastu Rossoni kallastel. Vaenlasel läks korda vallutada Kallivere ja Korosteli külad. Tema edasitung Venkõla vallutamiseks löödi tagasi. Järgneval päeval, 19. veebr. vastane võttis ette pealetungi Narva linnale, mille eel käis meie positsioonide ja linna pommitamine kergetest ja rasketest suurtükkidest. Lühikese aja kestel vaenlane saatis meie linnaeelsele positsioonile ja Narva linna, eriti puusilla pihta umbes 450—500 mürsku, tekitades kahju ja mõjudes rusuvalt elanike meeleolule. Kell 0900 algatud vaenlase jalaväe pealetung linnale löödi tagasi jalaväe poolt suurtükkitule toetusel.

Kahel järgneval päeval — 20. ja 21. veebr. vastane võttis ette retkeid ja kallaletunge meie rinde üksikute osade vastu ilma nimetamisväärt eduta. Gorodenka vastu ette võetud retkega vastane põletas maha elamud ja seega võttis võimaluse alalise valve pidamiseks selles punktis. Vastase pealetung Venkõlale 21. veebr. löödi tagasi küla kaitsva roodu poolt patarei tule toetusel.

Ka 1. diviisi osade poolt võeti ette retkeid vaenlase asetuse ja toimetati intensiivselt luuret. Sagedased retked sundisid vaenlast alaliselt valvel olema, väsitades seega tema meeskonda ja vähendades ta lahingvõimet. Meie

meeskonnad omandasid retkedega hea lahingukooli.

21. veebr. õhtul ilmus 5. j. polgu eelosade juurde punaste ülejooksik, raskepatarei ülem, endine ohvitser, kes teatas, et punavägi 22. veebr. hommikul asub kogu rindel pealetungile ülesandega vallutada Narva. Veel samal õhtul div. juhatus andis Ülemjuhatajale teada punaste kavatsustest, ühtlasi palus saata Narva 1. Soome vabatahtlik salk. Ülemjuhataja tegi vastava korralduse.

Eelseisvaks vaenlase pealetungiks meie jõudude arv ja grupeerimine põhijoontes oli jäänud endiseks. Vastane oli ette võtnud mõningaid ümbergrupeerimisi, kuid tema jõudude arvus ei olnud suuremaid muudatusi.

22. veebruaril algas vastane pealetungi kogu 1. diviisi rindel.

Rinde paremal tiival Balti patalj. kaitselõigus vastane 2-tunnilise suurtükkitule ettevalmistuse järgi kolmest kergest suurtükist asus umbes 180 mehega 2 klp. toetusel pealetungile üle Peipsi kirde nurga, haarates Vasknarva kaitsjaid läänest, jatkates ühtlasi kuulip. tuld jõe idakaldalt.

Vasknarva kaitsjad, 60 meest 3 klp., pöörasid suurema osa meeskonna rinnet ja 2 klp. tule läände ja algasid tulevõitlust pealetungiva vastasega. Võitlus kestis kuni kella 1030-ni, mil punased taandusid läänepoole metsa ja sealt üle järve tagasi, jättes lahinguväljale 10 surnut, 7 raskesti haavatut ja 2 vangi, kes kuulusid 1. eeskujuliku polgu koosseisu. Pataljon kaotas 1 mehe langenuuna ja 3 haavatuna. Vastase pealetung oli seega siin likvideeritud.

1. ratsapolgu kaitselõigus vastane tungis peale päeva jooksul kogu rindel. Kaitselõigu paremal tiival Zasseka, Uzdna rajoonis, mida kaitsesid vene eskadroni osad, vaenlasel läks korda tungida Narva jõe läänekaldale. Kohale jõudnud abijõududega hilja õhtul vallutati uuesti kaotatud positsioonid, misjuures võeti vangi 60 punaväelast.

*) Vt. „Sõdur“ nr. 49 m. a.

Kriüsi rajoonis vastase jalaväe pealetung 4 suurtükile tule toetusel kestis kaks tundi, kuni kella 1400, mil punaväe 50. ja 7. kütipolkude osad kaitsjate tulega metsa taanduma sunniti. Punaväeosad hiljem tõrkusid pealetungi jätkamast.

Ustje Žerdjanka rajoonis 7. kütipolgu pataljon algas pealetungi külale keskpäeval. Küla kaitsesid umbes 60 kalevlast. Kolme tunni kestel löödi tagasi kõik vastase pealetungid. Siis lõppes laskemoon ja küla jäeti maha. Kuid veel samal ööl koos ratsapolgu osadega okupeerisid kalevlasid küla, mis punased olid maha jätnud. Eriti visaks tuleb lugeda Suur-Žerdjanka küla kaitsmist umbes 60 kalevlase poolt. Küla kaitsjad asetsesid üksiku eraldatud saarena metsade keskel, misjuures idapool olev mets ulatub kuni 200 m külast. Kell 0900 algas vastase Novgorodi pataljon pealetungi, mis kestis kuni videvikuni. Hoolimata suurtükitle toetuse puudusest ja vaenlase suurtükitlest, kalevlased löid tagasi kõik punaste pealetungid ja hoidsid küla oma käes. Lahingus U. ja S. Žerdjanka külade juures kalevlasid kaotasid 1 ohv. ja 1 sõduri langenutena ja 1 ohv. ja 6 sõdurit haavatutena. Vangidelt saadud andmeil kaotanud punased samade külade rajoonis umbes 100 meest.

Narva rajoonis algas vastane kell 0600 meie positsioonide ja Narva linna pommitamist kergest ja rasketest suurtükidest. Jalavägi tegi pealetungi katseid kogu 5. jal. polgu rindel. Üksikutes rajoonides pealetung varises kokku kaitsjate jalaväe ja suurtükiväe tules, enne kui oleks jõudnud kaitsjatele ähvardavalt hädaohtlikule kaugusele. Teistes rindeosades pealetung ei jõudnudki kaitsjate tuleri. 5. j. polgu kaitselõigus tungisid peale 51. ja 87. kütipolkude osad.

Suur moraalne mõju elanikele oli Narva linna pommitamisel. Elu linnas möödunud kuu kestel ei olnud veel kaugeltki normaalseks kujunenud. Koolid ja kohtud veel ei töötanud, rahaasutised puudusid. Linn asetses vastase suurtükitle piirkonnas, kuna meie jalaväe positsioonid asetsesid linna idaserva otsesed läheduses. Kodanikke ähvardas alatine sõjahädaoht. Toiduainete puudus ja üldine elukallidus muutsid olukorra veelgi raskemaks.

Linna pommitamine 19. veebr. oli rusuvalt mõjunud kodanikele. Pommitamise jätkamine 22. veebr. ühenduses pealetungiga kogu rindel, kust sõjakära ka linna kostis, tekitas ärevust kodanike keskel. Niipea kui pommid lendama hakkasid, lahkusid inimesed töölt, et põgeneda pelgupaikadesse. Paljud elanikud põgenesid linnast välja, oma varandust saatuse hooleks jättes. Põgenikena lahkusid linnast hommikuse rongiga raudtee teenijaid, linnavalitsuse tegelasi ja ametnikke. Nad jäid peatuma Vaivaras, et ära oodata seisukorra kujunemist rindel. Rinne aga püsis kindla müürina.

1. jal. polgu kaitselõigus oli punaste pealetung suunatud Riigi külale. Vastasel läks korja tagasi suruda vaid meie valveosi jõe idakaldalt, kuid pealetungivad osad kuski ei pääsenud välja jõe idakaldal olevast metsast. Seega oli vastase ülekaalukate jõudude pealetung tagasi löödud kogu div. rindel. Pealetung löödi tagasi meie oma jõududega. 22. veebr. õhtul rindele jõudnud 1. Soome vab. salgale ei olnud vajadust lahingusse astuda. Soomlased paigutati varusse: Staap, komandod, 3 komp. ja kerge patareid — Repniku ms., kaks roodu ja luurajad — Narva-

Jõesuhu. Veebr. lõpus mõned Soome üksused asusid positsioonile Kriüsi rajooni ja Riigi külla.

22. veebruaril löödi otsustavalt Kuressaare ligidal Upa ja Vaivere külade juures mässuliste jõukusid ja vabastati Kuressaare nende pealetungi ähvardusest. Seega oli vastase väline ja sise-mine pealetung kõigil rinnetel tagasi löödud.

Vastase pealetungid idapiiril seekord ei lõppenud 22. veebruariga, vaid jätkusid paar päeva hiljem. 23. ja 24. veebr. vastane toimetab luuret ja võttis ette ümbergrupeerimisi ning tõmbas juurde varuväeosi. 23. veebr. vastane kogu päeva jätkas linna purustamist suurtükitlega. Kolme päeva kestel — 19., 22. ja 23. veebr. — vastase suurtükitlest said surma 6 last, 10 naist ja 6 meest ning haavata 22 inimest. 3 päeva kestel purustati 135 maja. Vastase suurtükitle hävitustöö tagajärjed oleks olnud veelgi raskemad, kui kõik linna saadatud müütsud oleks löhkenud; löhkemata jäi umbes 25 prots.

25. veebr. vastane jätkas pealetungi, mille raskuspunkt oleks nüüd suunatud diviisi rinde vasaku tiiva 1. jal. polgu kaitselõigu vastu. Vastane oli siia koondanud 46., 47. ja 166. kütipolkude osad, kavatsusega ületada Narva jõge Riigi-küla rajoonis, kust tungida edasi Narva seljalt. Ka seekord vastasel läks korda sundida taanduma 1. j. polgu valveosi Odrasaarest ja jõe idakaldalt, kuid sealt edasi ei pääsenud. Rohkem edu oli vastasel polgu kaitselõigu vasakul tiival, kus temal läks korda vallutada Saarküla. Seega oli õige raskesse olukorda asetatud Venküla kaitsja rood, kes võis oodata kallaletungi 3 küljest. Vastane seda aga ette ei võtnud. Pealetungi tagasilöömiseks said kistud lahingusse diviisi reservist 1. j. polgu toetuseks antud 4. j. polgu 5. ja 7. roodud, mis alul jäid 1. j. polgu reservi. Nende lahingusse astumisega olid polgu viimased varud otsas, kuid diviisi varus oli täiesti puutumata 1. Soome vabat. salk ja seepärast diviisi juhatus võis tunda end täiesti seisukorra pehremehena. Tegelikult ei olnudki vajadust soomlasti tegevusse suunata. Otsust meie kasuks mõjutas 4. jal. polgu poolroodu 5. roodust, kes lipn. Metsa juhatusel umbes kella 1500 ajal võttis ette retke vastase ligemasse seljatagusesse. See poolroodu sattus punaste III/47. polgu peale, kui viimane metsas reservis olles koondriivis tulede ääres soojendas. Ootamata rünnakuga paisati pataljon metsa mööda laiali. Saagiks saadi 11 rege koormatega, 3 kuulip., paarsada püssi ja muud varustust. Poolroodu ilmumine vastase seljataga ei jäänud mõjuta ka vaenlase pealetungile rindel: õhtu eel ta asus korratule taandumisele, jättes maha varustust.

Rinde teistes osades vastase tegevus piirdus vaid meie positsioonide pommitamisega. Kriüsi rajoonis vastase suurtükitle kestis kella 0800 kuni kella 1300, kuid jalaväe pealetungi ei järgnenud. Nagu hiljem selgus, on punaväeosad külma ilma tõttu (-23° C) tõrkunud pealetungile minemast.

Narva rajoonis vastane saatis linna, eriti puusilla rajooni, umbes 600 kergest ja rasket mürsku, purustades maju ja tekitades kaotusi kohalike elanike keskel. Vastase lennumasin võis takistamata jätkata meie positsioonide luuret. Tema vastu polnud 1. div. juhatusel käsutada mingeid kaitsesabinõusid. Ka „Tallinna“ ei võinud midagi anda rindele, et „võimalik oleks vaenlast tulevikus niisuguste külaskäikude eest eemal hoida.“

Kallaletungide tagasilöömisega diviisi rinde vasakus kaitselõigus vaibus seekord punaste pealetung. Vastane ei näidanud enam üles kuigi suurt aktiivsust. Ta jättis esialgul ka Narva pommitamise.

Lõpusõna.

Poolteise kuu kestel aset leidnud võitluste tulemusena jäime meie kindlalt püsima Narva jõe idakaldale, Uzdna mereeni. Luuga jõe kallastele meie välja ei jõudnud, ka Jamburg jäi vallutamata. Need ülesanded tundusid meile suurtena.

Kuid meie lõime veriselt tagasi kõik vaenlase ülekaalukate jõududega ette võetud kallaletungid. Vastane ei suutnud murda meie vastupanu, kannatas vaid ebaedu, mis tuleb panna peamiselt tema nõrga moraali arvele. Mobiliseeritud punaväelased olid sõjast tüdinenud. Enamline revolutsioon oli neid toitnud ammuigatsetud lootus-

tega — rahu, leiba, maad, kuid midagi ei antud. Ei olnud selge ka sõja eesmärk Vene kodanluse vastu üldse ja meie kui võõra rahvuse vastu eriti. Kui siis juurde arvata sõjaraskused, mida suurendas vilets toit ja osalt puudulik varustus, siis on peajoontes ära märgitud põhjused, mis punaväe lahingväärtust alla kiskusid.

Meie rahvas ja rahvaväes punaväe väljatõrjumisega oli kasvanud usk oma võimetusse. Oli jõutud arusaamisele, et Vene punaarmee kujunenud olukorras ei esine niisuguse jõuna, millele ei jõua vastu panna eesti sõdur. Punaväe uute pealetungide tagasitõrjumine oli veelgi kasvatanud usku oma võimetusse. Oli läbi lõõnud arusaamine, et Venemaa poolt ei ole loota meile midagi head ja seepärast on vaja kodumaad kaitsta. Meie suudame seda teha, kui kogu oma jõudu kokku võtame. Selles kindlas usus jatkus meie taline sõjategevus.

Olümpiakomitee esimeheks kindral J. Laidoner.

31. jaanuari õhtul s. a. pidas Eesti Olümpiakomitee oma koosolekut Eesti Spordi Keskliidu ruumes, Tallinnas.

Koosolekule oli ilmunud komitee liikmeid üle poole: J. Laidoner, A. Andersonkopp, K. Einbund, L. Tõnson, E. Aule, K. Maurits, E. Reisberg ja R. Saulman.

Olümpiakomitee ja juhatus töötas seniajani eluaegses koosseisus. See moodus aga polnud tegeliku eluga kooskõlas. Komiteel kui ka juhatusel puudus painduvus sportlikuks loovaks tööks. Selle pahe kõrvaldamiseks otsustati nüüd komitee juhatus valida ainult nelja aasta peale; käesoleval korral kuni 1938. aastani, s. o. olümpiamängude vaheaajaks.

Kauaaegne Olümpiakomitee esimees dr. F. A. K. el lahkus omal soovil ajapuudusel esimehe kohalt. Nagu teada, viibib dr. A. K. el saadikuna välismaal ja seepärast tema alalised puudumised takistavad edukat tööd.

Uude Olümpiakomitee juhatusse valiti: Esimees — kindralleitnant J. Laidoner, abiesimees — reservkapten L. Tõnson, sekretär — eksminister A. Andersonkopp, laekahoidja — direktor E. Aule, varahoidja — „Päevalehe“ peatoimetaja H. Tammer.

Härra H. Tammer kutsuti juhatusse uuena, surnud G. Vesteli asemele.

Peale selle vaadati läbi ja kinnitati üksmeelselt Olümpia kolmekomitee ja juhatuse ettepanekud, olümpia ettevalmistustöö kavavad. Samuti kiitis komitee heaks juhatuse ja kolmekomitee senise tegevuse.

Olümpia kolmekomiteesse kuuluvad: A. Andersonkopp, L. Tõnson ja H. Tammer. Kolmekomitee on õieti juhatus vähendatud koosseisus, mis hõlbustab töö edukust.

Olümpia ettevalmistuskava teostamiseks lubati juhatusel kulutada aastas 4000 krooni. See summa läheb võrdsete osadena Ekraavliidule ja Raskejõustiku liidule treenerite palkamiseks, harjutuste läbiviimiseks jne.

Olümpiakomiteel on praegu käsutuses raha 15.000 krooni ja see summa tahetakse kulutada ära 1936. a. Berliini olümpiamängudele ettevalmistamiseks.

Sportlaste, umbes 30 isiku, saatmiseks Berliini tarvisminevad summad loodetakse hankida seltskonna annetustest.

Samal koosolekul otsustati: kevadel määrata Eesti esindaja rahvusvahelisse Olümpia komiteesse, sest see koht on vaba juba kauemat aega.

Nagu ülaltoodud komitee senisest tegevusest ja tuleviku kavadest nähtub, tahab komitee ja juhatus teha kõik; et Eesti sportlaste nimi Berliini olümpiaadil omandaks väärilise koha.

Selleks palju jõudu ja püsivust.

Kaitseväe elu.

Valga kaitseväeringkonna ülema asutus 15-aastane.

1. veebruaril s. a. mälestas Valga kaitseväeringkonna ülema asutus oma 15. dat aastapäeva. Sel puhul ei ole üleliigne heita pilku tagasi asutuse algpäevisse ja tema möödunud tegevusse.

1. veebruaril 1919. a. vabastati Eesti vägede poolt Valga linn vene enamlaste terrorismivägedest. Eesti vägede Valka jõudmisel

tooriumil vaenlastega võitlevatel Eesti vägedel.

Komandantuuri oli kohapealseid asutusi, kelle korraldusse paljudel juhtudel toimetati sõjavange, keda tuli ajutiselt toiduga varustada ning transporteerida vangilaagrisse, samuti varustada tarbeainetega ka teisi asutusi, nagu Valga karantiini jne. Komandan-

Valga kaitseväeringkonna ülema asutuse personaal 1934. a. Keskel Karingül major K. Reitel.

määrati Valga linna ja maakonna komandandiks kornet Kornel, kes asus komandantuuri ja temale alluva komandandi komando moodustamisele. Loodud komandantuurist ongi reorganiseerimiste ja mitmekordsete ümbernimetuste teel saanud asutus praegusel kujul, mille sünnipäevaks loetakse 1. veebruar.

Komandandi staabi koosseisu enamjagu töajõude palgati ametisse eraisikutest; komandandi komando komplekteeriti Viljandist ja Tartust saadud meestega ja komandosse vabatahtlikult teenistusse astunud isikutega; komando juures asutati ratsakomando, kuhu paljud kohalikud ümberkaudsed elanikud astusid teenistusse vabatahtlikult ühes isiklike hobustega.

Eesti Vabadussõja ajal langes komandantuuri peale suuri kohustusi, — eriti veel, et Valga linn, oma riigi lõunarajalise piiriäärse asetuse tõttu, oli esimeseks etapiks Läti terri-

tuuri kompetentsi kuulus teenistuse alal raskemaid kohustusi, nagu: mitmesugune vahiväe ja valveteenistus diviisi eesrinna laskemoonaladude, varustusladude, arreteeritute ja vangimajade juures, linnas ja avalikes kohtades avaliku korra ning julgeoleku alalhoidmine; samuti varustas komandantuur isikuid sõidu- ja öölubadega, missuguste väljaandmine nõudis küllalt rohkesti vaeva, sest oli maksev vabalt liikumise keeld ning seega tegemist kogu ümbruskonna elanikega. Vahiväe ja valveteenistuseks ja avaliku korra ning julgeoleku alalhoidmiseks kasutati, peale sõdurite, ka kaitseleitlasi ja kooliõpilasi, kellest viimastest oli moodustatud komandantuuri juures kooliõpilaste rühm. Komandandi komandos ja kooliõpilaste rühmas vabalt olevate isikutega toimetati iga päev innukalt kaitseväe õppusi, et omada sõjalisi teadmisi

Soome Põhjapoegade mälestustahvli avamine Valgas.

Need linnad, alevid ja suured keskused, mis sattusid Vabadussõja algul vaenlase kätte, pühitsevad järkjärgult oma vabastamise 15. aastapäeva. 1. veebruaril pühitsevad oma vabastamise päeva Valga ja Võru linnad.

Valgas avati ühtlasi lõunaringel langenuid Soome Põhjapoegade mälestustahvel. Pidustusist võtsid osa Riigivanema k. t., Vabadussõja Ülemjuhataja ja Põhjapoegade delegatsioon ühes Soome saadikuga Tallinnas. Võru pidustusist võttis osa Vabadussõja Ülemjuhataja.

Pildil koosviibimine Valgas, istuvad vasakult: kindral J. Laidoner, Soome saadik Hyninen, Riigivanema k. t. K. Päts, kindral N. Reek ja t.

ning kõigiti üldise sihi saavutamiseks kaasa aidata.

Komandantuuri tegevus ei piirdunud mitte ainult mitmekesise seljataguse tegevusega, vaid 1919. a. aprilli lõpul tõttas komandandi komando, ühes soomlaste ja Läti komandandi komandoga, komando ülema lipnik Kriisa juhatusel, liinile lahingusse vaenlaste vastu, Latvijas, Härgmäe-Vaarna sihis; samuti järgnes temale lahingusse ratsakomando, kapten Riigov'i juhatusel. Paljud jätsid lahinguväljale oma parima ning ei tulnud sealt enam eluga tagasi, ja paljud, nende hulgas ka komando ülem lipnik Kriisa, said vaenlase kuulidest haavata. Komandandi komando poolt on lahingus vaenlasi vangi võetud üle 100 mehe, kes toodi Valka ja siit toimetati edasi vangilaagrisse.

Pärastises tegevuses liideti komandantuuri juurde kaitseliidu ala tegevus ja alates 1919. a. septembrist anti asutusele nimetus „Valga linna ja maakonna komandant ja kaitseliidu ülem“. See nimetus kestis kuni 1920. a. märtsini, mil ümbernimetati nimetusega „Valga maakonna rahvaväe ja kaitseliidu ülem“. Seoses enamlaste röövsalga 1924. a. 1. detsembri „riigipöörde“ katsega, mil kaitseliidu tegevus koondus vabatahtlikul alusel vastavate seaduste järgi eriorganisatsiooni ning asutuse tegevusest eraldati, alates 1925. a. jaanuarist anti asutusele nimeuseks „Valga maakonna rahvaväe ülem“, missugune nimetus kestis kuni 1. jaanuarini 1927. a. Sellest ajast peale asutus kannab praegust nimetust „Valga kaitsevääringkonna ülem“.

Sõja lõppedes asus asutus rahuaegsele tööle, mis väljendus peaaesjalikult asutuse iseloomu kohaste sihtide taotlemises.

Alates 1922. a. jaanuarist likvideeriti maavalitsuse juures tegutsenud Valga maakonna rahvaväe komisjon ja anti üle tema kirjakoogu ja asjaajamine asutusele, kus kaitsevääringkonna seaduse alusel erialana jätkati tema funktsioone. Peale selle, alates märtsist 1929. a., koondati garnisoni ülema tegevusala garnisoni määrustiku kohaselt asutusse.

Peale mainitute tegutsesid asutusele alluvuses Valga garnisoni Sõduritekodu 1921. a. aprillist kuni likvideerimiseni 1922. a. juulini ja Valga garnisoni vahirühm 1928. a. septembrist kuni 1930. a. juulini. Nende allüksuste organiseerimine, mitmekesine varustamine, kontrollimine jne. ning likvideerimine kuulus asutuse võimkonda.

Kronoloogilises järjekorras asutuse ülemateks olid:

kornet Kornel 01.02.—16.03.19. a.;
kapten Riigov 16.03.—15.08.19. a.;
lipnik Joonson ja kapten Sau 15.08.—28.11.19. a. (vaheldamisi);
kapten P. Pöld 28.11.19. a.—01.09.20. a.;
major J. Madison 01.09.20. a.—01.01.31. a.;
major K. Reitel 01.01.31. a. kuni praeguse ajani.

Asutuse möödunud tegevusele võib tagasi vaadata rahulduse tundega. Asutuses seni püsinud isamaalik vaim, ametkonna heatahtlik töötahe ja püsiv energia kestku kustumata. Selleks edu ja õnne. J—k.

VIIETEISTKÜMNENDAL AASTAPÄEVAL MÄLESTAB
VALGA KAITSEVÄERINGKONNA ÜLEMA ASUTUS

VALGA LINNA JA MAAKONNA KOMANDANDI KOMANDO
VABADUSSÕJAS LANGENUD KANGELASI.

2. diviisi suurtükiväe üleajateenijatekogu 10-aastane.

21. jaanuaril s. a. möödus 10 aastat, kui osa tolleaegse 2. diviisi suurtükiväe rügemendi üleajateenijaid, tahtes luua omale ühist kodu, asutasid end. rügemendiülema kolonel G. Feofanovi nõusolekul üleajateenijatekogu. Kogu hooldajaks oli san.-major dr. R. Peterhoff.

Töötati välja vastav põhikiri ja kodukord, mis määras ära lähemalt need sihid, mida ühiselt sooviti kätte saada nii seltskondliku läbikäimise, eneseharimise ja sõjaliste teadmiste täiendamise alal.

1928. aastal uue „Üleajateenijatekogude põhikirja“ ilmunisega „Rüügi Teatajas“ likvideeriti seni vabatahtlikult tegutsenud kogu ja asuti tegevusse uue põhikirja järele, missugune võimaldas palju suuremal määral üleajateenijate soove ellu kutsuda.

1931. a. algul korraldati Tartu garnisonis üleajateenijatekogude liitumist ühistesse ruumidesse. Kuna suurtükiväelastekogul tol ajal liikmete arv küllalt suur oli ja seetõttu täiesti võimeline majanduseliselt omi ruume ülevalpidama, otsustati ühinemine teiste kogudega eitavalt ja jäädi endistesse ruumidesse edasi. Neis ruumes asetseb kogu ka praegu.

Sama aasta lõpul asutati kogu juurde laenu- ja hoiukassa, missugune töötab täiesti rahuloldavalt, aidates majanduseliselt kogu liikmeid ja kindlustades igakuuliste osamakude sissemaksu näol igale liikmele kindla hoiusumma, missugune välja makstakse tema reservi minekul.

Rahaline seis laenu- ja hoiukassal 1. jaanuariks 1934. a. oli 4900 krooni.

Vaadates tagasi kogu 10 aasta tegevusele, võib julgelt öelda, et ühisel jõul ja ühiste huvide juures võib nii mõndagi ära teha. Kogu on suutnud sisustada oma liikmeile küllaltki mugavad kooskäimise ruu-

Kogu juhatus.

Vasakult paremale — istuvad: abiesimees veltv. J. Särg, esimees v.a.o. A. Neumanskraft, sekretär veltv. N. Feldmann. Seisavad: raamatukoguhoidja n.a.o. E. Pruuli, majavanem v.a.o. T. Bergmann, L.-H. laekahoidja veltv. K. Anderson, laekahoidja v.a.o. R. Raudsepp.

mid, on suutnud juba kogu algpäevil liikmete poolt annetuste teel kokkupandud raamatukogu täiendada ligemale neljasajakõiteliseks ilu- ja sõjakirjanduseliseks koguks ja on pakkunud liikmeile eneseharimise võimalusi mitmesuguste loengute ja kursuste korraldamisega.

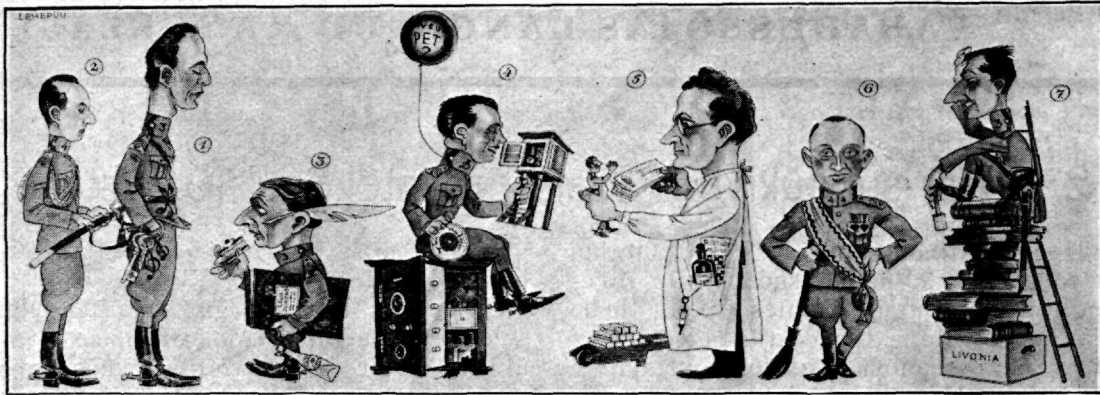
Ka meelelahutuse eest on kõigiti hoolitsetud, korraldades koosviibimisi, missugustest eriti traditsiooniliseks on kujunenud teenistusest lahkuva liikme ärasaatmine,

kus lahkujale kogu poolt annetakse väärtuslik mälestuse.

Siinjuures peab allakriipsutama, et sarnane töö on võimalik olnud ainult liikmete ühisest kohusetundest oma kogu vastu.

Suurel määral on selleks kaasa aidanud ka diviisi suurtükiväeülema kolonel P. Borkmanni heatahtlik vastutulelikkus, kelle näpunäidete järele iga algatus kindlale ja õiglasele alusele on rajatud. A. N—ft.

1) Teist aastat on järgimööda esimees ja eraelus mitmepool laulumees. Raha alal väeosas kauaegne praktika — kodus ajaviiteks tal „Abielu tehnika“. 2) Esimehe abi on veltveebel Särng ja esimest aastat on tema käes järg. (Kuna iga algus on vaevaline, siis olgu salm tal kaherealine). 3) Ametiks täita tal lauajuhendi „lehta“ ja õmmelda kausta igasugu „akta“. Eriliseks nõrkuseks limonaad ja koogid, laagris aga igaõhtused võrkpalli löögid. 4) Kassameister viib kõik sendid panka, et kogu rahaline asi ei lonka. K-dos meteoroloogiaga askeldab ja vaatluspalle taevasse läkitab. 5) Laenukassa laekahoidja-asjaajaja-direktor, kroonu peal kõva „sellehaiguse“ doktor. Vihastab, kui mõni laenu pikendab — rahulduseks siis ristsõnu lahendab. 6) Majavanem — omab head maneeri ja valvab, et kogus keegi ei „laveeri“. Õrnemsooga ohtralt kurameerib ja kalu välismaale ekspordeerib. 7) Raamatukoguhoidja, kes sageli ei tea, miks sellest hoidmisest valutab pea. „Relva-Eedi“ nime on andnud talle sõbrad, sest peamiseks alaks tal grupis on relvad.

Sõjaväefisi teateid välisriigest.

Uus õppeviis jalaväe taktikaliseks ettevalmistamiseks punaväes.

Punaväes viimastel aastatel toimetatud mitmesugused katsed, mille eesmärgiks oli leida uusi, endistest paremaid viise ja võtteid moodsa lahingu äraõppimiseks, on nüüd näilikut viinud teatud konkreetsete tulemusteni, eeskätt osas, mis puutub jalaväe ettevalmistamist. Seda märgib RKKA jalaväe inspektuurilt koostatud ning jalaväe taktikalise ettevalmistamise üldiseks korrastamiseks määratud ametliku eri-eeskirja hiljutine ilmumine.

Eeskiri kannab pealkirja „Metodika taktiliseskoi podgotovki pehotõ“ (lühendatud nimetusega: MTPP-33) ja koosneb kahest osast. Esimene osa määrab kindlaks jalaväe üldise ettevalmistamise korra ja normeerib üksikasjaliselt jalaväe üksikvõitleja, jao, rühma, kompani ja pataljoni*) taktikalise ettevalmistuse käigu; teine osa,

täienduseks esimesele, toob erialalisi taktikalisi ülesandeid laskurirügemendi eriüksustele, millistena siin esinevad keemiline, sapööri, ratsaluurajate, õhukaitse ja pataljoni suurtükiväe rühmad.

Venelaste endi avaldusil uus eeskiri tahab olla nende väeosades toimetatud pikaajaliste meetodiliste kogemuste kehastajaks, mis iseendast ei too küll mingeid olulisi muutusi lahingulise ettevalmistuse taktikalisse sissu, ent siiski paneb maksima täiesti teissugused ettevalmistuse viisid, erinevad neist, mida kasutati seni. Milles need „uudused“ seisavad, võtame alljärgnevalt vaatluse alla. Et

*) Teatavasti esineb pataljoni punaväes kõige suurema puht-jalaväe osana, kuna laskurirügement ametlikult on loetud väekoondiseks. A. K.

säästa ruumi teeme seda vaid jämedates joontes, peatudes olulisematel küsimustel, mis uut õppeviisi kui seesugust iseloomustada aitavad.

*

Eeldades et jalavägi juba rahuaegse õpetöö protsessis peab koguma teatud kindla, lahingus tarvisminevate teadmiste ja oskuste tagavara, MTPP-33 sellekohaselt seab taktikalise väljaõppe aluseks rea taktikalisi õppeülesandeid, mille kindlas äraõppimises ta näeb edu panti ka lahingus.

Sellisteks ülesanneteks on: 1) rännak ja selle julgustamine, 2) kaitse organiseerimine, 3) tegevused kaitseks, 4) lähenemine, 5) kallaletung, 6) rünnak, 7) rünnaku arendamine ja võitlus vastase positsiooni sisemuses, 8) kohtamislahing (mida käsitletakse ainult kompani ja pataljoni piires), 9) luure, selle organiseerimine ja tegevused luurel, 10) puhkus ja selle kaitse, 11) väljatulek lahingust ja 12) jälitamine.

Ülesannete läbitöötamisel nõuab eeskiri kinnipidamist ülaltoodud järjekorrast, välja arvates ülesanded 9—12, mille järjekorda võib muuta väeosa ülem. Põhjustused selleks on järgmised:

Esimeseks ülesandeks on võetud rännakuharjutus, arvestusega, et pärast selle ülesande äraõppimist tema üksikute nõuete täitmist edaspidi võib juba teadlikumalt süvendada produktiivselt kasutades aega liikumistel õppeplatsidele, tagasitulekul sealt jne. Järgnevad kaks kaitseülesannet selleks, et jalaväel oleks võimalik kiiremini üle minna kahepoolsetele õppustele; vastasel korral, s. o. võttes aiul äbi neil pealetungi ülesannet, kahepoolsete õppuste juurde võiks asuda hiljem ja suuremate raskustega. Ülesanne kohtamislahinguks on antud pärast kaitse ja pealetungi ülesannete läbivõtmist, sest siin on need mõlemad oskused juba nõutavad. Luure element sisaldub iga ülesandes; iseseisev ülesanne sel teemal taotleb vaid kogutud teadmiste ja oskuste ümardamist, mispärast teda ei ole kasulik läbi võtta enne eelmise kaheksa ülesande äraõppimist. Ülejäänud ülesanded kui teatud kompleks-harjutused peavad tulema lõpuks, sest igäühes neist sisalduvad ühel või teisel määral rännaku, kaitse ja pealetungi elemendid.

Praktiliseks läbivõtmiseks ülmärgitud ülesanded igal üksikul juhul omakorda jagunevad: a) reavõitleja, b) jao ja tema ülema, d) rühma ja tema ülema, e) kompani, tema

ülema ja juhtimisrühma ning f) pataljoni, tema ülema ja staabi ettevalmistusülesanneteks. Vastavalt sellele liigitusele eeskiri normeerib ka kõik õppeülesanded — eraldi iga õpetatava liigi seisukohast.

Iga õppeülesanne seejuures koosneb: a) teemakohasest põhiharjutusest („zatšetnoje upražnenie“), mis haarab kõiki ülesande olulisemaid osi, ja b) vastavatest ettevalmistavatest põhiharjutustest („podgotoviteljnoje upražnenia“), mille eesmärgiks on anda põhiharjutuse täitmiseks tarvisminevate kõigi harjumuste ja oskuste järkjärgulist juurdekasvu.

Kuna põhiharjutuste kindel täitmine eeskirja järgi ühtlasi peab näitama täitja ettevalmistuse taset antud õppeülesande kui terviku seisukohast, siis sellekohaselt eeskiri ka oma praktilises osas konkreetseid ülesandeid tuues reavõitleja, jao, rühma jne. ettevalmistamiseks, iga õppeülesande seisukohast alul kirjeldab põhiharjutust, mis antud õppeülesandele mõõduandev, ja alles siis määrab lähemalt kõik ettevalmistavad harjutused, mille kaudu ettevalmistus põhiharjutuse täitmiseks peab sündima. Näiteks, reavõitleja kolmanda õppeülesande — tegevused kaitseks — põhiharjutus sisaldab üheksa mitmesugust nõuet reavõitlejale; ülesande alul eeskiri loebki need nõuded üles ja alles pärast seda loetleb vastavad ettevalmistavad harjutused. Sellise ülesannete käsitlemise viisi eeskiri võtab omaks sel lihtsal põhjusel, et põhiharjutuses ta näeb, nagu me juba tähendasime, vastavat õppeülesannet tervikuna, ettevalmistavates harjutustes aga ainult selle terviku üksikuid elemente.

Mis kõige selle juures iseenesest puutub harjutuste sisulist käsitlust eeskirjas, siis on see õige üksikasjalik. Iga harjutuse kohta eeskirjas igal üksikul juhul nii põhikui ettevalmistavate harjutuste juures on määratud ära: 1) eesmärgid, mida õppusega peab saavutama, 2) meetodilised juhised õppuse organiseerimiseks ja läbiviimiseks ning 3) sageli ka — saavutiste hindamiskord.

Ühenduses eelöelduga, iga õppeülesande läbitöötamine eeskirja kohaselt peab kujunema järgmiselt:

Iga ülesanne algab ettevalmistavate harjutuste läbivõtmisega, mille eel käib õpilaste tutvustamine eeloleva tegevusega kas kinopildi või näiteõppuste abil. Ettevalmistavate harjutuste eneste omandamine

igal üksikul juhul sünnib kolmes järgus: 1) eeskujulik täitmise näitamine juhilt ühes seletustega; 2) täitmise tehnika omandamine, ja 3) treeneerimine korduva täitmise teel.

Ühteaegu reavõitlejate ettevalmistavate harjutustega ka kõigi astmete juhid ja nende juhtimisorganid võtavad läbi omad teemakohased ettevalmistavad harjutused, mis ei nõua õppusi väljal allüksuste täies koosseisus. Niiviisi terve pataljon kõiges oma koosseisus üheaegselt võtab läbi ühte ja sama ülesannet, kuigi erinevatest seisukohtadest.

Kui reavõitlejad ja jaoülemad on võtnud läbi kõik ülesanded ette nähtud ettevalmistavad harjutused ja reavõitlejad on juba kontrollitud vastava põhiharjutusega, järgneb sellele jao põhiharjutus. Kui viimasel selgub, et üksikud võitlejad või jaoülem ise on mõnel alal siiski veel nõrgad, viiakse nad tagasi vastavate ettevalmistavate harjutuste kordamisele. Kui jagu on oma põhiharjutuse rahuldavalt täitnud ja rühmaülem omad ettevalmistavad harjutused läbi teinud, tuleb rühma põhiharjutus. Seal kõigepealt hinnatakse rühmüli kohusetäitmise oskust, selle järele ka rühma koostööd. Nõrkade kohtade selgudes siin talitatakse samuti, nagu jao juures: rühmül, jagu või üksikud mehed viiakse tagasi nõrgaksjäänud alade kordamisele. Samas korras toimetatakse ka kompani ja pataljoni põhiharjutusi.

Ainult pärast rahuldavat põhiharjutuse täitmist tervelt pataljonilt ülesanne loetakse läbivõetaks ja pataljon asub uue ülesande läbivõtmisele.

Kõigi taktikaliste ülesannete omandamise põhiviisiks seejuures on õppused väljal, mida täiendatakse harjutustega miniatüür-poligoonidel, ülesannete lahendamise kaartidel ja sõjaasjanduse teooria uurimisega. Õppused väljal oma eesmärkidelt ja läbiviimise viisilt ise on kahesugused: a) ühe- ja kahepoolsed õppeharjutused ja b) väikesed manöövrid. Esimeste eesmärgiks on ülesannete kätteõpetamine kuni põhiharjutusteni kaasa arvatud. Väikesed manöövrid omakorda taotlevad õppeharjutuste protsessis omandatud harjumuste ja oskuste süvendamist mitmekesisemas ja vabamalt arenevas olukorras.

Mis puutub õppusteks tarvismineva aja kulu, siis seda normeerib eeskiri järgmiselt: iga ülesande omandamiseks igale õpetatavale kategooriale (reavõitleja,

jagu jne.) antakse miinimumaega — ülesanded 1, 4, 7, 10, 11 ja 12 — igaihe kohta kuni 10 tundi, ülesanneteks 3, 6 ja 8 — kuni 15 tundi ja ülesannetele 2, 5 ja 9 — kuni 20 tundi. Siia ei ole arvatud põhiharjutuste läbivõtmiseks tarvisminev aeg, mida keskmiselt antakse: üksikvõitlejale kuni 1/2 tundi, jaole — kuni 1 tund, rühmale — kuni 2 tundi, kompanile — 3—4 tundi ja pataljonile 4—5 tundi iga ülesande kohta.

Ülesannete praktilist läbivõtmist sellisel normeerides, eeskiri sellele kõigele lisab veel rea mitmesuguseid erinevusi, millest tähtsamatena võib mainida järgmisi.

Kõigepealt — eeskirja nõue n. n. individuaalseks lähenemiseks õpilastele. Iga õpilane peab kõigepealt saama aru temale esitatavate nõudmiste sisu ja eesmärgid, mida ühe või teise harjutusega taotletakse. Ainult siis lubatakse asuda harjutuse praktilisele läbivõtmisele. Tegevuse eesmärgi seletamisele peab igakord järgnema selle täitmise eeskujulik näitamine juhilt või tema abilt. Sellele järgneb kordamine õpilase poolt, kusjuures vead peavad kohe saama parandatud. Ühenduses eelöelduga eeskiri paneb maksma sundusliku nõude, et kõigil taktikalistel harjutustel osadega koosseisus jagu kuni kompani kaasa arvatud, peab igale jaoülemale olema määratud abi õppealal. Seda vajadust eeskiri põhjendab väitega, et jaoülem, olles seotud oma juhtimisülesannetega, mitte alati ei suuda märgata võitlejatelt tehtavaid vigu ja seda rohkem ei suuda kohe neile reageerida.

Teiseks annab eeskiri suurt tähtsust tehnilisele treeningule, väites, et kindlate teadmiste ja oskuste olemasolu, mis viidud kuni harjumuse tasemeni, suurimal määral kõrgendab vägede valmisolekut lahinguks. Iga ülesande juures toodud meetodilistes juhistes eeskiri seepärast ka eraldi märgib need harjutused, mida peab korratama pikemate perioodide vältel. Täiendavalt aga eeskiri siiski veel nõuab, et ka iga juht iseseisvalt peab kandma hoolt eriliste kordamisharjutuste eest.

Mõlemad need nõuded märgivad teatud evolutsiooni punase jalaväe üldises õppetöös, mis pärast nad erilist allakriipsutamist väärivad.

Edasi, et kirjeldatava õppeviisi sisulist kirjeldust lõpetada, vaatleme veel, kuidas korraldab MTPP-33 taktikalise ettevalmistuse saavutiste hin-

damist ja tulemuste arvestamist, küsimused, millel iseendast põhjanev tähendus tervele õppeviisile.

Taktikalise ettevalmistuse hinne igal üksikul juhul eeskirja järgi koosneb 1) juhtide ja nende staapide (juhtimisrakukeste) ning 2) reavõitlejate individuaalse ettevalmistuse hindest. Staapide või juhtimisrakukeste hinnet eeskiri ei lahuta üksuse juhi hindest, lähtudes järgmistest kaalutlustest: a) ilma hästi ettevalmistatud staabita juht ei suuda küllalt tõhusalt üksust juhtida, järelikult — juhi hea hinne peab laienema ka tema staabile kui osanikule selles töös; teisest küljest, halvasti ettevalmistatud staap vältimatult segab ka hästi ettevalmistatud juhti rahuldavalt täita oma kohuseid, staabi mitterahuldavat tööd aga täie õigusega võib laiendada ka juhi ettevalmistuse hindele, sest ta pole suutnud oma staapi ette valmistada ja sellega koos kohuste rahuldavat täitmist tagada.

Hindamine ise teostatakse järgmiselt. Reavõitlejate ja juhi individuaalse ettevalmistuse hinne aluseks võetakse oskus praktiliselt täita ühe või teise ülesande nõudeid, teades ühtlasi sellekohaseid teoreetilisi põhilauseid eeskirjadest. Normid hindamiseks on antud igas ülesandes eraldi. Kontroll sünnib maastikul. Reavõitlejate ja juhtide arvu, kes ühe või teise veaga toime tulevad, selgitavad vahekohtunikud. Kontrollimise hõlbustamiseks on sisse seatud erilised „talooni“, mis õppuse alul igale osavõtjale välja antakse. Tehes õppuse kestel märkust reavõitlejale või juhile nende eksimuste kohta, vahekohtunik samal ajal võtab asjaosaliselt ära tema talooni. Kõigi vahekohtunikude poolt ära korjatud taloonide arv näitabki lõppeks eksimustega toime tulnud reavõitlejate ja juhtide arvu. Kui ära korjatud taloonide arv ületab 30% reavõitlejatest ja juhtidest, loetakse üksuse ettevalmistus mitterahuldavaks. Selliselt kontrollitakse jao, rühma ja kompani ettevalmistust. Pataljoni ettevalmistuse hinne koostub kompanite pataljoniülema ja tema staabi ettevalmistuse hinnetest. Pataljoni ettevalmistus loetakse „väga hea“ kui ainult üks kompani saab hinde „hea“, teised aga, samuti patül ühes staabiga „väga hea“. „Hea“ — kui patül ja staap „hea“ või „väga hea“, kompanid aga mitte alla „hea“. „Rahuldav“ — kui kõik hinded vähemalt „rahuldavad“. „Mitterahuldav“ hinne ka üheleainsale pataljoni allüksusele või pataljoni staabile ja juhile viib terve pa-

taljoni hinne „mitterahuldavaks“. Hinde väga hea, hea, rahuldav või mitterahuldav võimaldab teha vastavate isikute või allüksuste kokkuvõtte. Täitmise protsendi väljaramisel iga „väga hea“ loeb 1,5 ühikut. Kompanid kes annavad ettevalmistuse alal 120% täitmise, nimetatakse lõgikompaniks, saavad vastava märgi jne.

Mis nüüd lõppeks puutub arvestuse pidamist, siis selle kohta eeskiri seab nõude, et iga juht peab pidama individuaalset arvestust kõigi temale vahetult alluvate kohta ja üks aste madalamale. Jao ja rühma ülem peavad tundma kõiki reavõitlejaid. Kompani ülem isiklikult jälgib ja peab tundma kõiki rühma- ja jaoülemaid, pataljoni ülem — kõiki keskmisi juhte (ohvitseri) ja tervet oma staabi koosseisu.

*

Võttes kokku neid jämedajoonelisi viisandeid, mida punase jalaväe uuest õppeviisist tegime, siin kõigepealt peame mõnema, et õppeviis ise on kujundatud väga sirgjooneliselt ja kavakindlalt. Kui sellele lisada, et ta ühtlasi on väga üksikasjalik, eeskätt ülesandeid käsitlevas praktilises osas — siis peame arvama, et uus õppeviis tema õigel kasutamisel suuresti võib hõlbustada väljaõppetööd omal alal, luues ühtlasi võrdlemisi häid kontrollivõimalusi selle jälgimisel. Kuigi õppeviisile endale võiksime ette heita, et ta võib soodustada šabloonid ja röövida initsiatiivi juhilt-õpetajalt (sest valmiseseskirja käsitledes langeb ära vajadus iseseisvate töökavade järele), siiski jääb tema tugevaks küljeks tõsiasi, et ta viib väeosade töösse ühise sirgjoonelise väljaõppesüsteemi. Ja seda on tõenäoliselt kõigepealt tahetudki, sest punaväe üldises ettevalmistuses kõige teravam oli just meetodilise ühtluse puudus, mis viis „laiavalgumiseni“ ka taktikalise väljaõppe alal.

Teiseks, uut õppeviisi eradi iseloomustavaks nähteks on juhtide ja nende juhtimisorganite koolitamine rööbiti reavõitlejate massi ettevalmistamisega. Ka selle põhjusi ei tule kaugelt otsida. Nagu üldiselt teada, eeskätt punaväe noorem ja keskmine juhtkond kuni viimase ajani taktikaliselt pole veel tõusnud sellele tasemele, mida eeldavad maksivad juhendid ja eeskirjad. Siit ka eriline vajadus selle puuduse kõrvaldamiseks, suurem kui mõneski teises sõjaväes, — ja MTPP-33 on seda arvestanud täiel määral.

Kolmandaks — reavõitlejate ettevalmis-

tamise alalt paistab silma endisest hoopis suurema tähenduse andmine reavõitleja individuaalsele ettevalmistusele üksikvõitlejana üldse, ja tema drillipärasele väljakoolitamisele eriti. Mõlemas küsimuses punaväes veel kuni viimase ajani oldi palju „vabameelsem“, üksikvõitleja drillipärase koolitamises nähes eeskätt „koodanliste“ sõjavägede „voorust“. Selleks peale jooksva sõjakirjanduse tuletagem, näiteks, meelde Koroli, Slavini, Talankini j. t. töid, kus, poliitilist kasvatust ja sõjapsühholoogiat käsitledes, ühtlasi ka lahingulise ettevalmistuse küsimusi trakteeritakse. Punaväelane

pidi seni „teadlikult“ õppima isetegevuse korras, jälgides vanemate eesküju ja sellest õppides. Nüüd on pööratud uus lehekülg, — ka punavägi võtab omaks põhilaised, millele üksikvõitleja ettevalmistus enamikus teistes sõjavägedes tugeneb juba pikemat aega.

See kõik on selgeks tõenduseks, et punaväes on asutud tõsiselt oma väljaõppeküsimusi revideerima, et tõsta oma väe lahingulise ettevalmistuse üldist taset, — kuigi see sunniks paljudel juhtudel seniseid klassilisi vaateid ja tõekspidamisi ümber hindama.

A. K.

Tagavaraväe ohvitseride koondiste tegevusest Itaalias.

Itaalia tagavaraväe ohvitserid on koondatud „Itaalia tagavaraväe ohvitseride rahvuslikku liitu“ (Unione Nazionale Ufficiali in Congedo d'Italia; lühendatult — U. N. U. C. I.). 1928. a. veebruaris seaduseks muudetud asutamisedekreet fikseerib liidu eesmärgid, juriidilise iseloomu ja tegevuse majanduslikud alused. Selle dekreedid põhjal on liidu eesmärgiks anda riigile mõjukat kaasabi nende sihtide saavutamiseks, millised riik on ülesseadnud relvastatud jõudude tagavaraväe ohvitseride vaimlise ja tehnilise ettevalmistamise aladel. Liit omab juriidilise isiku õigused ja teotseb ministritevahelise komisjoni poolt kinnitatud põhikirja järgi; tema tegevus kuulub sõjaministri järeelvalve alla. Liidu tuluallikateks on: riigi eelarve korras määratud toetused, fašistliku miilitsa ja punase risti poolt antavad toetused, annetused ja põhikirjas ettenähtud liikmemaksud.

Juba samal aastal korraldatakse liit ümber. 24. dets. 1928. a. seadus määrab, et liidu liikmeteks registreeritakse ex officio kõik need vanemohvitserid ja ohvitserid, kel mobilisatsiooni puhul on ette nähtud mingid ametkohustused. Kindralid ja kõik teised tagavaraväe ohvitserid võetakse liitu vastu sooviavalduse põhjal.

Mingil tingimusel ei ole lubatud vastu võtta ohvitseri halva ülalpidamisega või ohvitseri, kes on avaldanud rahva huvide vastu käivat tegevust. Sarnased ohvitserid varem vastuvõetuid kuuluvad väljaheitmisele. Selektiivse teostamiseks moodustatakse komisjon liidu presidendi eesistumisel, kuhu kuuluvad liikmetena: üks esindaja igast sõjaväelisel ministereiumist (sõja-, mere- ja õhu-), kaks esindajat fašistide

partei juhatusest ja liidu sekretär. Komisjoni ülesandeks on selgitada iga ohvitseri seisukorda, esitades tarbekorral sõjaministereiumile ettepaneku järelduste tegemiseks.

Sama seadusega asutatakse U.N.U.C.I. juures abiandmise toimkond (Opera di assistenza), millise ülesandeks on tagavaraväe ohvitseridele muretseda võimalusi ohvitseri kutsest tingitud mitmesuguste erikohustuste kandmisega seotud kulukoorma kergendamiseks ning leida soodustusi, millised võiksid parandada nende olukorda. Abistamise toimkonna liikmeteks on ex officio kõik liidu liikmed. Tegelikult omavad liikme õigused ühekordse liikmemaksu tasujad. Abiandmise toimkonnal on liiduga ühine president; asjaajamine ja bilanss on mõlemal omaette. Liidu juhiks on praegu fašistliku partei sekretär.

Liidu liikmeks astuvad maksavad ühekordselt liikmekaardi eest 8 liiri ja eraldusmärgi eest 5 liiri; samuti ühekordselt maksatakse abiandmise toimkonna heaks 103 liiri (praeguse kursi järgi umbes 30 krooni). Liikmemaks liidu liikmetele on 36 liiri (10 krooni) aastas.

Tähtsamaks soodustuseks abiandmise toimkonda immatrikuleeritud tagavaraväe ohvitseridele on võimalus aastas saada kaksteist sõitu raudteel I ja II klassis 50% hinnaalandusega; I klassis — kindralitele ja II klassis — teistele ohvitseridele. Soodustuse soovijad maksavad 17, resp. 32 liiri (1934. aasta maksumäär) 12 talongi eest, millised sõidupileti ostmisel õiguse annavad hinnaalanduse saamiseks. 1930. a. kasutasid seda võimalust 27.000 ohvitseri.

Edasi tuleks nimetada kergendusi vormiühtsuse muretsel, mille omamine ta-

gavaraväe ohvitseridel on sunduslik. Abiandmise toimkonna kaudu vormiriideid teelides võib tagavaraväelane kokku hoida üle 200 liiri (60 krooni). Seejuures on materjali kvaliteet sõjaministeeriumi kompetentse osakonna poolt tunnustatud väga heaks.

Peale selle on osalt kavatsatud, osalt juba läbi viidud hinnaalandused era-ülikonnariide ostmisel, oma korterite ehitamine, hinnaalandused ravitsusasutiste kasutamisel jne.

*

Liidu peasekretär on möödunud aastal ühel koosolekul Firenzes ette kandnud aruande, milline valgustab liidu tegevust nende ülesannete täitmisel, millised seadustega on usaldatud sellele organisatsioonile.

Liitu kuuluvad tagavaraväe ohvitserid jagunevad praegu 97 gruppi, vastavalt kuningriigi provintsidele ja asumadele. Peale selle on olemas 191 iseseisvat sektsiooni ja rakukest välismail. Liidu liikmete arv on tõusnud 1933. a. 132.823 ohvitserile, kes ühtlasi kõik on immatrikuleeritud U.N.U.C.I. juures asuvas abiandmise toimkonnas.

Liidu tegevuse arengule on tähtsal määral kaasa aidanud sõjaväevõimude toetusel korraldatud talvised kursused, millistest 1932./33. a. osa võttis 11.311 ohvitseri. Kursuste kõrval korraldati suusatamise-,

vehklemise-, laske-, ratsa- ja tennisevõistlusi ning ekskursionone lahinguväljadele asumadesse ja Egea saarestikku.

Aruandes erilist tähelepanu pühendati abiandmisalal tehtud tööle, eraldi käsitledes tehnilist kutsealalist abistamist, millise korraldamine on pandud liidu peale vastavate seadustega ja üldiselooga individuaalset abistamist, millist ühenduse juhatus korraldab enda algatusel iseseisvalt. See solidaarsuse ja seltsimehelikkuse väljendus oleneb juhatuse käsutuses olevatest ainelistest allikatest, millised omakorda kasvavad liikmete arvu suurenedes. On püütud eriti kergendada ohvitseride olukorda, kel lasterikkad perekonnad.

*

Ühel koosoleku päeval demonstreeriti tagavaraväe ohvitseridele Firenzes pataljoni sõjaaegses koosseisus. Väeosa oli õppeväljal rivistatud kolonni ühes lahinguvõori, sõidukite, teise järgu võori ja ühe jalaväe-kahuriga. Hiljem lasti pataljon kompanidekaupa defileerida, selleks, et pealtvaatajatele anda täielikku pilti pataljoni koosseisu kuuluvatest ja lahingus käsutusse antavatest üksustest ja vahenditest. Pärast defileerimist esitati üks laskurikompani ühe rkp rühma ning ühe jalaväe-kahuri saatel lahingravis. LEX.

Teadusliku taktika arvustajale. *)

Erukolonel A. Salf.

„Ei ole midagi, mis oleks kergem, kui arvustada teaduslikke traktaate taktikas — ei ole midagi, mis oleks raskem, kui neid kirjutada.“ Kindral Leer.

Keegi „academicus“, kellel ei jatkunud kodanlikku julgust, esineda oma mahategeva artikliga avalikult, puistas terve vaadi tõrva minult hiljuti väljaantud „teaduslikule taktikale“. On kahtlane, kas siin on tegemist just õige academicusega, kuna tema teadmistest ei piisanud ühegi asjaliku ja täiesti põhjendatud väite toomiseks. Kuid need võtted, milliseid ta on tarvitanud arvustamise juures, näitavad, et aumehelikud tunded on temale täiesti võõrad. Igaüks teab, kui raske on muretseda uus ülikond, aga üks poisikene võib teda tõrvata ära ühe minuti jooksul.

Oma tõrvamise tööd algab ta teose peaf kirjast. „Miks just teaduslik?“ küsib ta. „Sellist taktikat pole ju ükski veel kirjutanud...“ Edasi ta püüab teha selgeks, et kõik seni ilmunud taktikad baseeruvad teaduslikele alustele, tähendab, on teadused. Ja lõppkokkuvõttes ta ütleb: „Asjata autor ristas raamatu kõlava nimega

„teaduslik taktika“ — raamatu sisu, nagu nägime, seisab teaduslikkusest õige kaugel.“

Mispärast kirjutasin teaduslikku taktikat, seda olen selgitanud oma raamatus laialt ja põhjalikult. Kordama seda ei hakka, sest igaüks võib seda lugeda minu raamatust. Kinnitades, et seni ilmunud taktikad baseeruvad teaduslikele alustele, hr. „academicus“ näitab vaid seda, et ta ei tea, mis on teaduslik alus. Normatiivsete teaduste (nende hulka kuulub ka taktika) seadused, printsiibid, normid ja järeldused on rajatud väga suure hulga katsetele, mis on tehtud kõigis võimalikes olukordades. See suur arv katseid ongi teadusliku töö alus. Oma õpetused teadus väljendab seaduste, printsiipide ja normide näol, mis peavad kõlbama igas olu-

*) Anname käesolevale vastulausele ruumi, ilma et toimetus võtaks selles küsimuses üldse mingisugust seisukohta. Kuna teos „Nautsnaja taktika“ ei ole meie laiemale lugejaskonnale keelelt kättesaadav, lõpetatakse „Sõduri“ veergudel selle vastulausega käesolevas küsimuses iga-sugune vaielus. Toim.

korras. Teadus ilalgi ei väljenda oma õpetusi valmis teotsemisviiside näol. Sest teotsemisviisid olenevad olukorrast ja ükski teadus ei või ette aimata olukorda, milles tuleb teotseada. Eetika, näiteks, ei ütle, kuidas selles või teises olukorras peab teotsema, ta annab ainult seadused ja normid, milledest peab välja minema teotsemisviiside loomise juures.

Kas seni ilmunud taktikad on rajatud teaduslikele alustele?

Igal teadusel on oma uurimise meetod. Sõjateadusel on ka oma uurimise meetod. Teised teadused teevad oma uurimise töö katsete abil, tuues oma järelduste tõendamiseks mitmesuguses olukorras tehtud suure arvu katsete tulemusi. Taktika uurija ei või lasta lüüa lahinguid katse otstarbeks. Ta võib kasutada vaid 24. sajandi jooksul löödud lahingute õpetusi. See suur kogemuste allikas ongi taktika teaduslik alus, mitte aga üksikud lahingud või sõjad. Ainult niisuguseid õpetusi, mis ei ole mitte millegagi vastolus ja mida õpetavad lahingute kogemused 24. sajandi jooksul, võib lugeda õigeteks ja võib olla kindel, et nad on õiged ka tuleviku sõjas. Seni ilmunud taktikad aga töid teotsemisviise, mis rajatud ainult eelmiste

sõdade kogemustele ja osalt katsetele, mis tehti uute sõjariistadega polügoonidel. Nimetada seda teaduslikuks aluseks, võib ainult academicus jutumärkides.

Jaapani sõtta mindi teotsemisviisidega, mis olid rajatud Vene-Türgi sõja kogemustele. Aga seal need viisid ei kõlvanud ja kohapeal tuli luua uued. Maailmasõtta mindi teotsemisviisidega, mis olid rajatud Vene-Jaapani sõja kogemustele, ka siin oli olukord teine, ning nad enam ei kõlvanud. Uus olukord nõudis uusi teotsemisviise. Maailmasõjas olukord mitu korda muutus ja igakord tuli ka muuta teotsemisviisid. Peale Maailmasõda ilmus väga palju taktikaid. Kõik nad on rajatud Maailmasõja kogemustele. Kas nad toovad teotsemisviise, mis kõlbavad tuleviku sõjas? Suurem osa nendest kahtlemata ei kõlba tuleviku sõjas, sest nemad on loodud olukorra jaoks, mis oli Maailmasõjas. Tuleviku sõjas olukord saab olema hoopis teine ja seega ka teotsemisviisid hoopis teised. Maailmasõjas vastase pealetung pandi seisma traat- ja tuletõkete võrkude abil. Tuleviku sõjas nende abinõudega vastase pealetungi seisma panna ei saa. Praegusel ajal on igal pool võetud tarvitusele suur arv kiirliikuvaid

Austa kaitseväge vormi . . .

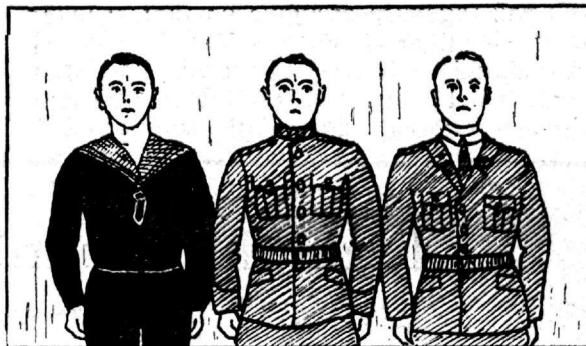
Vale!

„Sina oled ajateenija sõdur ja käid erariietes?“

— „Minul, tähtsa tegelase pojalt, ei kõlba ju ometi vabal ajal jalutada „hallis“ kaitsevääriietuses! . . .“

Õige!

„Olen rügiüksuse ja seepärast kannan kõikjal ühikusega kaitseväge vormi.“

„Tsipake elutilgakest ei tee kellelegi halba!!!“

„Luges kasulikke kirjandust arendan end ja saavutan lugupidamise ülemate, alluvate ja teiste kaaskodanike silmis.“

tanke, mis kergesti murravad need võrgud läbi, olgu nad nii sügavad kui tahes. Võitluse väline külg seetõttu on tulevikus hoopis teine, kui ta oli Maailmasõjas. Arvan, et igale haritud inimesele peaks olema selge, et sääraseid teadmisi, mis muutuvad igas sõjas ja isegi igas lahingus, ei saa nimetada teadusteks, ja raamatuid, mis toovad sääraseid teadmisi, ei saa nimetada teaduslikeks. Nad on teadmiste kogud, mitte aga teadused. Meie ajal teab iga koolipoiss, mis on teadus ja mis on teadmiste kogu. Kelle silmaring aga on nii piiratud, et ta ei tunne neid lihtsaju, ei tohiks üldse arvustada teaduslikku tööd ja ei tohiks ilustada oma artiklit kõlava varjunimega „academicus“.

Mõned seni ilmunud taktikad toovad muuseas ka „sõjaprintsiipe“, aga neid siiski ei saa nimetada teadusteks, sest neil ei ole printsiibid, põhimõtted, süstematiseeritud ja taktikalised põhimõtted ei ole eraldatud strateegilistest. Põhimõtteid on palju, ja kui nad ei ole süstematiseeritud, kui ei ole loodud peapõhimõtte, siis on kaunis raske otsustada, millise põhimõtte järgi talitada. Säärases seisukorras, näiteks, oli Maailmasõja algul vene kõrgem vägede juhatus. Temal oli kaks vastast — austerlased ja saks-

lased. Jõudude kokkuhoiu põhimõtte õpetab, et juhul, kui on tegemist kahe või rohkem vastasega, peab hoolsasti kaaluma olukorda ja tegema kindlaks, kumb vastastest on hädaohtlikum ja saatma tema vastu võimalikult rohkem jõude, et suure jõu ülekaaluga kiiresti murda tema vastupanu ja niiviisi saada vabad käed teotsemiseks teiste vaenlaste vastu. Iialgi ei tohi ühel ja samal ajal taga ajada kahte jäneest korruga. Sakslased ei olnud venelastele hädaohtlikud, sest nende peajõud olid lääne rindel. Selle printsiibi järgi oli tarvis määrata võimalikult rohkem jõude austerlaste vastu ning olla äärmiselt kokkuhoidlik jõudude määramisega sakslaste vastu.

Vastastikku toetamise põhimõtte aga räägib, et hukku ise, aga päästa oma sõber. Selle printsiibi järgi tuleks määrata suured jõud sakslaste vastu, et võimalikult rohkem saksa jõudusid ära tõmmata prantslaste kallalt. Tolleaegne teadus ei annud mingit juhtnööri, missugusele printsiibile anda eesõigus. Vene kõrgem juhatus määras mõlema vastase vastu suured jõud ja tahtis lüüa mõlemaid ühel ajal. Tuli aga välja teisiti. Mõlematele rinnetele ei olnud võimalik määrata küllalt tugevat väge ja see-

Austa kaitseväge vormi . . .

Vale!

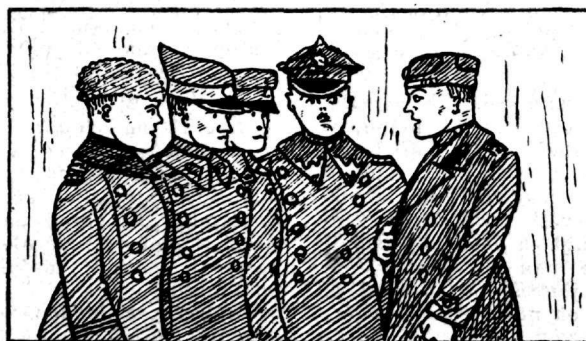

„...Maha, maha, maha!!...“

Oige!

„Kaitseväes sain kindla aluse riigikaitse küsimuste alal ja nüüd jatkan huviga enda täiendamist kaitseleidus.“

Ühenduses on jõud.

tõttu ei olnud edu kuskil. Asi läks isegi nii kaugele, et hakati juba mõtlema üldisele taandumisele. Nüüd vene kõrgem juhatus sai aru oma veast ning otsustas lüüa enne austerlasi, saates kõik uued väed nende vastu. Siin oli saavutatud suur jõudude ülekaal ja austerlased olid löödud. Sakslased sel ajal löid enne teise ja siis esimese vene armee, aga pärast seda, kui austerlased olid löödud, oli kerge panna piir nende edule. Alles pärast seda katsetamist vene kõrgem juhatus sattus õigele põhimõttele. Nüüd on võimalik ilma katsetamiseta otsustada, missuguse printsiibi järgi igas olukorras on tarvis talitada, sest on loodud võitluse põhiseadus, mis räägib, et teotseda tuleb selle printsiibi järgi, mis võimaldab ära teha suurema kasuliku lahingutöö.

Saksa juhid tegid ka suuri vigu seeläbi, et talitasid mitte õigete printsiipide järgi. Nii kindral Hindenburg peale Tannenbergi lahingut oleks pidanud teotsema vastastikku toetamise printsiibi järgi, sest selles olukorras toetades austerlasi, oli võimalik teha ära palju suurema kasuliku töö, kui päästa Ida-Preisimaa venelaste käest. Austerlastel on käimas otsustav lahing. Nemad korduvalt palusid kindral Hindenburgi toetada neid pealetungiga Sjedlezzy suunas. Kui ta seda oleks teinud, siis sakslased umbes 6. või 7. septembril oleksid olnud Sjedlezzy ja 9., 4. ja 5. vene armeed oleksid sattunud väga raskesse seisukorda. Vene kõrgem juhatus arvestas sarnast pealetungi ja tegi juba eelkorraldusi taandumiseks Bugi jõe taha. Kindral Hindenburg aga kuni 16. sept. jälitas kindral Rennenkampfi. Austerlased suutsid vastu panna ainult kuni 12. septembrini. Kindral Hindenburgil läks küll korda vabastada Ida-Preisimaa venelastest, aga üldine võitluse tulemus oli siiski suur miinus, sest austerlased olid täiesti purustatud. Kui oleks talitatud õigete printsiipide järgi, võitluse tulemuseks oleks olnud terve Poolamaa vallutamine ja venelased oleksid ise lahkunud Ida-Preisimaa't.

Kui põhimõtteid osatakse kasutada, siis neil on määratu suur tähtsus sõjas. Ma oma raamatus olen toonud võitluse põhiseaduse, mis peaks märksalt kergendama printsiipide kasutamist. Ainuke, mis teadus anda võib juhtidele võitluses — on põhimõtted — juhendid teotsemiseks. Valmis teotsemisviisi ei saa ta kuidagi anda. Härra „academicus“ ühes kohas teeb maha printsiibid, aga teises kohas jälle rõhutab teaduse tähtsust võitluses. Ta ei saa aru sellest, et kui ta teeb maha printsiibid, siis ta ühes sellega teeb ka maha teaduse, sest printsiibid on teaduse seadused. Ta ütleb: „kindral Leerilt ammu tuntud printsiipide uurimine ei loonud venelastele suuri väejuhte ei Vene-Jaapani sõjas, ega Maailmasõjas.“

Sellest näeme, kuidas saab aru hr. „academicus“ printsiipidest ja teadusest. Ta nõuab, et printsiibid looksid suuri väejuhte. Seni ükski kaine mõistusega inimene ei ole väljendanud arvamist, et printsiibid ja teadused või nende uurimine peab looma või võib luua suuri väejuhte. Teadused ise midagi ei loo. Loob inimene. Inimene võib terve oma elu uurida teaduseid, aga kui ta selle juures loovab tööd ei tee, siis tema töö tulemus on null. Ükski teadus ei pretendeeri sellele, et ta võib luua suuri astro-noome, insenere, arste jne. Niisugust nonsensi võib väljendada ainult inimene, kes teaduse suhtes käib lapse kingades. See nagu tuletab meelde

Krölovi ahvi, kes tahtis parandada oma nägemist sellega, et asetas oma sabale pool tosinat prille. Printsiibid ja prillid ise midagi ei loo. Neid peab oskama kasutada. Selles, et Jaapani ja Maailmasõjas venelastel ei olnud suuri väejuhte, ei ole süüdi teadusel ega ka nende õpetustel, mida annab teadus printsiipide näol, vaid süüdi oli see asjaolu, et juhtivatele kohtadele olid pääsenud mehed, kellel puudus oskus kasutada põhimõtteid ja kellel ei olnud loovust tööannet. Nad ei osanud kasutada teaduse õpetusi ja ei osanud ise luua teotsemisviise, millised oleksid olnud sõdades otstarbekad; nad kopeerisid teotsemisviise, mida olid loonud teised ning mis ei kõlvanud neis olukordades.

Edasi hr. „academicus“ ütleb: „Ta ei võinudki neid luua, nagu ükskõik kui tarkade reeglite pähetuupimine ei tee targaks inimest, kes pole targaks sündinud...“ Nende sõnadega hr. „academicus“ veel kord väljendab, et ta ei tea, mis on teadus, mida teadus annab ja kuidas teadust omandatakse. Et teadust omandatakse tarkade reeglite pähetuupimisega, võib arvata ainult meie ajast täiesti mahajäänud inimene.

Nii teadusliku töö arvustaja, kui teadusliku töö autor, peavad käima teadusliku uurimise meetodi järgi. Tema väidetes ei tohi olla mõtteid, mis tulid temale juhuslikult pähe. Nad peavad olema järeldused sellest, mida näitab suur arv katseid või sündmusi, mis leidsid aset mitmesugustes olukordades. Kui hr. „academicus“ astub välja sarnase väitega, et targaks saavad ainult inimesed, kes on targaks sündinud, siis ta oleks pidanud tooma ka need alused, millele see väide on rajatud. Haritud arvustaja oleks seda teinud kahtlemata. Loogika ignoreerimisega ja näppude osavusega seda ei tehta.

Kui aus arvustaja toob autori klambrites olevaid lauseid, siis nad peavad sisult ja ka sõnaliselt vastama täiesti sellele, mis on öelnud autor. Minu raamatus lk. 39 on öeldud: „Uuemal ajal teadmiste tähtsus relvastatud võitluses on suurenenud mitmekordselt. Ilma laialdaste teadmisteta ei saa teha ära suurt kasulikku tööd nende keeruliste riistadega, milledega uueal ajal peetakse võitlust. Vaatamata sellele otsustav tähtsus lahingus ei ole mitte teadmistel, vaid looval jõul. See pool, kellel on suurem loomisvõime, võib luua sarnase teotsemise viisi, mille juures vastasel ei lähe korda võitluses kasutada ära omi suuri teadmisi ega teisi paremusi.“

Härra „academicus“ jätab kõik selle osa, kus räägin teadmiste tähtsusest, välja, tuues ära järgmise pooliku mõtte: „Otsustava tähtsuse lahingus omavad mitte teadmised, vaid loov jõud“. See kaugeltki ei vasta sisult ega sõnaliselt sellele, mis mina olen öelnud.

Lk. 41 on öeldud:

„Sõjakogemused 24. sajandi kestel näitavad, et sõjariistus võitluses teadmistel sugugi ei olnud nii suurt praktilist tähtsust, nagu seda paljud arvavad. On olnud palju juhtumeid, kus väejuhid, kellel olid võrdlemisi väikesed teadmised, kergesti võitsid väejuhte, kellel olid suured teadmised.“

Härra „academicus“ kinnitab, et mina olevat öelnud: „Sõjakogemused 24. sajandi kestel näitavad, et sõjalistel kokkupõrgetel polnud teadmistel sugugi suurt praktilist tähtsust.“ Sõna „nii“ ja sõnad „nagu seda paljud arvavad“, on välja

jäetud. See aga täiesti muudab minu lausetes sisu.

Need mõlemad laused härra „academicus“ asetab üksteise kõrvale ja küsib:

„Kuidas inimene võib midagi luua ilma teadmisteta? Kuidas võib väita, et sõjas pole teadmistel suurt praktilist tähtsust?“

Ma ei ole kuski öelnud, et võib midagi luua ka ilma teadmisteta. Vastuoksa, ma olen mitu korda rõhutanud, et võitluses on teadmistel suur tähtsus ja et uuemal ajal teadmiste tähtsus on suurenenud mitmekordselt. Mina olen küll öelnud, et vägede juhtimisel lahingus otsustav tähtsus ei ole mitte teadmistel, vaid on looval jõul. Härra „academicus“ aga tahab mulle vägisi suhu panna sõnad ja laused, millede olen eitanud teadmiste tähtsust võitluses ja sõjas. Selle juures ta tarvitab sääraseid võtteid, millede ees iga aus arvustaja oleks tagasi pörrganud.

Kui teadmistel oleks vägede juhtimisel võitluses otsustav tähtsus, siis sõjakoolid ja kõrge- mad sõjakoolid oleksid valmistanud Napoleone tuhandete viisi. Kuid nemad ei suuda seda teha just seepärast, et otsustav tähtsus ei baseeru üksi juhi teadmistele, vaid ka tema loovvõime- lisele jõule. Et juhtida edukalt vägesid lahingus, on tarvis loov anne ja teadmised. Teadmisi koolid võivad anda nii palju, kui tahetakse, aga loovat annet nad oma õpilastele anda ei või. Nad võivad seda annet ainult arendada.

Neid samu madalaid võtteid härra „academicus“ tarvitab ka teiste väidete juures. Mina oma raamatus olen toonud vanast ajaloost rea näiteid, kus väed pika sõjalise ettevalmistusega olid löödud lühikese sõjalise ettevalmistusega vägedelt, ja isegi niisugustelt vägedelt, kellel polnud mingisugust sõjalist ettevalmistust. Peale selle selgitasin oma raamatus põhjusi, mispärast pika sõjalise ettevalmistusega väed said lüüa. Kõigil minult toodud näidetel lüüsaamise põhjus oli üks ja sama — nad ei osanud luua otstarbekaid teotsemisviise. Lühikese sõjalise ettevalmistusega väed löid palju paremad teotsemisviisid ja seetõttu saavutasid võite. Kõike seda võib seletada vaid sellega, et sõjaline ettevalmistus rajanes valele alusele. Ettevalmistusega sumbutati isegi see loomise anne, mis ei antud igale inimesele looduselt. Mida pikemat aega kestis sõjaline ettevalmistus, seda täielikumalt sumbus loomisanne. Sõjalise ettevalmistuse juures ei arendatud meeste loomise annet, ei õpetatud igasugustes olukordades looma otstarbekat teotsemisviisi, vaid harjutati läbi viima üht ja sama teotsemisviisi. Ühetaolised (odnoobraznõja) harjutused tapavad inimestes loova jõu ja muudavad neid manekeneideks, kes suudavad läbi viia ainult seda teotsemisviisi, mida nad on kätte õppinud (lk. 20). Hr. „academicus“ aga ütleb, et mina olevat öelnud: „Alalised harjutused tapavad loova jõu inimestes ja teevad neid vaid manekeneideks...“ Sarnast absurdi, et alalised harjutused tapavad inimestes loova ande, ma kuski ei ole öelnud. Polemiseerida osava näpumeistriga teaduslike küsimuste üle ei maksaks.

Edasi härra „academicus“ ütleb: „Samuti ei saa nõustada autori väitega, et lühike sõjaline ettevalmistus võib anda paremaid tulemusi kui pikk sõjaline ettevalmistus.“ Jälle „academicus“ paneb mulle suhu absurdsed väite, mida mina kuski väljendanud ei ole. Olen küll öel-

nud, et vanal ajal lühikese sõjalise ettevalmistusega vägedel, inimestes nende looduslik loomise anne ei olnud sumbutatud. Kuid see ei ole mitte see, mida tahab mulle panna suhu „academicus“, nagu lühikese sõjalise ettevalmistusega võib saavutada paremaid tulemusi.

Kas härra „academicus“ tõsiselt arvab, et teadusliku töö arvustamise juures võib tarvitada sarnaseid võtteid.

Lk. 76-al võrdlen, kui palju päevi olid lahingutes vene ja saksa korpused sel ajal, kui löödi neid lahinguid, mis otsustasid Preisimaa saatuse. See võitlus kestis 20. augustist (Gumbineni lahing) kuni 13. septembrini (I armee Preisimaalt lahkumine). Esimene vene korpus selle aja jooksul võttis osa lahingutest 26., 27. ja 30. augustil. Tähenab tegi lahingutööd kolm päeva. Selle sama aja jooksul esimene saksa korpus võttis osa lahingutest 20., 26., 27., 28., 29., 30., 31. augustil ja 7., 8., 9., 10., 11., 12. ja 13. septembril. Tähenab tegi lahingutööd 14 päeva. Need arvud näitavad selgemalt, kui sõnad, mispärast vene vägedel tuli lahkuda Preisimaalt. Esimese armee korpused selle aja jooksul võtsid osa rasketest lahingutest seitse päeva. Võrreldes teise armeega tegid esimese armee korpused kasulikku lahingutööd 2 korda rohkem päevi. Härra „academicus“ kordab viimast lauset ja küsib: „Kuidas võib teha tööd kaks korda rohkem „kui“ päevi?“ Mina kuski oma raamatus ei ole öelnud, et tööd võib teha kaks korda rohkem, kui päevi. Sellest näeme, kui ilusaid võtteid tarvitab teadusliku töö arvustaja.

Härra „academicus“ ütleb, et loogiline mõtlemisviis ja järjekindlus olevat minu nõrgaks küljeks. Võib ainult imestada, et inimene, kes ise iga sammu peal patustab loogika seaduste vastu, julgeb teha sarnaseid etteheiteid teistele. Nähtavasti ta ei tea, et esimene mõtlemiseeasus on samasuse seadus ja et kõik need juhud, kus ta minu lausetesse paneb teised mõtted, on selle seaduse rikkumine. Eelpool on toodud ainult mõned näited. Neid on tegelikult palju rohkem.

Vaatame nüüd, kuidas arvustaja loob minu raamatusse loogilisi vigu. Minu raamatu eessõnast ta toob järgmised laused:

„Kahekümnenelja sajandi kestel peetud sõdade kogemused tõendavad, et sõjas oli võrdlemisi vähe praktilist kasu teadmistest, mis taktika seni annud. Olid isegi juhud, kus taktikast ammutatud teadmised kujunesid kaotuse üheks peapõhjuseks. Ei õpetatud sugugi seda, mida vajati sõjas. Peale selle oli taktikal üks halb omadus, ta tegi väejuhte kõhklejateks. Need ebasoovitavad omadused on kõigil teadmistel, mis seisavad madalal arenemisastmel. Et taktikat neist vabastada, peab teda täiesti ümber töötama ja nagu teisi teadusi rajama seadustele ja printsiipidele.“

„Toodud lausetes,“ ütleb „academicus“, „on kaks mõttelist vastolu: üks patustab loogika vastu ja üks on psühholoogiline nonsens. Esimene lause ütleb, et taktikalised teadmised töid vähe kasu; pidid aga siiski õiged olema, sest muidu nad poleks üldse saanud kasu tuua.“ Mina räägin selle üle, et nendest teadmistest, mida taktika andis, oli sõjas vähe kasu. Härra „academicus“ aga läheb üle hoopis teise mõtte peale, et nad siiski olid õiged. See on ju üks loogiline salto-mortale, mida teevad ainult need inimesed, kes loogikat ei tunne.

Edasi härra „academicus“ ütleb: „Järgmised

kaks lauset aga kinnitavad kategooriliselt, et taktikalised teadmised olid v a l e d ja sellepärast töid kahju.“

Ma kuski ei ole öelnud, et taktika teadmised olid v a l e d. Ma olen rääkinud ainult selle üle, kas nendest teadmistest oli palju või vähe kasu. See on omapärane teadusliku töö arvustamine. Autorile pannakse suhu sõnad ja pähe mõtted, mida ta kunagi väljendanud ei ole.

Kui suurepäraliselt härra „academicus“ tanneb loogikat, on küllalt selge. Valgustan veel mõnd teist arvustamise võtet. Ta ütleb, et minu raamat olevat kirjutatud vigases vene keeles, mis ei olevat kooskõlas teadusliku pealkirjaga. Vead tulevad ette igas töös. Ka teaduslikud tööd ei ole nendest vabad. Teaduslikku tööd hinnatakse mitte selle järgi, kas seal esinevad keelelised vead, või mitte, vaid selle järgi, kas püstitatud seadused, printsiibid, normid jne. ei ole vastolus sellega, mida näitavad sõja kogemused. Härra „academicus“ ei tea, mis on teaduse ülesanded ja arvab, et teadus on ainult sarnane töö, mis on kirjutatud vigadeta.

Härra „academicus“ ütleb, et mina olen meelega või kogemata jätnud mainimata kindral Leeri teose, mis sama printsiipe käsitleb suure põhjalikkusega ja selgusega. Miks ma peaksin tema teost nimetama? Printsiipe käsitasid kõik suured väejuhid alates vanast hallist ajast. Napoleon ütles, et sõjaprintsiibid olid suurtel väejuhtidel, kelle suurte tegude üle meile räägib ajalugu, tegutsemise juhtnõuiks. Väga mitmed autorid on kirjutanud printsiipide üle, ja kindral Leeri teos ei too printsiipide üle mitte midagi

sarnast, mis oleks tarvis eriti alla kriipsutada. Sarnaste etteheidete juures akka tuuakse teose pealkiri ja väljaandmise aasta. Härra „academicus“ aga jätab need andmed kavalasti mainimata. Kindral Leeri teose pealkiri on: „Prikladnaja taktika“, väljaantud 1877. a. Nagu pealkirjast näha, on kindral Leeri teose ülesanne hoopis teine, kui minu raamatu oma. Kindral Leer on printsiipide põhjal loonud teotsemisviisi nende vägede jaoks, mis 1877. aastal olid varustatud uue kahuri ja uue vintpüssiga. Need tööd, milles luuakse teotsemisviisi teatud olukorra jaoks, iganevad väga kiiresti. See juhtub ka kindral Leeri teosega. „Prikladnaja taktika“ soovib kahurväele järgmise teotsemisviisi — tuld avada mitte varem, kui 3000 sammu vaenlasest, otsustavat tulevõitlust alata mitte varem kui 1500—1000 sammu vaenlasest. Kohe, kui tarvitusele võeti uus kahur, kindral Leeri taktika oli reast välja löödud ja temale jäi ainult ajalooline tähtsus. Printsiibid iseenesest mõista ei iganenud, aga kindral Leeri taktika siiski iganes, sest tema taktika on peajasjalikult printsiipide kasutamine teatud olukorras, aga olukord alatasa muutub ja seetõttu muutub ka printsiipide kasutamiseviis.

Ei maksa polemiseerida teaduslike küsimuste üle sarnase „academicusega“, kes ei pea kinni loogika seadustest, kes ei tunne, mis on teadmiste kogu ja mis on teadus, ja kes ei tunne seaduslikku uurimise meetodit. Lähem ütle artikli teisele osale, mis käsitleb Tannenbergi lahingu kirjeldust. (Järgneb.)

Sõjakirjandust.

LÄTI.

„MILITARAIS APSKATS“

Nr. 10.

Jalavägi. Kindral J. Buivids „Hulga mõju tahtele“. — Käesolevas artiklis (jätk.) kindral B. leiab, et hirmu affektide paraliseerimiseks juht ise peab taltsutama oma hirmu. Juhi rahul ja julgusel on mõjuv jõud teistele. Teine abinõu hirmu affektide paraliseerimiseks on järelevalve korraldamine ja selle võimalus. Maailmasõjas autor teenides 17. Archang. j. rügemendis ja hiljem 15. Siberi kütidiviisis seadis sisse lähenemise ja kallaletungi perioodil niisuguse korra, et igas kompanis, rühmas ja jaos oli alati 2 inimest ülemuse osas, — üks viis üksust, teine — käis järele ja valvas. Kompanis oli temal ainult kaks ohvitseri — üks kompani ja teine tema abi; teised nooremad ohvitserid olid ohvitseride varus, nendega asendati langenuid ja haavatuid ohvitseride. Rühma juhtis rühma ülem ühes rühma vanemaga — mõlemad allohvitseridest, kuna jagu — jao ülem ja jao kapral. Üks nendest üksustes käis alati üksuse järel ja valvas hoolsasti. Et mitte keegi ei lahkus omavoliliselt rivist. Niisugune organisatsioon ja ülemuse osade jaotamine soodustas järelevalvet ja distsipliini alalhoidmist. Seda distsipliini alalhoidmise viisi lahinguväljal 15. Siberi diviisis peeti eeskujulikuks ja avaldati käskkirjas üle II armee.

Edasi kindral B. leiab, et hädaohu ettekuju- tust peab sumbutama eesmärgi ettekujutusega, ja sellepärast juhi kohus on tutvustada ülesande täitjaid kuni viimase sõdurini üksikasjalikult tegevuse kavaga ja ka takistustega, mis võiksid tulla ette.

Kirjutise selles osas, kindral B. jõuab otsusele, et juba seltskond mõjutab tublisti inimest. Veel rohkem mõjutab inimest juba tema olemine kindlas kollektiivis või hulgas, kus inimene teatud ulatuses kaotab oma individuaalse iseloomu; vahetab oma individuaalsed tunded ja tahted nende psüühiliste teguritega, mis valitsevad hulgas. Inimese enesetunne on suurel määral juba sellest hinnangust, mis on langenud temale osaks tema grupist, või kollektiivi tervikust, või igast liikmest eraldi. Ei mõju isiku peale siin midagi nii tugevasti, kui tema grupi või kollektiivi otsus või kollektiivi aukohus. Need karistused on lõpulikud, millele ei ole edasikaebamisi. nagu seda tuleb ette ülemuse või hariliku kohtu poolt määratud karistuste puhul. Prantsuse sõdur Napoleoni sõja- väes, saanud karistuse kompani aukohtult lahingust kõrvale hoidmise eest, kannatas välja nuri- semata peksmise kingaga. Aukohus koosnes vaprimatest sõduritest. (Järgneb.)

Kindral A. Auzans „Kütid juuliku lahingutes“. — 6. ja 7. kütipataljonide verised kaitse- lahingud Kekavi piirkonnas 1916. a. juulikuus.

Dr. phil. P. Jurevičs „Inimene ja seltskond“ (järg). — Üksik inimene seltskonnata, on jõuetu,

aga koos temaga võib panna toime suuri tegusid. Näiteks, Napoleon sõjaväeta poleks saanud teha midagi, aga ka sõjavägi Napoleonita poleks võitnud tervet Euroopat. See seltskond, kus on piiratud üksiku liikme vabadus, ei või panna toime suuri tegusid vaatamata oma suurusele, ta on nõrk. Näiteks võib tuua suure ja rikka vana Pärsia riigi. Seal polnud üldiselt vabadust, vaba oli ainult kuningas. Seda riiki hävitas väike Kreekamaa, kus iga kodanik kandis täiel määral vastutust oma riigi saatuse eest, nii rahu- kui ka sõjaajal, vaatamata, kas ta oli sõdur, kohtunik või seaduste andja rahva koosolekuil või nõukogus. Kõik see nõudis isikult vaimliste võimete arendamist ülima määran. Ning tagajärjed olid väga suured. Meie elame veel praegu kreeka kunsti ja teaduse alustel. Kui aga üksiku inimese individualiteet omas arengus läheb üle teatud piiri, lõdvenevad seltskonna sidemed ja ta hukkab. Nii hukkus Rooma riik ja sellele järgnes keskaeg. Siis hävitati individualiteet peaaegu täiesti kollektiividelt, mida nimetati kirikuks. XIX sajandil prantsuse revolutsiooniga individualiteet tõusis uuesti, aga praegused sündmused Venemaal, Itaalias ja Saksamaal näitavad, et jälle nagu ligineks uus keskaeg. Kas ta haarab kogu maailma, oleneb viimasest endast.

Kol.-lt. Ed. Klüge „Saksa doktriin viivituslahingu kohta“. — Viivituslahingus peab tarvitava mitte ainult passiivseid, vaid ka aktiivseid võitlusviise. Varude ülesanne pole mitte lahingjärkude toetamine, vaid viivituslahingu teostamine sügavuses, seepärast peavad olema need varud võimalikult kerged liikumises. Peab pidama meeles, et tegevuse eesmärgiks on maksimaalse aja võitmine minimaalse maaala kaotuse juures. Siin jalaväe tegevuse peaosas langeb rükk ja miinipildujate peale. Nad astuvad tegevusse juba suurematest kaugustest. Kk ja laskurid kaitsevad vaid rasked relvi nii eest kui seljatagant. Jalaväe suurtükid paigutatakse lahingjärgus niisugusesse kohtadesse, kus on oodata lahingumasinate kallaletungi. Suurtükiväe peaulesanne viivituslahingus on — sõdida vastase jalaväega, olles paigutatud nii, et ta saaks anda tulekoondisi tähtsamatesse rinde kohtadesse. Taandumisel suurtükivägi katab ja moonstab jalaväe taandumist. Ratsavägi viivituslahingus võib täita rinde üksikute lõiku kaitseülesandeid, viia täide viivitus-tegevust jalaväe üksuste ees ja moodustada juhatuse liikuv varu. Pioneeridel viivituslahingus on väga palju ülesandeid, aga et nende arv on piiratud, tuleb juhatusel alati kindlasti otsustada, mida neilt nõuda. Võttes arvesse, et viivituslahingus süstemaatilisel antakse ära maaaladid, on side küsimus õige keerukas. Traatsidest võib kasutada vaid suurtükiväe ja jalaväe vahel. Juhatusel tuleb rohkem kasutada raadiot ja virgatsid; tihti võib kasutada tagalas olevaid püsi- või telefoni-telegraafi liine.

Kol.-lt. Linde „Läti uus Nuhtluste seadus“. — Selle väljatöötamise käik, üldised kaalutlused ja tähtsus sõjaväelaste jaoks. Kapt. Deglavs „Marssal Joffre teekond kuni Marneni“. — Marssal Joffre lühikene elulugu ja tegevus Maailmasõjas.

Kapt. Nikans „Kaitse katkelisel rindel“. — Laial rindel, mida ei saa kindlustada pidevalt kaitsejoonega, korraldatakse kaitse vastupanu- sõlmede näol. Vahed nende vahel võivad olla

laiuses ja sügavuses nii suured, et neid saaks katta tulega. Kui vastupanu-õlmed on kõvendatud suurtükiväega, siis võib tulesidet nende vahel luua veel siis, kui nad asetsevad teineteisest kuni 10 km. Teise järgu v-sõlmed asetsevad umbes 3 km sügavuses. Omavahelist toetust v-sõlmed realiseerivad tulega või tule ja manöövriga. Maksimaalsete kauguste juures omavahe- line abistamine ainult tulega pole võimalik. V-sõlmede vahel maks. kauguste määramisel tuleb võtta arvesse üksuste suurusi, mis võtavad neid oma alla ja positsioonide kindlustamise astet. Nii näiteks, v-sõlm suudab panna vastu suurema kallaletungi puhul 6 tundi, siis, arvestades 2 tundi kallaletungi ulatuse selgitamiseks ja käskude ja korralduste andmiseks, jääb appitõttavale üksusele kasutada liikumiseks veel 4 tundi. Võttes ta liikumise kiiruseks 4 km tunnis, võivad sel korral v-sõlmede kaugused üksteisest olla kuni 16 km. Kui arvestada, et kõvendatud rügement võib ennast kaitsta üks päev, siis teine rügement, mis peab manööverdised hädaohus olevaga, võib asetseada mitte kaugemal, kui ühe-päeva-rännaku kauguses, sealjuures arvestades, et rügement liigub harilikus rännakkorras (ei kasuta tehnilisi liikumise vahendeid).

Liikuv kaitse. Sõja lõpul poolakad täiendasid eelnimetatud kaitsesüsteemi suuremate operatiivvarudega, lubades taanduda vastupanu-õlmedel viivituslahinguga. Varudega antakse otsustav löök vastupanu-õlmede süsteemis kinni peetud vastasele.

Kol.-lt. Bebris „Luure tänavalahingus“. — Artikkel koostatud vene ja inglise andmete järgi. „Kas majanduslik sõda asendab sõda?“ — „The Nawal and Military Record“ ilmunud sir Herbert Russell artikli järgi. Ohvitseri k. t. Vofls „Traditsioonide ja sangarlike juhtumite tähtsus sõjaväelises kasvatuses“.

Intendantuuri teenistus. Kv. ins. kol.-lt. Dalbergs „Mida meile võiks anda sissevedu sõjaajal?“ — Tööstuse mobilisatsiooni kavavad peavad sisaldama ettevõtete ülesandeid, tööstuse ümberkorraldamise läbiviimist, tööjõu küsimuse lahendamist, ümberkorraldatava tööstuse nõudmisi toorainete, tööriistade, raha jne. rahuldamiseks. Ülanimetatud nõudmisi rahulda sõjaajal omal jõul on võimalik ainult osaliselt. Suurem osa tooraineid ja tööriistu tuleb tuua väljaspoolt. Aga see võimalus sõjaajal on õige küsitav ja seepärast riik juba rahuajal peab hoolt kandma, et teatud arv vastavatest tööstuse ettevõtetest soetaks sõja korras tagavarasid nii tööriistades kui ka toorainetes; see rahuldaks intendantuuri vajadusi vähemalt sõja esimesel perioodil.

Suurtükiväe alal: Kapt. Kalacis „18-nl. suurtükide patareide võistluslaskmine“. — Arvamused laskmise täideviimise üle võistluslaskmisel. Ltn. Aboltinš „Kõla, kui patarei asukoha kättenäitaja“. — Valemid ja viisid vastase patarei asukoha väljaarvestamiseks, kasutades paugu kõla.

Hobune ja ratsastamine. Kapt. Trisko „Ratsahobuse ajalugu“. — Ratsahobuse osa vanal-, kesk- ja uuemal ajal.

Tehnika alal: Kapt. P. Liepinš „Tunustused moodsate pikaalaste kindlustuste üle“. (järg) III. — Kindlustatud piirkondade kaitsmine. Kindlustuste süsteemi ja kindlustuste üksikasjade: soomustornide, kasemattide, lahing-

varjendite, tõkete, varjendite ja mürsukindlate maalustekäikude üldkirjeldus. Lõpusõnas kapt. L. kokkuvõetult iseloomustab suuremate kindlustatud piirkondade kaitsmist. Kaitse tugineb peamiselt flankeeriva kuulipildujate ja suurtükide (kuni 105 mm) tõkketulele. Betoonehitistes ja soomustornides asetsevad tulerehivad on grupeeritud vastupanuõlmedes või forditaolistes kindlustustes. Kindlustamise tugevusel võetakse arvesse maastikult pakutavad soodustused; tõkketule ribas on loomulikud või kunstlikud tõkked; suuremates kaugustes on tugevamad kindlustuste koonidised, kuna suurema kaliibri suurtükivägi on paigutatud kindlustatud riba taha.

Kapt. Kandis „Tankide areng Maailmasõjas“ (järg). — Prantsuse tankide tekkimine ja lahingud. Ltn. Legdzinš „Žiroskoopiline (vurkanni) kompass“. — Tegevuse põhimõte ja ehitus.

Kroonika, Ametlik osa. Sõjakirjandus.
—K. K.—

SOOME.

„TAISTELIJA“

Nr. 11 1933.

Kol.-ltn. N. Sigell avaldab põhimõtteid vabatahtliku ohvitserkonna õppekõigustest kaitseliidu organisatsioones.

Kaitseliidu ülem on kinnitanud vabatahtliku ohvitserkonna väljõppe käsiraamatu ja käskinud selle võtta juhtnõõriks edaspidises õppetöös alates 1. 1. 34.

Käsiraamat antakse välja kõigile kaitseliidus teenivatele ja sõjalisest õppusest osavõtvaile vabatahtlikele ohvitseridele. See sisaldab määrused, kuidas õppust peab korraldama ja misuguseid nõudeid vabatahtlik ohvitser peab täitma, et ta suudaks jätkuvalt seista ajakõrgusel väljaõppe küsimusis.

Käsiraamatus on kõige enne juhitud tähelepanu kaitseliidu ohvitseride täiendusõppustele, sest praegusel ajal ei valmistata enam ette k.-liidu ohvitseri. Ümberpöörduvalt, püütakse, nii palju kui võimalik, k.-liidu ohvitseri väljaõpetada reservohvitserideks, sest nende kasutamine mob. korral on muidu raskesti läbiviidav. Seepärast siis k.-liidu ohvitseride täiendusõppus muutub nende treenerimiseks reservohvitseride katsetele, olles seega k.-liidu ohvitseride põhiõppuse kordamiseks, värskendamiseks ja juhi praktilise oskuse omandamiseks k.-liidu abil.

Õppus ise jaguneb kahte peassa — I ja II täiendusõppuse perioodi.

Need k.-liidu ohvitserid, kes ei soovi ettevalmistuda reservohvitseride katsetele, võtavad osa ainult I õppusperioodist, kus õppeprogramm on peagu sama kui k.-liidu ohvitseridelgi.

Reservohvitseridele ettenähtud täiendusõppus moodustab peasa k.-liidu vabatahtliku ohvitserkonna õppusest, sest just reservohvitserid moodustavad arvult vabatahtliku ohvitserkonna valdava osa.

Nii siis esimeses järjekorras peetakse silmas reservohvitseride täiendusõppust.

Täiendusõppus sisaldab ühelt poolt teenistuse väeosas, kus ohvitser treenerib teenistuse praktiliste küsimuste alal, nagu väiksemate üksuste väljaõpetamine jne., ja teiselt poolt juhi väljaõppe, mis sünnib aktiivohvitseride (alalisväe) juhatusel ringkonnaülema isiklise valve all k.-liidu pea-

staabi poolt antud juhtnõõride kohaselt. Viimasesse õppetsükklisse kuuluvad ka kodutööd.

Täiendusõppus viiakse läbi k.-liidu ringkondades, mille järele k.-liidu peastaap korraldab mõlema perioodi lõpul veel 2—3-nädalase küpsuskursuse, kus antakse õpetust neis asjus, mille läbiviimine on k.-liidu ringkondades raskesti teostatav.

Küpsuskursus on ka ohvitseri arenemistaseme selvitamiseks.

Käsiraamat sisaldab järgmised põhimõttelised määrused mõlema täiendusõppuse perioodi kohta:

I periood:

Sõjaväeline treening ja muu k.-liidu teenistus tuleb nii korraldada, et see

a) täiendab ja süvendab põhiõpetusega loodud alused ning kodustab asjaosalist oma väeliigi taktilistes ja tehnilistes küsimustes nii palju, et õppeperioodi lõpul ohvitser suudaks täita rühmaülevalt nõutavad ülesanded lahingus ja üldse välioludes talvel ja pimedas;

b) annab asjaosalisele niisuguse põhikoolituse, et ta suudab hästi juhatada oma üksuse vormilisi, tehnilise iseloomuga harjutusi ja õppelaskeharijutusi ning anda meeskonnale õppetunde, rahuldavalt korraldada ja juhatada individuaal- ja jao lahinguharjutusi;

c) arendab tema tehnilist oskust ja välioludes tarvilist füüsilist vastupanu;

d) annab väeosas praktilise teenistuse alal tarvilise harjumuse vastava juhi esinemises, ülesannetes ja kohustes.

Selleks, et pääseda õppeperioodi lõpul korraldatavale küpsuskursusele, nõutakse, et asjaosaline on

a) vähemalt nelja aasta jooksul võtnud osa k.-liidu teenistusest ja selle aja sees on saavutanud vähemalt 250 harrastustundi (ht), millest vähemalt 120 ht on täitnud praktiliselt rühma (või sellele vastava) ülema ülesandeid ja 50 ht võtnud osa talitegevusest;

b) iga aasta sooritanud vähemalt ühe 20 km rännaku suuskadel ning võtnud osa muudest individuaalsetest võistlustest;

c) teotsenud rühmaülemana vähemalt nädala kestnud laagriharjutustel või muudel sama iseloomuga kursustel ning peale selle olnud vähemalt 2 korda ühepäevalistel manöövritel rühma juhina;

d) täitnud täiendusõppuse perioodil esitatud nõuded.

Selle järele, kui küpsuskursus on sooritatud, viiakse ohvitser II täiendusõppuse perioodi rühma. K.-liidu ülem võib ka ilma küpsuskursuseta otsekohe viia II täiendusõppuse kursusele aktiivohvitseri, kes on teeninud väeosas või k.-liidus varem ametikohal. Sama õigus on ka reservohvitseril sinna pääsemiseks, kui ta on eduga teeninud ohvitseri ametikohal enne vabatahtlike ohvitseride kategooriasse üleminekut.

II täiendusõppuse perioodil süvendatakse ohvitseri teadmisi, peaausjalikult praktilist juhtimisoskust nii, et ta suudaks täita kompaniülema ülesanded. Juhi ülesannete süvendamises pannakse erilist rõhku relvliikidevahelisele koostööle ja õppuste organiseerimisele.

Selleks, et pääseda II perioodi lõpul küpsuskursustele, nõutakse asjaosaliselt

a) vähemalt 10-aastast teeneterikast teenistust ohvitserina k.-liidus, kusjuures vähemalt 6 aastat on kuulunud II täiendusõppuse perioodi.

Selle aja jooksul ohvitser peab olema saavutanud vähemalt 600 ht;

b) et ta on teetsenud vähemalt kaks korda kompaniülemana ühepäevalisel manöövri ja

c) võtnud osa individuaalsetest spordivõistlustest ning

d) täitnud kõik II täiendusõppuse perioodil ettenähtud koolitusnõuded.

Need, kes on küpsuskursuse lõpetanud, avaldatakse k-liidu ülema käskkirjas ja saavad vastava diplomi. Kõrgenduses võetakse arvesse teenistus vabatahtliku ohvitserina. —r.

Sport kaitseväes.

Tallinna garnisoni käsipalli meistriks Sõjakool.

29. jaan. lõppesid Tallinna garnisoni esivõistlused käsipallis. Võistlused peeti Tondil K.Ü.Õ. võimlas. Võistlustest võttis osa võrkpallis — 6 ja korvpallis — 6 meeskonda. Võistlused tohnu-

sid kahemiinuse süsteemis, ja nii võrk- kui ka korvpallis tuli meistriks ilma kaotuseta Sõjakooli meeskond.

Võrkpalli võistluste tagajärjed:

1		Vahipataljon			
2	Õhuk. srtv. gr.	(3)	Õhuk. srtv. gr.	2:0 (15:2; 15:4)	
	(1)	Õhuk. srtv. gr.			
3	Lennukool	(1)	2:0 (15:9; 15:1)		
4	Sõjakool	(5)	Sõjakool		
			2:0 (15:7; 15:9)		
5	Sidepataljon	(2)	Sõjakool	Sõjakool	
		(4)	2:0 (15:3; 15:1)	2:0 (15:2; 15:2)	
6	Merev. õppek.	(4)	Sõjakool		
			2:0 (15:11; 15:8)		
(1)	Lennukool	Sidepataljon			
(2)	Sidepataljon	2:0 (15:2 ja 15:1)			
		Sidepataljon			
(3)	Vahipataljon	2:0 (15:3; 15:13)			
		Sidepataljon			
(4)	Merev. õppek.	2:0 (15:10; 15:3)			
		(5)	Õhuk. srtv. gr.	2:0 (15:10; 15:2)	

I koht ja meister Sõjakool: koosseis — asp.-n.a.o. Aid, Leets; asp.-kprl. Üllo, Haas, Joonase ja Kärk.

II koht — Sidepataljon.
III koht — Õhukaitse stv. gr.

Korvpalli võistluste tagajärjed:

1		Lennukool			
2	Merev. õppek.	(3)	Õhuk. srtv. gr.	65:0	
	(1)	Õhuk. srtv. gr.			
3	Õhuk. srtv. gr.	(1)	19:14		
4	Sidepataljon	(5)	Sõjakool		
			35:22		
5	Sõjakool	(2)	Sõjakool	Sõjakool	
		(4)	20:19	2:0	
6	Vahipataljon	(4)	Sõjakool		
			57:12		
(1)	Merev. õppek.	Sidepataljon			
(2)	Sidepataljon	41:14			
		Sidepataljon			
(3)	Lennukool	2:0			
		Õhuk. srtv. gr.			
(4)	Vahipataljon	30:28			
		(5)	Õhuk. srtv. gr.	2:0	

I koht ja meister Sõjakool koosseisus: asp.-kprl. Kärk, Kraaman, Kurvits, Burm ja Dolf.

II koht — Ohukaitse suurtükiväe grupp.

III koht — Sidepataljon.

Peab märkima, et käsipalli tase ajateenijate hulgas on tublisti tõusnud, ja seda just eriti meie keskkoolide arvel, kus innuga harrastatakse seda ala. Nii juba paljud aega teenivad käsipalluritest on siirdunud meie pealinna spordiseitsidesse ja on edukalt kaitsnud ka nende värve.

A. P.

Poksi esivõistlused Tallinna garnisonis.

20. ja 21. jaanuaril s. a. peeti garnisoni spordikomisjoni korraldusel garnisoni poksi esivõistlused 1934. a. meistri nimele. Võistlused toimusid kaheminuse süsteemis. Võistlustest võttis osa 32 kaitseväelast üheksast väeosast. Väeosadest oli kõige rohkem esindatud merevägi — 8 võistlejaga ja järgmine — sidepataljon — 7 võistlejaga.

Kohtadele tulid:

Sulgkaalus:

1. Noor Karep, Teodor — Pioneeripataljonist;
2. Noor Loots, Herbert — 10. üks. jal.-patalj.

Kergekaalus:

1. Noor Karep, Teodor — Pioneeripataljonist,
2. Noor Roos, Elmar — Sidepataljonist;
3. Kpr. Korpe, Oskar — Lennuväest;
4. V.a.o. Luigaleht, Jaan — 10. üks. jal.-patalj.

Kergekeskkaalus:

1. Noor Himma, Aksel — Pioneeripataljonist;
2. II j. m. Lipp, Helmut — Mereväest;
3. Noor Nagel, Johannes — Ohukaitse srtv.;
4. Asp. Alla, Armin — Sõjakoolist;
5. Rms. Köppa, Aleksander — Lennuväest.

Keskkaalus:

1. Asp. Valdson, Herbert — Sõjakoolist;
2. II j. m. Volk, Pavel — Mereväest.

Poolraskekaalus:

1. Noor Rebane, Arnold — Sidepataljonist;
2. V.a.o. Veidebaum, Viktor — Mereväest.

Raskekaalus:

1. I j. m. Veber, Harry — Mereväest;
2. V.a.o. Kukku, Johannes — Auto-tankide rüg.;
3. II j. m. Kruuberg, Artur — Mereväest.

Esimestele kohtadele tulnud kaitseväelased omandasid garnisoni 1934. a. meistri nime.

M.

Esimesed üleriiklikud võimlemis- ja spordimängud Tallinnas.

15., 16. ja 17. juunil s. a. korraldatakse Tallinnas, härra Riigivanema patronaadi all esimesed Eesti üleriiklikud võimlemis- ja spordimängud.

Mängude kavast on:

- võimlemine,
- kergejõustik,
- ujumine,

- rattasõit,
- tennis,
- jalgpall ja
- pesapall.

Ettevalmistustööd mängude läbiviimiseks on alanud täie hooga. Mängude tegelikuks läbiviimiseks on Eesti Spordi Keskkomitee, kelle üldjuhiks valitud kolmeliikmeline komitee, kuhu kuuluvad: A. A. A. n d e r k o p p, L. K a l m e t ja L. T. Ö n s o n. Mängude võimlemise üldjuhiks on kutsutud E. I d l a ja kergejõustiku üldjuhiks A. K l u m b e r g.

Kutse võimlemispidustustest osavõtmiseks on saadetud ka kaitseväele. Loodetavasti esineb kaitseväge neil pidustustel rohkearvulise osavõtjaskonnaga.

Lks.

Pärnus asutati garnisoni spordiühing.

3. jaan. s. a. asutati Pärnus garnisoni spordiühing. Asutamiskoosolekust võttis osa 20 ohvitseri ja 15 üleajateenijat. Ühingu juhatuses valiti: major Saal (esimees), major Rasmessov (abi), leitn. Parek (sekret.), nlt. Kell (abi), leitn. Kivi (laekur), veltv. Mänd (varah.) ja n.a.o. Mölder (abi).

Ühingu liikmemaks on 1934. a. 25 senti ja ajateenijatel 10 senti.

Ühingu juhatus asub 9. üks. jalaväepataljoni staabis. Ühingu järelevalvet teostavaks ülemaks on 9. üks. jalaväepataljoni ülem.

Neljandad maailma naiste spordimängud Londonis 9.—11. aug. s. a.

Rahvusvaheline naiste spordiliit, kelle asukoht Pariisis, korraldab 9.—11. augustini s. a. Londonis neljandamad ülemaailmlised naiste spordimängud.

Kutse neist rahvusvahelistest spordimängu võistlustest osavõtmiseks saabus neil päevil Ekraveliidule. Ülesandmisi tuleb teha s. a. märtsikuu jooksul. Iga riik võib võistlustele saata kaks osavõtjat iga võistlusalale.

Võistlusaladeks on:

- Jooksud — 60, 100, 200, 800, 4 × 100 ja 800 m tõk.,
- kaugusehüpe,
- kõrgusehüpe,
- kuulitõuge,
- kettaheide,
- odaviske,
- naiste viievõistlus (100 m j., kaugusehüpe, kõrgusehüpe, odaviske ja kuulitõuge).

Naiste maailma spordimängu võistlusi peetakse iga nelja aasta järele. Seni on neid võistlusi peetud:

- 1922. a. — Pariisis,
- 1926. a. — Göteborgis,
- 1930. a. — Prahast.

Eesti naissportlased pole kunagi neist võistlustest osa võtnud. Vaevast võib loota, et eelolevatest võistlustest keegi meie naissportlane osa võtab, sest meie naiste rekordid ja tagajärjed ei küüni sedavõrd rahvusvahelise tasemele, et sääraseid suurtel võistlustel võiks keegi kohale tulla.

Lks.

RIIGI TRÜKIKODA

TRÜKIB

Osatähti
Aktsiaid
Loteriipileteid

Hooajaks

suures valikus kodumaa vabriku

A.-S. „Rauaniit”i

siid- ja villaseid

riideid

“

Müük suurel ja väikesel arvul.

Kaubamaja

E. LERENMANN

TALLINN, Suur Karja 10.
Kõnetraat 446-43.

Meilt ostes hoiate kokku!

Sellepärast ostate kõik oma

**raamatud,
kirjutusmaterjalid,
ja paberikaubad**

meie suurlaost

R.-ü. „Rahvaülikooli”

kauplused Tallinnas

Harju t. 48, omas majas. Tel. 444-39
ja 444-37. Jaani t. 6, pangamajas.
Tel. 446-67 ja 446-66.

Teenimine kiire, vastutulelik ja ausa-
meelne. Nõuandmine ilma ostukohus-
tusega kõigis meie alasse puutuvates
küsimustes.

A.-S.

FRANZ KRULL

Masinaehitusvabrik Tallinn.

Asutatud 1865. a.

Müügiosakond ja laod:
Tartus, Raekoja tän. 13.

Valmistab võistlemata headuses:

masinaid, sisseseadeid,
aurukatlaid igat seltsi;
põllutööriistu, keskkütte
malm radiaatoreid ja
katlaid; malmi- ja vase-
valu: parandused ja
šveissimine.

Tööde eest täielik vastutus. Mõõdukad hinnad.

Nõudke eelarveid ja prospekte.

EESTI KIVIÖLI A-Ü.

JUHATUS
JA MÜÜGIOSAKOND
TALLINN, Vene t. 7.

Kõnetraadid:
463-05, 464-50 ja 465-56.

Kauba märk.

TEHASED
JA KAEVANDUS:
KIVIÖLI JAAM.

Kõnetraat Sonda 15.

SAADUSED:

KÕRGEVÄÄRTUSLINE KÜTTEÖLI
tööstus- ja keskkütteseadete kütteks.

IMMUTUSÖLI
puukonstruksioonide immutamiseks.

„FENOLAAT“ ja „GARBESTOLEUM“
puuosade kaitsmiseks mädanemise eest
pealekandmise teel.

VILJAPUU-KARBOLINEUM „ESTOLEUM“
viljapuuaedade kahjulikkude pisilaste hävitami-
seks puude pisardamise käudu kevadel.

KÕRGES HEADUSES KATUSETÕRV
esmajärguline aine papp- ja muude katuste
tõrvamiseks. Kvaliteedilt vastab parimale
kivisõetõrvale.

MOOTORNAFTA
hõõgpea- ja diiselmootorite kütteks.

AUTO- ja AVIOBENSIIN „ESTOLIN“
kõrge kvaliteediga segamata kodumaa bensiin
lennukitele ja mootorsõidukitele.

Tarvitage ja nõudke kõikjalt „Eesti Kiviõli“ A-Ü, saadusi.